

VI. Activitat de recerca

Programes de recerca

Secció Històrico-Arqueològica

Banc de dades de monedes catalanes

Director: Miquel Crusafont i Sabater

Ponent: Gaspar Feliu i Monfort

L'objectiu inicial d'aquest projecte és recuperar els grans fitxers de monedes, generalment catalanes, de Miquel de Crusafont i Leandre Villaronga. El fitxer de Miquel de Crusafont comprèn, essencialment, monedes catalanes medievals i modernes, mentre que el de Leandre Villaronga està format per monedes de l'edat antiga de la península Ibèrica, amb especial dedicació als tallers monetaris de l'àrea catalana.

Al llarg del curs, s'ha treballat en la creació d'una base de dades informatitzada de les fitxes.

Catàleg i corpus documental del brodat a Catalunya: segles XIV i XV

Director: Rafael Cornudella i Carré

L'objectiu d'aquest projecte és l'estudi integral del brodat a Catalunya als segles XIV i XV. Malgrat ser una etapa especialment brillant en aquest àmbit, el brodat —a diferència d'altres disciplines artístiques, com la pintura o el vitrall, que ja

compten amb grans corpus catalogàfics i documentals— ha estat poc estudiat fins a l'actualitat. En aquest sentit, el projecte pretén pal·liar el buit historiogràfic que això representa. De fet, gran part de la producció brodada que es conserva té una dimensió pictòrica innegable que, tanmateix, caldrà integrar, des d'una perspectiva historicocrítica actualitzada, a la història de la pintura catalana, que fins avui s'ha centrat en la pintura sobre fusta, la pintura mural i la il·luminació del llibre.

El projecte té dues vessants complementàries. D'una banda, la confecció d'un corpus documental sobre brodadors i brodats, a partir de la prospecció en diferents arxius, entre els quals cal destacar l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, l'Arxiu de la Corona d'Aragó i diversos arxius eclesiàstics —s'ha localitzat una quantitat important de material inèdit de gran valor, que sens dubte enriquirà el coneixement del nostre patrimoni artístic. I, d'altra banda, l'elaboració d'un catàleg raonat i exhaustiu dels brodats catalans dels segles XIV i XV, en el qual s'inclouran els que es conserven en territori català, els que en algun moment s'han exportat i es conserven en col·leccions públiques i privades fora de Catalunya i

els que van ser importats a Catalunya en època gòtica (com, per exemple, el magnífic brodat florentí de Geri di Lapo per a la col·legiata de Santa Maria de Manresa).

Catalunya Carolíngia

Directors: Gaspar Feliu i Montfort
Josep Maria Salrach
i Marés

L'objectiu d'aquest programa de recerca és publicar tots els documents referents a Catalunya fins a l'any 1000, incloent-hi els preceptes dels reis francs expedits per al nostre país. Aquest corpus documental té un interès excepcional per a la història dels segles IX i X no tan sols de Catalunya, sinó també de l'Europa occidental de l'època carolíngia.

Aquest curs s'han publicat els tres toms del volum VII, dedicat al comtat de Barcelona. Amb el volum VIII, que inclou la documentació dels comtats de Cerdanya, Urgell i Berga i que està previst que es publiqui l'any 2020, es donarà per finalitzada la publicació dels documents de tots els comtats. Per acabar el projecte, faltará l'edició de la segona part del volum I, d'introducció general, i un volum d'apèndix, en el qual s'està treballant, que inclourà l'epigrafia, nous documents, correccions i índexs.

Corpus Antiquitatum

Americanensium

Directora: Victòria Solanilla Demestre
Ponent: Josep Guitart i Duran

Projecte de la UAI que l'IEC desenvolupa, pel que fa a Catalunya, en col·laboració amb la Universitat Autònoma de Barcelona. La seva directora, Victòria Solanilla, coordina la part europea del projecte, que té com a objectiu la publicació dels catàlegs de totes les col·leccions museístiques especialitzades en antiguitats precolombines conservades en museus d'Amèrica i d'Europa. Fins ara, han participat en el projecte deu països —que han publicat una trentena de fascicles—, per bé que actualment s'estan duent a terme gestions amb acadèmies d'altres països per tal que s'hi adhereixin, amb la finalitat d'enfortir la vitalitat d'aquesta sèrie de catàlegs i augmentar-ne la utilitat científica.

El dia 16 de maig de 2019, en el marc del Congrés Internacional sobre Iconografia Precolombina del Corpus Antiquitatum Americanensium, es va presentar l'obra *Los pueblos de La Aguada. Vida y arte*, el desè fascicle publicat per l'Argentina, un dels països que participen en el projecte. Com a cloenda de l'acte, Josep Guitart, ponent del projecte, va glossar la figura de César García Belsunce († 9.8.2019), que fou president de l'Academia Nacional de la Historia de la República Argentina, vicepresident de la Unió Acadèmica Internacional (UAI) i

impulsor decisiu del *Corpus Antiquitatum Americanensium* al continent americà.

Corpus des Troubadours

Directors: Vicenç Beltran i Pepió
Tomàs Martínez Romero

L'IEC actua com a director internacional d'aquest projecte de la Unió Acadèmica Internacional, dedicat a reunir dins una col·lecció completa i homogènia els textos trobadorescos dispersos en un gran nombre de publicacions de qualitat desigual i no sempre accessibles. La recerca se centra, principalment, en l'anàlisi de l'empremta trobadoresca en la tradició cultural europea, prestant una atenció especial als trobadors catalans i a la tradició literària occitana a Catalunya.

Al llarg d'aquest curs, s'han incorporat un bon nombre d'edicions alemanyes al web del projecte, el qual ha rebut 6.207 consultes de 2.742 usuaris diferents. Així mateix, l'abril de 2019 es va presentar, a l'IEC, el llibre *Ramon Llull i els trobadors*, amb edició a cura de Tomàs Martínez Romero, Vicenç Beltran i Pepió i Irene Capdevila Arrizabalaga.

Corpus Documental de les Relacions Internacionals de Catalunya i de la Corona d'Aragó

Directors: Antoni Riera i Melis
Carles Vela Aulesa

Aquest projecte té per objecte la publicació en edició crítica dels tractats internacionals i de la documentació diplomàtica de Catalunya, i després de la Corona d'Aragó, des del segle XII fins a la mort de Ferran el Catòlic.

Després de l'edició dels dos toms del primer volum, en què s'estudiaven les relacions internacionals del comtat de Barcelona i després de la Corona d'Aragó fins a la mort del rei Pere el Catòlic, durant aquest curs s'ha continuat treballant en l'estudi de les relacions internacionals durant el regnat de Jaume I el Conqueridor.

Corpus Internacional des Timbres Amphoriques

Directors: Cèsar Carreras Monfort
Josep Guitart i Duran

Programa de recerca de la UAI que té per objecte elaborar un corpus internacional de marques d'àmfora gregues i llatines. L'IEC porta a terme la part del Corpus corresponent a Catalunya.

Aquest curs s'ha completat la impressió del quart volum de la sèrie catalana corresponent a les terrisseries i marques d'àmfora documentades a la Laietània interior, és a dir, a les actuals comarques del Vallès. Està previst que el volum sigui presentat en els actes de celebració del centenari de la UAI, a la tardor de 2019.

Corpus Signorum Imperii Romani (CSIR). Corpus d'escultura romana dels Països Catalans

Director: Ferran Arasa i Gil

L'objectiu d'aquest projecte és la recuperació, l'anàlisi i l'estudi de totes les manifestacions escultòriques d'època romana trobades al País Valencià que es poden datar entre els segles II ANE i V DNE, realitzades tant en pedra com en metall —incloses les de temàtica cristiana—, en les modalitats de relleu i escultura exempta, amb les funcions ornamental, votiva i funerària. També s'hi inclou l'escultura desapareguda (coneguda a través de fonts bibliogràfiques i manuscrites) i l'escultura petita en metall.

En aquest curs, s'ha iniciat la revisió de totes les escultures romanes dels museus i col·leccions del País Valencià, amb l'anàlisi i la fotografia de les peces. Aquesta tasca s'ha portat a terme als museus següents: Museu de Belles Arts de Castelló, Museu Arqueològic de Sagunt, Museu Arqueològic de Lliria, Museu Nacional de Ceràmica, Museu Històric Municipal (València), Museu de la Ciutat de València, Museu Arqueològic i d'Història d'Elx, Museu Arqueològic de l'Alcúdia d'Elx i Museu Arqueològic Nacional (Madrid), així com al Servei d'Investigació Arqueològica Municipal del Col·legi-Seminari Corpus Christi (València). De manera paral·lela, s'ha iniciat l'estudi de les peces mitjançant consultes en biblio-

teques especialitzades, tant de les universitats i els museus catalans com de centres de recerca a Madrid i Roma (Institut Arqueològic Alemany).

Corpus Textual de la Catalunya del Nord

Direcció: Eulàlia Duran i Grau
(fins al novembre de 2018)
Albert Rossich i Estragó
(des del novembre de 2018)

Programa dedicat a estudiar i inventariar les manifestacions impreses al Rosselló entre 1500 i 1840. El fet que l'equip d'investigadors que treballa en el projecte sigui pluridisciplinari permet oferir una visió completa de les premses en territori rossellonès durant aquest període. La base sobre la qual s'estructura la recerca que es du a terme en el marc del Corpus Textual de la Catalunya del Nord (CTCN) és el catàleg tipobibliogràfic d'impresos (Catàleg d'Impresos Rossellonesos, CIR). Els resultats de la investigació, aconseguits gràcies al CIR, han permès iniciar la construcció i el posterior desenvolupament d'un catàleg de paratextos i de dos catàlegs d'efimers, un de goigs i un altre sobre les manifestacions dispositives del Consell Sobirà; paral·lelament, s'estudia la història de la cultura escrita i del llibre, és a dir, el producte resultant de les premses i els artífexs que el van fer possible (impremta i llibreteria), així com la seva incidència social.

El 25 de gener de 2019, l'IEC va acollir la II Jornada del Corpus Textual de la Catalunya del Nord, «Els efímers i la premsa rossellonesa», organitzada per la SHA.

Deute sobirà i construcció de l'Estat a la Corona d'Aragó a la baixa edat mitjana

Director: Antoni Josep Furió i Diego

L'objectiu d'aquest projecte és estudiar les finances de les tres diputacions permanents de les corts catalanes, valencianes i aragoneses (la Generalitat de Catalunya, la Generalitat Valenciana i la Diputació General d'Aragó) en la baixa edat mitjana. Per bé que inicialment havia estat plantejat com a programa de recerca de l'IEC, amb disset investigadors de diferents universitats de l'àmbit de l'antiga Corona d'Aragó, finalment aquest projecte està finançat per la SHA i compta amb un equip de tres investigadors —Miquel Faus Faus, Laura Peris Bolta i Lledó Ruiz Domingo— i és supervisat per Antoni Josep Furió, membre de l'IEC.

Aquest curs, els investigadors han treballat en la recollida d'informació sobre les tres institucions objecte de l'estudi. Així, s'han obtingut les dades de la Generalitat de Catalunya corresponents als anys 1465, 1483 i 1490. Cal dir que d'aquesta font, conservada a l'Arxiu de la

Corona d'Aragó, només queden els registres corresponents als anys 1464-1467, 1482-1485 i 1488-1491. Per tant, s'ha agafat un any de cada període. Quant a la Generalitat Valenciana, se n'han extret les dades corresponents als anys 1418, 1425, 1450, 1465, 1475, 1483, 1490 i 1500, procedents dels registres d'ingressos d'aquesta institució, conservats a l'Arxiu del Regne de València. Finalment, pel que fa a la Diputació General d'Aragó, les dades procedeixen de l'Arxiu Històric Provincial de Saragossa i corresponen als anys 1417, 1450, 1475 i 1500.

Diccionari d'Historiadors de l'Art Català-Valencià-Balear

Directors: Francesc Fontbona
i de Vallescar
Bonaventura Bassegoda
i Hugas

Aquest programa té per objecte elaborar el *Diccionari d'historiadors de l'art català-valencià-balear* en línia. Les entrades contenen una breu biografia professional i el perfil del treball intel·lectual dels historiadors de l'art de tots els territoris de llengua i cultura catalanes. En total, es disposa de més de set-centes biografies, la majoria d'autors del Principat, entre els quals s'han inclòs des de l'inici els de la Catalunya del Nord.

Aquest curs s'ha continuat treballant en les tasques de revisió i compleció

de les dades. Actualment, es pot consultar en línia la desena edició del *Diccionari*, amb 752 fitxes d'historiadors, d'entre els quals hi ha estudiosos en actiu i d'altres ja traspassats.

Dietaris de Ferran Soldevila

Director: Enric Pujol i Casademont

Aquest projecte té la finalitat d'editar els quaderns referits a les etapes de joventut i vellesa de Ferran Soldevila, els quals han estat donats recentment al director del projecte.

Aquest curs s'ha completat la transcripció dels diferents dietaris inèdits que componen el volum que es vol publicar, amb un total de cent sis pàgines. El volum s'organitza en tres parts. La primera, la integren els *Dietaris de joventut* (1922-1925), que ocupen quaranta-cinc pàgines; la segona està formada per dos dietaris dels anys cinquanta: *Dietari d'un viatge al País Valencià i a l'Aragó* (1956) i *Quadern de 1955*. Finalment, la tercera part correspon al bloc dels *Dietaris de la vellesa*, formats per *Quadern de 1964*, *Quadern de 1965* i *Quadern de 1966*.

Així mateix, s'ha treballat en la revisió del text sencer i en la inclusió de notes al peu de pàgina, així com en la redacció d'un estudi introductor i en què s'explicaran els avatars pels quals ha passat la publicació dels dietaris soldevilians que fins ara no s'han pogut editar.

L'estudi inclourà, també, les característiques del present recull i una explicació del contingut global, amb una notació de context per a cadascun dels quaderns que conformen el volum que preparem, el qual està previst que es pugui lliurar al Servei Editorial durant l'any 2020.

El *Corpus Inscriptionum Latinarum* dels Països Catalans: redacció, edició de les inscripcions amb atenció especial a les formes de suport i escriptura

(Inscripcions rupestres de la Cova Doidorus, a Torrellafuda, Ciutadella, Menorca)

Director: Marc Mayer i Oliver

L'objectiu d'aquest programa de recerca, que es realitza sota els auspicis de la UAI, és redactar una nova edició del volum II del catàleg d'inscripcions en llengua llatina *Corpus Inscriptionum Latinarum* (CIL), que inclourà inscripcions a Hispània.

Al llarg d'aquest curs, s'ha continuat l'estudi de les inscripcions en grec, llatí i llengües preromanes del territori que comprèn l'actual Catalunya i la Catalunya del Nord en el marc del CIL, amb contribucions, també, sobre altres zones, com ara Castella-la Manxa. D'altra banda, s'han incorporat noves inscripcions al programa sobre les Illes Balears, *Conventus Carthaginiensis*, i s'ha completat l'estudi dels epígrafs de la necròpoli de Sa Car-

rotja, que ha proporcionat novetats notables. Així mateix, s'ha enllestit l'edició de les inscripcions de *Ruscino*, Castell Roselló (Perpinyà), amb una nova edició del corpus epigràfic, revisat *in situ* l'agost de 2019, que es publicarà properament i que tanca aquest capítol de la recerca. Així mateix, s'ha treballat en la preparació del dissetè volum de la revista *Sylloge Epigraphica Barcinonensis*, corresponent a 2019, del qual s'han preparat dos annexos.

Els investigadors del projecte han participat durant el curs en diverses trobades científiques, tant nacionals com internacionals. D'altra banda, està en preparació la publicació de les actes del col·loqui que tingué lloc el setembre de 2018 a la seu de l'IEC, sota el títol «*Plumbum litteratum*. L'escriptura sobre plom a l'època romana». L'epigrafia de la ciutat de Barcelona ha estat objecte d'atenció preferent; en aquest moment hi ha preparats dos terços de l'edició en llatí, la qual s'ha revisat incorporant-hi les novetats. El text definitiu, que inclourà les inscripcions d'*Ilerda* (Lleida) i el seu territori, serà publicat en el fascicle del *Corpus Inscriptionum Latinarum* dedicat al *Conventus Caesaraugustanus*. Paralelament, es continua treballant en la preparació del corpus epigràfic d'*Emporiae* (Empúries), amb una nova comprovació de textos i addició de bibliografia. L'esforç feixuc de manteniment dels fitxers de l'epigrafia de la zona i la bibliografia general de referència és una de les tasques en què

l'equip de l'IEC manté una col·laboració important amb els altres centres d'edició i redacció del CIL II2, situats a Alcalá de Henares, Alacant, Munic i Berlín. Pel que fa a la col·laboració establerta fa anys amb Croàcia i Itàlia, cal destacar que properament es publicarà el fascicle sobre l'epigrafia de la ciutat romana de *Narona*.

Els mercats i el comerç d'aliments a l'edat mitjana: la seva incidència en el desenvolupament agrari i la integració comercial dels Països Catalans

Director: Antoni Riera i Melis

Aquest projecte té com a objectiu principal estudiar la distribució i els mercats dels aliments com a factors de desenvolupament econòmic, especialització agrària i integració comercial als Països Catalans des de mitjan segle XIII fins a la darrera del segle XV.

Aquest curs, i d'acord amb la programació establerta, l'equip d'investigadors ha treballat en els llibres de clavaria de la Ciutat de Mallorca, els protocols notariais de Girona i els llibres de la recaptació de la lleuda de Mallorca, i ha recollit tota la informació relativa al comerç de forment i d'altres aliments bàsics. Antoni Riera i Antonio Ortega han treballat en la transcripció del *Manual de clavaria de la Universitat de Mallorca* —obra que editarà l'IEC—, corresponent

a l'any 1374, que els permetrà quantificar per primera vegada els costos de les mesures adoptades pel consistori mallorquí durant l'«Any de la Fam», per pal·liar les seqüeles de la segona crisi alimentària més intensa i prolongada que van patir els Països Catalans al llarg de l'edat mitjana. L'investigador Joel Colomer ha dedicat aquest curs a la consulta dels protocols notariaus de l'Arxiu Provincial de Girona corresponents al bienni de 1333-1334, durant el qual es va produir el «Mal Any Primer», la primera crisi alimentària de la baixa edat mitjana. L'objectiu de la recerca és calibrar la participació de la iniciativa privada en l'abastament frumentari durant una fam i les seqüeles que va provocar en les economies domèstiques. D'altra banda, Lluís Tudela ha continuat buidant els registres de la recaptació de la lleuda de Mallorca, per tal de calcular les entrades i sortides d'aliments de les Illes Balears durant els biennis de 1333-1334 i 1374-1375. Joan Montoro Maltas i Pau Alcover Cateura han acabat la redacció de les seves tesis doctorals. La de Joan Montoro, *Carresties, fams i crisis de mortalitat a Catalunya. 1253-1351*, va ser llegida el 15 de juliol de 2019 i va obtenir la qualificació màxima, mentre que la de Pau Alcover, *Els mercats alimentaris de la Corona d'Aragó a través de la documentació municipal*, serà defensada la segona quinzena d'octubre del mateix any.

Durant aquest curs, s'han publicat diversos articles amb els resultats parcials de la recerca:

- RIERA I MELIS, Antoni. «Alleviating hunger without pleasing the palate: The dietetic proposal of the Cistercian order in the first half of the Twelfth Century». A: PIERA, Montserrat (ed.). *Forging communities. Food and representation in medieval and early modern Southwestern Europe*. Fayetteville: University of Arkansas Press, 2018, p. 105-130 i 165-274. ISBN: 9781610756426.
- «De la mortificació al plaer: la carne en las mesas medievales». A: SABATÉ, Flocel (ed.). *Els animals a l'edat mitjana*. Lleida: Pagès Editors, 2018, p. 169-230 i 287-292. ISBN: 978-84-1303-032-6.
- «El regne de Mallorca al segon terç del segle XIII: les conseqüències demogràfiques, econòmiques, socials i polítiques de la conquesta feudal catalanoaragonesa». A: BELTRAN, Vicenç; MARTÍNEZ, Tomàs; CAPDEVILA, Irene (cur.). *Ramon Llull, els trobadors i la cultura del segle XIII*.

Així mateix, dins el marc d'aquest projecte, s'ha reimprès l'obra coordinada per Antoni Riera *Crisis frumentàries, iniciatives privades i polítiques públiques de proveïment a les ciutats catalanes durant la baixa edat mitjana*, de la col·lecció «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica», ja que se n'havia esgotat la primera edició (2013).

**Fontes Musicae Cataloniae:
catalogació, edició i difusió dels
repertoris compositius, iconogràfics
i de tradició oral de Catalunya
(1450-1950)**

(Catalogació del Fons Bernat Calbó Puig de l'Arxiu Provincial dels Caputxins de Catalunya)

Director: Josep Maria Gregori

Projecte de la Societat Catalana de Musicologia dedicat a coordinar les diferents iniciatives que existeixen, principalment les de la Universitat Autònoma de Barcelona i la Institució Milà i Fontanals del CSIC, relacionades amb la recuperació del patrimoni musical de Catalunya.

Durant aquest curs, s'han dut a terme els treballs següents:

— Actualització de les bases de dades de l'Inventari dels Fons Musicals de Catalunya (IFMuC), la Iconografia Musical de Catalunya (IcMuC), els Llibres de Polifonia Hispana (LHP) i el Fons de Música Tradicional (FMT), que formen part del portal de l'IEC Patrimoni Musical Català (<https://fontes-musicae-cataloniae.iec.cat/>).

— Compleció de la catalogació del Fons Musical de la Catedral de Girona, amb un resultat final de 1.248 manuscrits d'autor, 439 manuscrits anònims, 89 llibres corals (cant pla), 7 llibres de faristol i 169 impresos. El catàleg (volum 10), coeditat amb la UAB, es va publicar l'abril de 2019 dins la col·lecció «IFMuC -

Inventaris dels Fons Musicals de Catalunya».

— Catalogació (en procés) dels fons musicals de l'Arxiu Diocesà de Girona (Sant Feliu, santuari dels Arcs, Santa Maria de la Bisbal, Casa Carles i Narcís Figueras), del subfons antic del Fons J. Cumellas i Ribó (CESC), del Fons Bernat Calbó Puig de l'Arxiu Provincial dels Caputxins de Catalunya i dels fons E. Mestres i E. Portell de l'Arxiu Municipal de Blanes.

— Preparació de l'edició del volum 11 de la col·lecció «IFMuC - Inventaris dels Fons Musicals de Catalunya», prevista per a la tardor de 2019.

D'altra banda, del 17 al 19 d'octubre de 2018 va tenir lloc, a l'IEC, el congrés *La península Ibèrica com a cruïlla musical a través del temps: els intercanvis transculturals i la imatge de la música / Iberian musical crossroads through the ages: Images of music-making in their transculturals exchange*, organitzat per la Societat Catalana de Musicologia, de l'IEC, i l'International Council of Traditional Music (ICTM - Study Group on Iconography of the Performing Arts).

Així mateix, l'investigador Jordi Ballester ha presentat, al llarg del curs, dues ponències relacionades amb el projecte: «Musical echoes, feelings and emotions: The total artwork ideals in the late 19th Century paintings and writings by Santiago Rusiñol (1861-1931)», dins el congrés *Music and the figurative arts in*

the Nineteenth Century (Lucca, Itàlia, 17.11.2018), i «Los ángeles músicos de la antigua sillería del coro de la catedral de Girona (Cataluña): un caso paradigmático sobre los problemas de preservación de las fuentes iconográficas y su interpretación iconológica», dins el V Congreso Latinoamericano de Iconografía Musical (Ciutat de Mèxic, 5.11.2018). Per la seva banda, el director del projecte, Josep Maria Gregori, ha publicat l'article «Pere Vila (ca. 1465-1538), organista de les catedrals de Vic i València, probable autor del *Magnificat* a 4 (BC:M 1167, *òlin* E: TarzC 2/3)», a la *Revista Catalana de Musicologia*, XI (2018), p. 31-62.

Justícia i resolució de conflictes a la Catalunya medieval. Col·lecció diplomàtica. Segles IX-XIII

Directors: Tomàs de Montagut
Estragués
Josep Maria Salrach i Marès

L'objectiu d'aquest programa és la publicació d'un diplomatar de la justícia catalana altmedieval.

Aquest curs s'ha continuat treballant en la preparació de l'edició dels documents corresponents al segle XII.

Recerca arqueològica de la ciutat romana de Iesso (Guissona)

Director: Josep Guitart i Duran

Programa desenvolupat en el marc de col·laboració del Patronat d'Arqueologia de Guissona, del qual l'IEC és membre fundador des de la seva creació, el 1995, i l'Ajuntament de Guissona, un dels principals impulsors institucionals. Té com a objectius principals l'estudi arqueològic de la ciutat romana de *Iesso* i el seu territori, i la potenciació de la difusió i la socialització de coneixements que genera la recerca.

Durant aquest curs han continuat les excavacions al Parc Arqueològic de Guissona. La campanya desenvolupada l'estiu de 2019 s'ha centrat en dos punts del jaciment: les termes públiques de la ciutat, concretament el *caldarium* i el *tepidarium* de l'edifici termal, i l'edifici extramurs al nord del recinte emmurallat i a tocar de la torre de defensa de la porta nord de la ciutat. A causa de l'ajust pressupostari que per diverses circumstàncies ha patit el Museu de Lleida, s'ha ajornat la inauguració de l'exposició —prevista per al setembre de 2019 i promoguda per l'esmentat museu—, dedicada a l'arqueologia de les tres ciutats romanes del ponent català: *Ilerda* (Lleida), *Iesso* (Guissona) i *Aeso* (Isona). S'ha conclòs, però, la preparació del llibre-catàleg *Arqueologia de les tres ciutats romanes del ponent català: Ilerda (Lleida), Iesso (Guissona) i Aeso (Isona)*, que presenta una síntesi de la realitat arqueològica actual d'aquestes tres ciutats romanes i els seus territoris.

Recerca i transcripció de l'himnari del segle XIII-XIV

Director: Romà Escalas i Llimona

Aquest projecte té per objecte recuperar la part del manuscrit despresa i perduda del volum actual, corresponent als folis 127 al 144, completar la transcripció de tots els himnes amb un estudi crític dels tipus de notació i la seva evolució cronològica i la publicació sencera de les transcripcions, amb les diferents versions rítmiques que se'n deriven, completades amb un estudi descriptiu i crític de l'himnari. Finalment, quedaria el repte de relacionar aquests himnes amb el repertori musical emprat per Ramon Llull.

Al llarg d'aquest curs, s'han fet transcripcions d'obres que tenien indicacions rítmiques posteriors a sobre de la notació pneumàtica antiga. Es preveu que s'hi incorporin dues persones per a fer un equip de treball dedicat a completar les transcripcions musicals.

Repertori de col·leccionistes i col·leccions d'art i arqueologia de Catalunya

Directors: Bonaventura Bassegoda
i Hugas
Francesc Fontbona
i de Vallescar

L'objectiu d'aquest programa és recollir i posar en xarxa una sèrie d'informacions

i notícies que han de posar nom i donar visibilitat a les iniciatives individuals —i, excepcionalment, collectives— de recull i valoració del nostre patrimoni artístic i arqueològic. El projecte s'ocupa, sobretot, de col·leccions i col·leccionistes desapareguts, però n'incorpora també d'actuals, especialment aquelles que ja s'han manifestat mitjançant la creació de fundacions amb vocació de servei públic o aquelles que, romanent privades, han prestat peces a exposicions amb denominacions pròpies i no anònimes.

Repertori de la memòria personal a la Catalunya contemporània

Director: Albert Balcells i González

La finalitat d'aquest projecte és elaborar un repertori crític i comentat d'autobiografies, memòries, dietaris, epistolaris i llibres d'entrevistes de la Catalunya contemporània. Es comença per fer un inventari de totes les obres des de la segona meitat del segle XIX fins a l'actualitat. La selecció i el buidatge dels textos —la quantitat de documents que s'ha consultat equival a uns cinc-cents llibres— es fan a partir dels catàlegs de biblioteques públiques i d'altres institucions, com l'Ateneu Barcelonès, i dels fons d'editorials amb col·leccions sobre temàtica catalanística.

Al llarg del curs, s'ha continuat treballant en l'elaboració d'una bibliogra-

fia crítica de memòries i dietaris. L'obra, que serà d'accés lliure en línia, conté un resum de cada publicació, les seves característiques i tipologia, el perfil de l'autor i una relació de les persones més esmentades en cada obra.

Tabula Imperii Romani - Forma Orbis Romani (TIR-FOR)

Director: Josep Guitart i Duran

Programa internacional promogut per la UAI que té per objecte la publicació del gran mapa de l'Imperi romà. Des de l'any 2013, l'IEC presideix la Comissió Internacional per a la TIR-FOR, que actualment compta amb la participació activa de les acadèmies nacionals d'onze països europeus, del nord d'Àfrica i de l'Àsia. La informatització del projecte, liderada per l'IEC, ha permès la implementació d'una base de dades unitària i interactiva al servei dels equips dels diferents països actius en el projecte. Pel que fa al desenvolupament de l'aplicació, en col·laboració amb el Laboratori d'Informació Geogràfica i Teledetecció (LIGIT) de la UAB, enguany s'ha fet un pas endavant important que l'ha convertit en una eina potent al servei de la recerca i la divulgació. El 20 de novembre de 2018 es va signar un conveni de col·laboració amb la Conselleria de Cultura del Govern Balear per tal de procedir, durant el 2019, a la digitalització i posada al dia de la TIR corres-

ponent a les illes Balears, tasca que ja s'ha completat i que es va presentar públicament a Palma el 31 de maig de 2019, amb la presència de la consellera de Cultura i el president de l'IEC. D'altra banda, cal destacar que s'ha completat la digitalització de les dades dels Països Catalans, Romania i una part del nord d'Itàlia —publicades anteriorment en paper—, les quals es poden consultar en línia a partir d'ara al web del projecte. Ara caldrà, però, actualitzar la informació apareguda des de l'edició en paper dels volums corresponents als països esmentats.

Un petit país llatí: Catalunya i l'exposició de 1929, de Nicolae Iorga

Director: Enric Pujol i Casademont

L'objectiu d'aquest projecte és traduir al català el llibre *Un petit país llatí: Catalunya i l'exposició de 1929* (1930), de l'historiador romanès Nicolae Iorga. Recuperar, ara en català, aquesta obra, una introducció a la història i la cultura catalanes adreçada al públic romanès, permetrà saber com érem vistos els catalans al primer terç del segle XX.

Altres programes de recerca de la SHA

Ager Tarraconensis

Direcció: Josep Guitart i Duran
Marta Prevosti i Monclús

La Secció continua col·laborant en aquest programa, que es va iniciar amb un conveni de l'Institut d'Estudis Catalans i l'Institut d'Arqueològica Clàssica amb ACESA i diverses entitats i ajuntaments, l'any 2005.

Malgrat que la col·laboració econòmica d'ACESA va finalitzar l'any 2008, s'ha continuat treballant en el projecte.

Després de la realització del treball de camp i dels diversos estudis derivats d'aquest, s'han publicat ja els volums següents: 1. *Aspectes històrics i marc natural* (2010), 2. *El poblament* (2011), 3. *Les inscripcions romanes* (2010), 4. *Els Antigons. Una vil·la senyorial al camp de Tarragona* (2014) i 5. *Paisatge, poblament, cultura material i història: actes del simposi internacional* (2013). Actualment, està en preparació el volum 6, darrer de la sèrie, que inclourà el catàleg de jaciments i les conclusions generals.

Oficina d'Assessorament Històric

Director: Albert Balcells i González

L'Oficina d'Assessorament Històric (OAH) ha respost algunes consultes de caràcter històric i artístic plantejades a

l'IEC, tant les de particulars, com sobretot les referents a informes i dictàmens preceptius de la Secció demanats per la Generalitat sobre els símbols dels ens locals i els béns culturals d'interès nacional.

Enguany s'han emès dos informes preceptius sobre expedients de declaració com a bé cultural d'interès nacional (BCIN), a més de dictaminar set escuts heràldics i vuit banderes de diversos municipis de Catalunya. Tots aquests informes han estat aprovats per la Secció.

L'Oficina s'ocupa, per encàrrec de la Secció, de la preparació de la revista *Catalan Historical Review*, en anglès i en català, que difon balanços sobre els grans temes referents a tots els aspectes històrics, literaris i culturals dels Països Catalans. Han sortit publicats el desè i l'onzè volums, corresponents a 2017 i a 2018, respectivament, i se n'ha preparat el dotzè, corresponent a 2019.

A més, aquest curs, l'Oficina ha elaborat, per encàrrec de la Generalitat, una llista d'efemèrides dels anys 2018-2027 a partir de la qual el Departament de Cultura farà la tria de les commemoracions que la Generalitat celebrarà institucionalment.

Secció de Ciències Biològiques

Anàlisi dels aspectes socials dels fons de l'Arxiu de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, en el període 1770-1870

Director: Jacint Corbella i Corbella

Des de la darrerria del segle XVIII i els dos primers terços del XIX, l'Acadèmia de Medicina ha estat l'element més important en les relacions exteriors de la medicina catalana amb la resta de països veïns. Així mateix, ha estat l'element més important, i gairebé únic, al capdavant de la sanitat a Catalunya en aquells temps.

Aquest projecte, endegat l'any 2013, té per objectiu fer conèixer els documents dels fons de l'Arxiu de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona i valorar les informacions recollides sobre informes i consultes a l'Acadèmia, relatius sobretot a qüestions de salut urbana, contaminació per gasos i fums, per productes químics, lesions per màquines, destí d'espais urbans, edificabilitat, habitatges, ubicació de cementiris, manicomis, hospitals i abastiment d'aigües.

També és important el material sobre aspectes sanitaris en relació amb les comarques catalanes. Precisament, l'activitat d'aquest curs s'ha centrat a continuar la recopilació de dades sobre els metges dels diversos partits mèdics (més de quaranta a Catalunya en el segle XIX) i a prosseguir la cerca de reculls iconogrà-

fics (aquesta vegada més enfocats a les caricatures obtingudes a partir de fulletons d'aniversari d'algunes promocions).

D'altra banda, aquest curs s'ha col·laborat, juntament amb la Reial Acadèmia de Medicina, en l'exposició «El fil per a cosir la història de la medicina», organitzada pel CRAI Biblioteca del Campus Clínic de la Universitat de Barcelona (UB). I, pel que fa a les publicacions, els treballs presentats al XX Congrés d'Història de la Medicina Catalana (Vic, 8-10 de juny de 2018) han quedat recollits en les actes d'aquest congrés («Subdelegats mèdics de partit. Valoració de la seva importància a Catalunya en el segon terç del segle XIX. Signatures», «Aportació al coneixement dels metges i cirurgians del partit de la Bisbal de l'Empordà l'any 1831. Dades i signatures», «Aportacions al coneixement dels metges i cirurgians del partit mèdic de Mataró. 1831. Valoració de les signatures com a font de material gràfic» i «Cirurgians del partit mèdic de Tortosa. 1831. Dades i signatures», a *Gimbernat. Revista d'Història de la Medicina i de les Ciències de la Salut*, 69).

Briòfits

Directora: Montserrat Brugués
i Domènech

Ponent: Josep Peñuelas i Reixach

Projecte iniciat el 2018 i que engloba, d'una banda, l'abocament de l'herbari de briòfits BCB (Barcelona Ciències Bellaterra - Facultat de Ciències, Universitat Autònoma de Barcelona) al Global Biodiversity Information Facility (GBIF) i, de l'altra, el manteniment del web Cartografia de Briòfits. Península Ibèrica i Illes Balears.

Abocament de l'herbari BCB al GBIF

L'herbari BCB és el més representatiu de la brioflora dels Països Catalans i comprèn més de 64.000 mostres, recol·lectades des del segle XIX fins a l'actualitat. El projecte pretén abocar les dades d'aquest herbari al portal GBIF (<https://www.gbif.org>), una infraestructura mundial d'informació sobre biodiversitat.

Un cop introduïda la informació de les espècies previstes per al 2018 a un Excel que permetia l'abocament a l'estàndard Darwin Core, les dades lliurades es van fer visibles a <https://datos.gbif.es> al principi de 2019. Durant el primer semestre de 2019, s'ha treballat amb les espècies que es preveu d'abocar a final d'any; ha estat necessari revisar i completar la base dades de l'herbari BCB, principalment corregint els topònims perquè la informació que es visualitzi sigui correcta i georeferenciant les mostres.

Manteniment del web Cartografia de

Briòfits. Península Ibèrica i Illes Balears

El projecte «Cartografia de briòfits» s'en- degà l'any 1983 amb l'objectiu d'elaborar

mapes de distribució geogràfica d'espècies de molses i hepàtiques de la península Ibèrica i les illes Balears, les Canàries, Madeira i les Açores. El 2009 es va reprendre el projecte, però reduint l'àrea d'estudi a la península Ibèrica i les illes Balears, i publicant els resultats a Internet, mitjançant una base de dades (<http://briofits.iec.cat>).

Tot i que el projecte finalitzà el 2017, es realitzen tasques de manteniment de la base de dades, que conté els mapes de 450 espècies de briòfits. Això comporta recopilar les noves dades publicades d'Espanya, Andorra i Portugal; incorporar les dades obtingudes perquè es visualitzin als mapes corresponents, i actualitzar tant els mapes com la nomenclatura de les espècies cartografiades.

Briòfits. Actualització del llibre

Handbook of mosses of the Iberian Peninsula and the Balearic Islands

Directora: Montserrat Brugués
i Domènech

Ponent: Josep Peñuelas i Reixach

La primera edició del llibre *Handbook of mosses of the Iberian Peninsula and the Balearic Islands*, de Creu Casas, Montserrat Brugués, Rosa M. Cros i Cecília Sérgio, va ser publicada per l'IEC el 2006. L'obra, actualment exhaurida, comprèn 791 espècies de molses i inclou claus de determinació genèriques i específiques,

descripcions morfològiques dels gèneres i les característiques diferencials de les espècies, i un glossari de termes propis del grup de molses i les il·lustracions corresponents a cada una de les espècies. La seva publicació en anglès va ser determinant en la bona acceptació que va tenir per part dels briòlegs d'arreu del món.

L'objectiu d'aquest projecte, engegat el 2019, és fer una nova edició del *Handbook of mosses of the Iberian Peninsula and the Balearic Islands* actualitzada i consultable en línia al web de l'IEC. Ja s'hi ha començat a treballar seguint la metodologia següent: actualització del catàleg de molses d'Espanya, Portugal i Andorra per a veure les espècies que hi calia afegir o eliminar; modificació de la clau genèrica, i elaboració de les claus específiques de les molses acrocàrpiques.

Ciència ciutadana i estudi de les orquídies a Catalunya

Directora: Jordina Belmonte Soler

Ponent: Joaquim Gosálbez i Noguera

Aquest projecte es va començar el curs passat per a donar un suport addicional als projectes de ciència ciutadana de la Institució Catalana d'Història Natural (ICHN, societat filial de l'IEC adscrita a la SECCB) centrats en l'estudi de les orquídies de diferents comarques de Cata-

lunya. En cadascun d'aquests projectes, la ciutadania contribueix a facilitar dades sobre la diversitat, abundància, fenologia i distribució de les orquídies d'un àmbit territorial concret, sota la supervisió científica de reconeguts experts en aquest grup botànic, de manera que els participants, a més de millorar el seu coneixement d'aquest grup d'organismes, recullen un seguit de dades d'alt valor científic.

A grans trets, aquests projectes consisteixen en una etapa inicial de formació de les persones interessades a participar-hi, a continuació es fa el treball de camp durant tres o quatre anys, es preparen les bases de dades corresponents, es publiquen els resultats i s'introdueixen les dades obtingudes en les bases de dades de biodiversitat de lliure accés.

Les activitats realitzades durant el curs 2018-2019, en el marc del projecte «Ciència ciutadana i estudi de les orquídies a Catalunya», estan descrites en l'apartat de la ICHN (en el capítol VIII, «Societats filials»).

El projecte BioGenoma dels Països Catalans. El Genoma de Gaia als Països Catalans

Directora: Montserrat Corominas i Guiu

Ponent: Roderic Guigó i Serra

Gaia, el nom grec per a la mare Terra, és també la teoria d'acord amb la qual la Terra funciona com un sistema cibernètic

en què els éssers vius col·lectivament, interactuant amb l'entorn inorgànic, defineixen i mantenen les condicions que fan possible la vida. L'activitat frenètica de l'espècie humana altera substancialment aquestes condicions i ha reduït dramàticament la biodiversitat. Per aquest motiu, cal un esforç planetari a fi de revertir o controlar l'impacte de l'activitat humana sobre la biosfera i mantenir-ne la biodiversitat.

L'Earth BioGenome Project (EBP) té com a objectiu obtenir la seqüència del genoma de totes les espècies eucariotes que habiten la Terra. Aquesta seqüència constitueix el substrat genètic de la biodiversitat: és el genoma de Gaia.

L'EBP ha d'involucrar les societats i els pobles de tot el món, que són dipositaris del coneixement sobre l'entorn natural en què viuen, i des de l'IEC (SECCB, Societat Catalana de Biologia i ICHN) es vol contribuir a aquesta iniciativa posant en marxa el Catalan BioGenome Project (CBP).

Aquest projecte té com a objectiu a llarg termini seqüenciar, catalogar i caracteritzar els genomes de les espècies eucariotes que viuen als Països Catalans. A fi de donar a conèixer el CBP, s'ha creat un web que conté informació sobre els seus objectius, els científics que el lideren i les accions que s'hi duen a terme (*scb.cat/biogenoma*). Així mateix, se n'ha fet difusió a través de les xarxes socials (Facebook, Twitter i Instagram) i s'està preparant un simposi que se celebrarà a la seu de l'IEC a principi del curs que ve.

Fauna aquàtica en coves anquihalines del País Valencià: un món encara per descriure

Director: Ferran Palero Pastor

Ponent: Juli Peretó i Magraner

Els sistemes anquihalins són estuaris subterranis presents en terrenys càrstics i volcànics connectats amb el medi marí, que contenen una fauna molt peculiar i un bon nombre d'endemismes. Aquest projecte s'ha endegat el 2019 per a completar la identificació i el catàleg dels crustacis presents en coves anquihalines del País Valencià.

L'equip de recerca ha pogut accedir a una cova anquihalina de la província de València que no s'havia explorat mai, i l'activitat d'aquest primer curs s'ha centrat principalment a mesurar els paràmetres fisicoquímics de la cova i a recollir-hi material.

El col·laborador Jørgen Olesen (Universitat de Copenhagen) ha visitat València per recollir material i processar-lo mitjançant fotografia digital i microscòpia electrònica d'escombratge. S'ha pogut confirmar la presència, entre d'altres, d'una població de *Thermosbaenacea* (primera espècie trobada en costa catalana) i d'una família d'amfípodes endèmics de València (*Sensonatoridae*) que ja no es pot trobar en les localitats típus.

S'ha començat la descripció i il·lustració de les noves espècies, així com la caracterització molecular de la fauna

estudiada. Es preveu que els resultats es publiquin en diferents revistes indexades al Journal of Citation Reports.

Microbiota, nutrició i evolució humana: de la *Tarraconensis* a la Catalunya d'avui

Director: Ramon Gomis de Barbarà

Projecte iniciat el curs passat i que es duu a terme en col·laboració amb l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i l'Institut d'Investigacions Biomèdiques August Pi i Sunyer. L'objectiu principal és establir un vincle entre l'antiga ciutat de Tàrraco i la societat actual, a partir de l'estudi de l'evolució del microbioma resident al càlcul dental.

L'estudi es realitza analitzant i comparant l'ADN present al càlcul dental de mostres antigues (pertanyents a restes humanes exhumades a diferents necròpolis de Tàrraco d'entre els segles III i VII) i de mostres actuals (cedides per voluntaris). El projecte s'ha dividit en tres fases: selecció de mostres i extracció d'ADN; ultraseqüenciació, i anàlisi de resultats. Les dues primeres fases es van acabar el curs anterior.

La primera fase va comprendre la selecció de les mostres antigues i de les actuals, i la introducció de la informació associada en bases de dades (es van seleccionar 77 mostres antigues i 38 actuals). La segona fase va consistir a seqüenciar

les mostres antigues i, un cop obtingut l'ADN, es van enviar a la plataforma de genòmica de la Universitat Pompeu Fabra. I la tercera fase, l'anàlisi de les dades obtingudes de la seqüenciació, va començar el curs passat i s'ha continuat al llarg del curs 2018-2019.

A continuació, es detallen els principals resultats:

La població antiga està formada, principalment, per un 71 % de tàxons ambientals, un 25 % d'orals i el 5 % restant no s'ha pogut classificar. La població actual està integrada per un 85 % de tàxons orals i un 15 % d'ambientals.

El 90 % dels tàxons orals són presents tant en la població antiga com en l'actual, mentre que el 4,63 % són exclusius de l'antiga, i el 4,73 %, de l'actual. Pel que fa al grup ambiental, aproximadament el 55 % dels tàxons estan compartits en les dues poblacions i gairebé el 45 % són exclusius de l'antiga.

Quant a la diversitat d'unitats taxonòmiques operatives (UTO), la població antiga presenta valors similars d'abundància i diversitat, tant per a tàxons orals com ambientals. En canvi, en la població actual, la diversitat d'UTO orals és més baixa (70 %) que la seva abundància (85 %) i, a l'inrevés, les UTO ambientals són més diverses (27 %) que abundants (15 %).

Si observem la diversitat dels tàxons únics i compartits entre les dues poblacions, el grup oral és més homo-

geni en diversitat que en abundància. Hi ha més diversitat en les UTO orals compartides entre les dues poblacions (42,25 %) que les presents únicament en l'antiga (38 %) i les exclusives de l'actual (19 %). Passa el contrari amb el grup ambiental, en què el 91 % de la diversitat correspon a la població antiga i només comparteix un 7,46 % de la diversitat amb l'actual.

Respecte a l'anàlisi taxonòmica, no totes les UTO s'han pogut assignar a un grup, atesa la mida del fragment seqüenciat. En termes de fílum i classe, s'han classificat, respectivament, el 99 % i el 93 % de les seqüències. A partir de l'ordre, el percentatge de les seqüències classificades disminueix considerablement en la població antiga en comparació amb l'actual. I, pel que fa al gènere, en la població antiga l'assignació s'ha reduït el 76 % de les seqüències i al 84 % en l'actual. Els filums més abundants i compartits entre les dues poblacions són: firmicuts, actinobacteris, proteobacteris i bacteroidets.

L'ordre compartit més abundant és el dels *Clostridiales*, que trobem a la cavitat oral. En la població actual, és el doble d'abundant que en l'antiga. A continuació, els ordres més abundants en la població antiga són *Bacillales*, *Pseudonocardiales* i *Actinomycetales*, i representen quasi el 33 % de l'abundància de la població. Els dos primers es troben només en la població antiga, mentre que

l'ordre *Actinomycetales* també és present en l'actual, tot i que hi és menys abundant.

Finalment, a escala de família i gènere, els tàxons més abundants pertanyen a la cavitat oral en totes dues poblacions, però en l'antiga comparteixen protagonisme amb alguns tàxons ambientals. Entre les famílies més abundants i compartides en les dues poblacions, hi ha *Actinomycetaceae*, *Streptococcaceae* i *Synergistetes*, totes a la cavitat bucal. Les famílies més abundants ambientals i que només es troben en la població antiga són *Bacillaceae*, *Pseudonocardiaceae* i *Comamonadaceae*. Respecte al gènere, els més abundants són *Actinomyces*, *Fretibacterium*, *Streptococcus*, *Parvimonas* i *Eubacterium*; tots formen part de la cavitat oral i representen al voltant del 28 % de l'abundància en les dues poblacions. En l'antiga, els gèneres ambientals més abundants són *Bacillus*, *Saccharopolyspora* i *Brachymonas*.

A més de l'anàlisi exhaustiva de les dades, s'ha començat a fer difusió del projecte. L'estudi i els resultats preliminars es van presentar en la Nit Europea de la Recerca a Catalunya (29 de setembre de 2018, al Centre Cívic Vila Urània de Barcelona). Així mateix, s'ha donat a conèixer el projecte al programa *El bosque interior*, de Radio Nacional de España (28 de maig de 2019).

Millora de la presència de la llengua catalana dins de recopilacions internacionals de noms de plantes.

Vocabulari multilingüe de noms de plantes

Director: Eduard Parés i Español

Ponent: Mercè Durfort i Coll

Projecte endegat el 2009 per a millorar substancialment la presència de la llengua catalana en les recopilacions internacionals de plantes, col·laborant amb la base de dades multilingüe de noms de plantes més àmplia que existeix, la Multilingual Multiscript Plant Name Database (MMPND) de la Universitat de Melbourne (Austràlia). També té com a objectiu elaborar un vocabulari multilingüe dels noms de les plantes.

Durant aquest curs, s'han estudiat 91 tàxons i s'ha format el corresponent vocabulari multilingüe en català, castellà, anglès, francès, italià, alemany, portuguès i neerlandès (en alguns casos, s'hi ha afegit el nom en més llengües). Els 91 tàxons recopilats corresponen a les famílies de les juglandàcies (65 tàxons: *Carya*, 26; *Cyclocarya*, 1; *Juglans*, 28; *Platycarya*, 2; *Pterocarya*, 8) i de les oleàcies (26 tàxons: *Ligustrum*, 26). Cada tàxon s'ha tractat seguint el procediment habitual: revisant la informació de la MMPND i de les fonts bibliogràfiques, així com el nom científic i els sinònims, i afegint el nom en català i repassant o afegint les altres set llengües principals i d'altres presents a la MMPND.

A més de la tasca de recopilació, una bona part dels resultats s'han pogut editar provisionalment en l'apartat «Nomina plantarum» del web del projecte (<http://plantipodes.cat>). Així mateix, la informació obtinguda de noms catalans, noms científics i sinònims, distribució, forma vital, alçària, etc., s'ha afegit en forma de quadre als articles corresponents de la família de les juglandàcies i dels gèneres *Juglans*, *Carya*, *Platycarya* i *Pterocarya* de la Viquipèdia.

Natura, ús o abús? Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans. 40 anys després de la publicació

Directors: Ramon Folch i Guillèn

Josep Peñuelas i Reixach

David Serrat i Congost

Projecte iniciat el 2017, que compta amb la col·laboració i implicació de membres de la SECCB, de la SECCT i de la SFCS, així com de socis de la ICHN, professors de les universitats dels Països Catalans i investigadors del Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF) i altres centres de recerca.

L'objectiu és oferir una nova versió de *Natura, ús o abús? Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans*, publicat el 1976. Aquesta obra colectiva fou un èxit editorial i ha constituït un referent per a moltes generacions d'estu-

diosos de la natura. L'any 1988 se'n va fer una segona edició corregida i actualitzada.

Aquest curs s'ha presentat *Natura, ús o abús?* (<https://natura.llocs.iec.cat>), la nova versió del llibre. Es tracta d'un producte elaborat amb la voluntat d'ampliar el camp de visió de les dues primeres edicions: mentre que els dos primers llibres se centraven en temes relacionats estrictament amb el medi natural, aquesta edició en línia inclou qüestions de caràcter socioeconòmic i s'adequa a la realitat socioambiental i sostenibilista del segle XXI.

Progressivament s'hi aniran publicant els articles —trenta-tres—, en els quals no només es farà una diagnosi, sinó que es proposaran solucions per a millorar la situació actual. La part propositiva dels articles serà la base per a organitzar sessions de debat obertes a la participació de tots els actors interessats. Així mateix, el web ofereix les dues edicions anteriors en format digital, gràcies a la col·laboració de la Fundació Carulla i l'editorial Barcino.

Organització per a la cartografia de les plantes vasculares als Països Catalans (ORCA)

Director: Xavier Font i Castell

Ponent: Jaume Terradas i Serra

L'Organització per a la Cartografia de les plantes vasculares als Països Catalans

(ORCA) es va constituir com a grup de treball permanent de la SECCB, el 1982. Té per objectius estudiar i representar amb exactitud la distribució geogràfica de les plantes vasculares dels Països Catalans i publicar-ne els resultats a Internet i dins les sèries de l'atles corològic i dels catàlegs florístics locals.

Durant el curs 2018-2019, s'ha incrementat el nombre de tàxons disponibles al portal Orca (<http://www.orca.cat>); actualment, es poden consultar 4.754 mapes que corresponen a gairebé tota la flora (autòctona i naturalitzada) dels Països Catalans. Pel que fa al volum de les dades puntuals, s'ha augmentat amb més de 30.000 noves observacions florístiques, que provenen sobretot del País Valencià; en total, a la base de dades hi ha més de dos milions d'observacions. Així mateix, s'ha continuat la revisió d'errors taxonòmics i de georeferenciació de les dades, i s'han realitzat tasques de manteniment i d'actualització del portal.

Participació de l'IEC en el projecte FORHOT d'estudi dels efectes del canvi climàtic sobre la pèrdua d'estocs de carboni àrtic, subàrtic i boreal

Director: Josep Peñuelas i Reixach

L'any 2012, un grup d'investigadors i investigadores de tot Europa, convençuts que Islàndia és el millor laboratori natural

per a estudiar els efectes del canvi climàtic al sòl a curt i a llarg termini, hi constituïren el consorci FORHOT (de la contracció en anglès de *forest*, ‘bosc’, i *hot*, ‘calor’). El 2018, l’IEC, en col·laboració amb el CREAF i la Unitat d’Ecologia Global CREAF-CSIC-UAB, s’hi va sumar.

Des del començament, la recerca ha tingut lloc a prop d’Hveragerdi, al sud-oest d’Islàndia. Es tracta d’una localització especial perquè presenta una activitat geotèrmica que fa que la temperatura del sòl vagi dels 0,5 als 40 graus, depenent de la distància fins als punts calents subterranis. A més, l’existència de gradients geotèrmics recents, originats per un terratrèmol de 2008, i de gradients geotèrmics de més de cinquanta anys d’antiguitat, va permetre, per primera vegada, comparar els efectes de l’augment de la temperatura sobre l’ecosistema del sòl a curt termini (5-8 anys) i a llarg termini (més de 50 anys).

S’observà que els primers anys d’escalfament del sòl l’ecosistema pateix una superreacció: el metabolisme dels microorganismes s’accelera, s’allibera carboni a l’atmosfera i la composició del sòl canvia. Però, al cap de cinquanta anys, aconsegueix un nou equilibri en què ja no hi ha canvis bruscos: les espècies d’èssers vius són diferents o s’han adaptat i, tot i que hi ha menys concentració de carboni, nitrogen i matèria orgànica al sòl, l’ecosistema aconsegueix un nou estat estacionari.

Tota aquesta recerca i els resultats obtinguts quedaran recollits en l’article que s’està acabant de preparar perquè properament surti publicat a la revista *Nature Ecology & Evolution*. D’altra banda, aquest curs, al CREAF, s’han estat analitzant i datant amb C¹⁴ les mostres de nuclis de molleres que es van obtenir a Suècia i Alaska mitjançant un nucli rus i un nucli de permagel.

Així mateix, Catalunya ha acollit una trobada de membres del projecte, que es va celebrar del 12 al 14 de març a l’Hotel Port Sitges. Hi van participar una cinquantena d’investigadors, que van exposar tant les tasques realitzades el darrer any com els nous objectius i les línies d’investigació.

Recerca etnobotànica als Països Catalans: prospeccions i base de dades

Director: Joan Vallès i Xirau

Programa interdisciplinari amb la SF i la SFCS, i dut a terme en col·laboració amb el Laboratori de Botànica de la UB i l’Institut Botànic de Barcelona. S’inicià el 2017 amb dos objectius principals: d’una banda, elaborar una base de dades pública d’etnobotànica als Països Catalans, a partir de la base de dades de treball ja existent que conté 1.100 tàxons provinents de més de 1.600 informants de quasi tots els territoris del domini lin-

güístic català, i, de l'altra, continuar les recerques etnoflorístiques als territoris de Catalunya, les Illes Balears, la Catalunya del Nord, Andorra, la Franja de Ponent, el País Valencià, el Carxe i l'Alguer.

D'entre les activitats realitzades al llarg del curs 2018-2019, destaquen les següents:

S'han realitzat tasques d'adequació i poliment de la base de dades de cara a l'inici de la seva difusió pública. També s'ha prosseguit el buidatge i la incorporació a la base de dades d'obres etnobotàniques provinents de diferents àrees dels Països Catalans.

Pel que fa a les prospeccions etnobotàniques, se n'han fet al Berguedà (s'ha començat per l'Alt Berguedà i es preveu acabar de cobrir la comarca el curs que ve), Andorra (s'hi està fent treball de camp i s'hi ha començat a treballar sobre receptaris de cuina popular per a extreure'n les dades etnobotàniques), Sant Feliu Sasserra i el Pla de l'Estany (s'hi han continuat les prospeccions etnoflorístiques), Parc de la Serra de Collserola (es preveu d'acabar-hi les entrevistes etnobotàniques en breu) i Eivissa (el treball de camp està en un estadi avançat).

També s'ha treballat en estudis comparatius i de metanàlisi de temes varis. Alguns d'aquests treballs s'han conclòs (per exemple, sobre plantes emprades en barreges, aliments funcionals

populars o plantes usades per al sistema cardiovascular).

S'ha col·laborat, amb un bon nombre de fitxes, en tres volums de l'*Inventario español de los conocimientos tradicionales relativos a la biodiversidad* i en un de l'*Inventario español de los conocimientos tradicionales relativos a la biodiversidad agrícola*. Així mateix, s'han publicat quatre articles científics (uns dels quals en una revista internacional amb factor d'impacte), tres articles divulgatius i una primera aproximació a l'etnobotànica de la Vall d'Aran (publicada com a llibre per Edicions de la UB sota el títol *Estudi etnobotànic ena Val d'Aran. Sabença populara e patrimoni naturau e culturau*).

En darrer terme, s'ha fet difusió del projecte en un bon nombre de conferències divulgatives sobre etnobotànica i en activitats vàries, com ara en la jornada tècnica *Associacionisme: clau en el desenvolupament del sector de les plantes aromàtiques i medicinals* (Solsona, 19 d'octubre), la Trobada Internacional HerbArt: «Art i ciència en confluència» (Barcelona, 8 d'abril), el taller «Elaboració de xiulells i trompes amb fusta de salze» (Guils de Cerdanya, 25 de maig) i el IV Taller de Preparació de Ratafia, segons Receptes Recollides a la Nostra Comarca (Cadaqués, 22 de juny).

Recuperació i difusió del patrimoni científic (II). Localització, digitalització i anàlisi de revistes catalanes, valencianes i balears de ciència, tecnologia i medicina anteriors a 1950

Director: Àlvar Martínez Vidal

Ponent: Josep Lluís Barona Vilar

L'objectiu del projecte és localitzar, digitalitzar i tractar informàticament un conjunt de revistes científiques publicades en català abans de 1950 per a recuperar-les i difondre-les. D'un total estimat de cinquanta-quatre revistes de ciències, tecnologia i medicina, se'n van prioritzar nou atenent a tres criteris: el de la pertinència, definida per l'antiguitat, la brevetat i l'interès; el de l'absència d'institucions hereves que puguin tenir-ne els drets de propietat, i el de l'existència d'un projecte de digitalització per part de les entitats responsables. El projecte consta de tres fases: localització de tots els números de cada revista a partir dels catàlegs de les biblioteques i la confirmació *in situ*; digitalització íntegra, amb reconeixement òptic de caràcters, a càrrec d'una empresa especialitzada, i creació d'un repositori digital de les revistes científiques en català amb motor de cerca propi i enllaços a altres repositoris similars.

Aquest curs, s'ha prioritzat la intervenció sobre les revistes antigues de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, concretament l'*Anuario del Hospital de*

la Santa Cruz y San Pablo (1919-1925), *Psiquiatria. Revista de Medicina Mental* (1922-1924), *Anales del Hospital de la Santa Cruz y San Pablo* (1927-1931) i *Annals de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau* (1932-1936). En aquesta prioritització, s'ha tingut en compte la celebració, al llarg de 2019, de les jornades *Barcelona hospitalària. La ciutat i els seus hospitals*, promogudes pel Museu d'Història de la Medicina de Catalunya i pel Museu d'Història de Barcelona. S'ha arribat a un acord amb la Fundació Privada de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, que es plasmarà en un conveni de col·laboració entre l'IEC i la Fundació. Així mateix, s'està tramitant el conveni de col·laboració amb la Biblioteca de Catalunya per a processar i difondre les revistes esmentades a Internet mitjançant el portal ARCA (Arxiu de Revistes Catalanes Antiques).

Seguiment transfronterer d'espècies de la flora amenaçada dels Pirineus orientals

Directora: Jordina Belmonte Soler

Ponent: Joaquim Gosálbez i Noguera

Projecte endegat el 2018 per a desenvolupar a Catalunya la xarxa de laboratoris a cel obert del programa FloraCat dins una xarxa de «Pobles botànics dels Pirineus». Aquesta xarxa englobaria un conjunt de municipis compromesos amb els valors botànics i disposats a treballar amb l'Ad-

ministració, els propietaris, els gestors i les associacions, promovent actuacions de recerca i coneixement del patrimoni botànic, de conservació, de divulgació i formació, tant per a la ciutadania en general com per als sectors professionals.

Les activitats dutes a terme al llarg del curs 2018-2019 estan recollides en l'apartat de la ICHN (en el capítol VIII, «Societats filials»).

**Terminologia de la genètica,
la genòmica i l'enginyeria genètica
humana en llengua catalana
dins el marc del manteniment
del *Diccionari de medicina* (DEMCAT)**

Director: Ramon Bartrons i Bach

El vocabulari dels camps de la genètica i la genòmica humana i les seves aplicacions en medicina humana ha evolucionat d'una manera accelerada els darrers quinze anys. Tot i que la comunitat científica catalana s'ha esforçat a emprar amb rigor la terminologia, no s'ha fet l'esforç sistemàtic de manteniment de tot el corpus que aquest nou projecte planteja dins el marc del manteniment del *Diccionari de medicina*, en col·laboració amb el TERMCAT.

Actualment, el *Diccionari enciclopèdic de medicina*, publicat en versió en línia al portal CiT de l'IEC, conté uns 1.750 termes relacionats més o menys directament amb l'àrea. Atès el gran desenvolupament dels darrers anys, és

necessari actualitzar l'àrea temàtica de genètica, genòmica i enginyeria genètica humanes i les àrees relacionades.

L'objectiu final d'aquest projecte és consolidar la terminologia científica en aquests camps. Es calcula que, un cop revisada, augmentarà sensiblement el nombre de termes catalans específics. Cada article presentarà la informació següent: terme català; categoria lèxica; remissions entre els termes catalans (sinonímia), si escau; equivalències en castellà; equivalències en francès; equivalències en anglès; equivalències en nomenclatures científiques, si escau; definició en català, i nota en català (si escau).

Durant aquest primer curs s'han assolit els objectius plantejats en la proposta, entre els quals el buidatge de fitxes de genètica del TERMCAT i d'altres vocabularis (1.750 fitxes); l'agrupació dels termes en les àrees de primer nivell de l'arbre de camp (Conceptes bàsics. Biologia i genètica molecular; Genètica mendeliana; Malalties genètiques; Altres malalties, i Temes diversos), i la compleció, revisió i actualització d'una part de les fitxes de l'àrea de genètica mendeliana (almenys unes 250).

*Altres programes de recerca
de la SECCB*

**Els jardins botànics de la ciutat de
Barcelona al llarg de la seva història**

Director: Jordi Cartaña Pinén

Galeria de científics catalans

Directora: Mercè Durfort i Coll

La flora dels estanys del Pirineu

30 anys després: resposta a les pressions i amenaces de canvi global

Directora: Esperança Gacia Pasola

Preparació per a la publicació de diversos treballs amb aportacions a la diversitat dels fongs i líquens dels Països Catalans

Director: Xavier Llimona i Pagès

Anàlisi del risc en cas d'incendi en la interfície urbanoforestal: impacte en infraestructures de GLP

Director: Joaquim Casal i Fàbrega

Els incendis que afecten la interfície urbanoforestal són un problema creixent a la Mediterrània i en altres zones, especialment amb la proliferació d'urbanitzacions i la manca de neteja dels boscos. I un apartat específic és el relacionat amb els dipòsits de gas líquid de petroli (GLP), que en cas d'afectació pel foc poden originar una explosió seguida d'una bola de foc, amb efectes molt destructius. Aquest projecte, endegat l'any 2018 en col·laboració amb el Centre d'Estudis del Risc Tecnològic de la Universitat Politècnica de Catalunya, estudia l'efecte del contacte directe de les flames (de l'incendi d'espècies arbustives o arbòries i de dolls de foc originats pel col·lapse d'una canonada) sobre aquests dipòsits.

Al llarg del curs 2018-2019, s'ha estudiat experimentalment l'impacte de dolls de foc de propà sobre una canonada d'acer, així com les característiques de la flama, emprant termoparells, radiòmetres i filmació amb imatge visible i infra-roja. En el doll de foc s'han identificat tres zones: la «blava», amb una combustió encara mancada d'aire; la de «transició», i la «frontal», amb caracte-

rístiques tèrmiques diferents. La interacció d'aquestes zones amb la canonada ha estat enregistrada i analitzada amb un sistema de termoparells situats dins la seva paret i en la flama. Els fluxos de calor més elevats han correspost a la zona frontal, amb valors de fins a 460 kW m^{-2} , els més alts enregistrats fins ara en la literatura especialitzada, i amb velocitats d'escalfament inicials de l'acer (en la zona per sobre del nivell de líquid) molt elevades, de fins a 19 °C s^{-1} . El tractament de les dades ha permès obtenir els corresponents valors del coeficient de transmissió de calor flama-paret de la canonada. Aquestes dades posen de manifest el perill que representa el possible contacte directe d'aquest tipus de flames amb els dipòsits.

Així mateix, s'ha treballat en el mostreig de les espècies arbustives que s'acostumen a trobar a prop d'aquests dipòsits (*Cupressus sempervirens*), sovint en forma de tanca, i s'han efectuat incendis de mostres a escala real en un laboratori, enregistrant-ne la forma i les dimensions i mesurant-ne la radiació tèrmica en funció de la distància.

Carles Emili Montañés i Criquillion (1877-1974). Tècnica, indústria i política

Director: Antoni Roca Rosell

Projecte iniciat al final del curs passat amb la finalitat de publicar una biografia científica de l'enginyer industrial Carles Emili Montañés i Criquillion (Barcelona, 1877 - Madrid, 1974), a partir d'entrevistes amb la seva família i de documentació localitzada tant als arxius privats dels seus descendents com en arxius municipals i governamentals. El llibre ha d'abastar la complexitat de la figura de Montañés, entre la tècnica, la indústria i la política, i notable per obres com les següents:

— Com a enginyer en cap de la companyia Tramvies de Barcelona (1899-1907), va dur a terme el canvi de la tracció animal per l'elèctrica.

— L'any 1911, va portar a Barcelona l'enginyer i empresari Frederick Stark Pearson. S'associaren i van fundar la Barcelona Traction Light & Power (popularment coneguda com La Canadencia), que subministraria la força elèctrica necessària per a potenciar la industrialització de la comarca del Vallès i altres poblacions de la rodalia de Barcelona. Al mateix temps, crearen la companyia Ferrocarrils de Catalunya i van fer arribar el tren de Sarrià al Vallès, amb la intenció d'arribar a França.

— Va ser diputat a les Corts de Madrid pel districte de Vall-de-roures (1916-1923) i, el 1919, fou nomenat governador civil de Barcelona per a fer front a la vaga de La Canadencia (en una època en què ell havia sortit de l'empresa).

L'any 1920 fou el principal impulsor del rotarisme a l'Estat espanyol.

— Entre els anys 1923 i 1930, juntament amb el mallorquí Joan March, va electrificar i va portar els tramvies a les illes Balears i a les illes Canàries. Després de la Guerra Civil, també amb March, van aconseguir la Barcelona Traction Light & Power, que esdevindria FECSA.

— Resident a Madrid, el 1964 assumí la presidència del Cercle Català de Madrid. Hi va instaurar els Jocs Florals i va aconseguir erigir un monument en homenatge a la sardana al parc d'El Retiro.

Aquest curs s'ha arribat a la fase final de redacció del llibre, que, a més de la trajectòria de Carles Emili Montañés, ofereix una aproximació a la complexitat del segle XX a Catalunya i Espanya, on emprenedors com ell van haver de viure en circumstàncies convulses i dramàtiques. Així mateix, s'ha col·laborat en diverses activitats commemoratives dels cent anys de la vaga de La Canadencia.

Diccionari de matemàtiques i estadística. Edició en línia

Director: Joan de Solà-Morales i Rubió

El *Diccionari de matemàtiques i estadística* va sortir publicat en paper el 2002 i és fruit d'un conveni de col·laboració entre Enciclopèdia Catalana (EC) i la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC). Es

tracta d'un diccionari enciclopèdic que recull i explica la terminologia i els conceptes de les matemàtiques i l'estadística, i que s'adreça principalment a professionals d'aquests àmbits i a estudiants i professors universitaris i dels últims cursos de batxillerat. Conté 3.800 entrades amb definicions, sinònims, termes relacionats i equivalents en espanyol, anglès i francès. També inclou biografies dels matemàtics més rellevants de la història, figures i gràfics.

Tenint en compte que EC i la UPC van descartar reeditar l'obra i que l'IEC disposa del portal CiT (Terminologia de Ciències i Tecnologia), el curs passat es va posar en marxa aquest projecte, amb l'objectiu d'oferir-ne la versió en línia a través d'aquesta plataforma. Fins al febrer de 2019 es van fer diverses proves de digitalització amb materials editorials preliminars cedits per EC, i a continuació es va encomanar al Servei de Correcció Lingüística de l'IEC la correcció i l'edició digital del diccionari. En finalitzar el curs, ja s'han introduït a la base de dades la totalitat dels 4.202 registres del diccionari. Queden pendents tasques de revisió, d'introducció i enllaç d'imatges (en falten unes 200), de tractament de fórmules matemàtiques complexes (en falten unes 350), de tractament de taules i de redacció i edició d'alguns materials complementaris. Es preveu que la majoria d'aquestes tasques s'enllesteixin abans d'acabar l'any 2019.

Diccionari Multilingüe de la Ciència del Sòl (català, espanyol, gallec i portuguès amb equivalències en anglès, francès i eusquera)

Director: Jaume Porta i Casanellas

Projecte que es duu a terme en col·laboració amb el TERMCAT, consistent a elaborar el *Diccionari multilingüe de la ciència del sòl*. Es tracta d'un diccionari terminològic, sincrònic, dirigit a un públic universitari, plurilingüe, especialitzat, selectiu en ciències del sòl, digital i accessible en línia. Els resultats es publiquen al portal CiT de l'IEC (<https://cit.iec.cat/DiccMCS/inici.html>), on s'agrupen en quatre diccionaris: català, espanyol, gallec i portuguès, i, a mesura que avancen els treballs, es fan accessibles àmbit per àmbit de l'arbre de camp.

Al llarg d'aquest curs, s'han establert els continguts dels lemes corresponents als àmbits següents, en català i espanyol amb les equivalències en francès i anglès: Qualitat, avaluació, degradació i protecció de sòls; Gestió i ús sostenible del sòl; Informació de sòls i representació espacial del sistema edàfic, i Fertilitat química del sòl. El Servei de Correcció Lingüística de l'IEC n'ha fet la revisió.

El meteorit de Terrassa de 1704: estudi científic i valor històric

Director: Jordi Llorca Piqué

El 25 de desembre de 1704, en plena Guerra de Successió, va caure a Terrassa el meteorit més antic conegut a Catalunya. El fenomen es recull en nombrosos documents històrics, però no es coneixia la conservació de cap fragment del meteorit. Recentment, però, se n'han trobat dos fragments.

Els fragments del meteorit es van localitzar a la Col·lecció Salvador, actualment conservada a l'edifici de l'Institut Botànic de Barcelona. Es troben en un estat de conservació molt bo i constitueixen, juntament amb els fragments dels altres meteorits trobats a Catalunya, un patrimoni científic català de primer nivell.

Aquest projecte es va començar el 2018 amb dos objectius: analitzar l'estructura i la composició del meteorit de Terrassa i estudiar la vessant històrica de la seva caiguda. Durant aquest curs, s'han completat tant l'estudi científic del meteorit per a la seva caracterització i classificació, com la recopilació i revisió de documents del fons de la Col·lecció Salvador i d'altres arxius per a l'estudi històric de la caiguda. Així mateix, s'ha començat a preparar un article per a donar a conèixer els resultats a la comunitat científica internacional.

ExtractCiT. Extracció de terminologia de l'Hemeroteca Científica Catalana per a la Comissió de Terminologia de l'IEC (fins al desembre de 2018)

Director: Salvador Alegret i Sanromà

L'ExtractCiT té per objectiu extreure la terminologia de les revistes publicades a l'Hemeroteca Científica Catalana, i dona continuïtat al projecte «Portal CiT». Arran d'una proposta de la Secretaria Científica de l'IEC, a partir de 2019, l'ExtractCiT s'ha unit amb l'altre projecte de terminologia científicotècnica vigent a l'Institut, «Guaita Terminològica: Extracció de terminologia científica i tècnica de corpus original en anglès i proposta per a la cerca d'equivalents en català», de la Secció Filològica (SF). La unió ha donat lloc al projecte «Guaita Terminològica i ExtractCiT: Extracció de terminologia de corpus original en anglès i en català, i proposta de termes neològics per a la Comissió de Terminologia Científica i Tècnica de l'IEC». Aquest projecte conjunt, adscrit a la SF, conserva l'especificitat dels projectes anteriors que el conformen i dona continuïtat a les tasques previstes per a cadascun.

(Les activitats realitzades en el marc de l'ExtractCiT i la Guaita Terminològica durant el curs 2018-2019 estan recollides en l'apartat de recerca de la SF, en aquest mateix capítol.)

Història de la matemàtica, resultats, contextos i textos. Grècia IIIb, III i IV

Directora: Pilar Bayer i Isant

El 2015 s'endegà el projecte de redactar una història de la matemàtica grega en cinc volums (cadascun amb un corpus

històric i traduccions al català de textos grecs que constitueixen la base del corpus): Grècia I (de Tales i Pitàgores a Plató i Aristòtil); Grècia IIa (els *Elements* d'Euclides: llibres I, II, III, IV, V i VI), Grècia IIb (els *Elements* d'Euclides: llibres VII, VIII, IX, X, XI, XII i XIII), Grècia III (matemàtica grega del segle III aC, amb la resta de producció matemàtica d'Apolloni, Arquimedes, Eratòstenes i Euclides, entre d'altres) i Grècia IV (producció matemàtica grega clàssica restant: del segle II aC al segle IV dC, amb inclusió de Diofant, Hipàtia, Nicòmac, Ptolemeu, Teó d'Esmirna...). Els dos primers volums es van publicar en cursos anteriors.

Durant el curs 2018-2019 s'ha presentat el segon volum (Grècia IIa) en actes públics a la seu de l'IEC (15 d'octubre), a l'Aula Magna de l'Edifici Històric de la Universitat de Barcelona (3 d'abril) i a la sala de juntes de la Facultat de Matemàtiques i Estadística de la Universitat Politècnica de Catalunya (9 de maig). El tercer volum (Grècia IIb) s'ha finalitzat i es va lliurar al Servei de Publicacions de l'IEC el 25 de març. Així mateix, s'ha treballat intensament en el quart volum (Grècia III), que consta de tres parts: IIIa, dedicada a Aristeu el Vell, Eudem i Euclides (s'ha completat la redacció i se n'ha fet tant la correcció d'estil com la lectura tècnica); IIIb, dedicada a Arquimedes, Conó, Dositeu, Eratòstenes i Nicomedes (s'ha acabat de revisar i a principis de març se'n va començar la

correcció d'estil), i IIIc, dedicada a Apolloni, Diocles i Zenòdor (es preveu d'entrestir a final de 2019 i inclourà la traducció dels set llibres de les *Còniques*).

Lingüística quantitativa: les lleis lingüístiques en el català

Director: Antoni Hernández
Fernández

Ponent: Ramon López de Mántaras
i Badia

Les lleis lingüístiques són les regularitats estadístiques que es troben en les llengües humanes; les més conegudes són la llei de Zipf, la llei de Menzerath-Altmann, la llei de brevetat i la llei de Heaps-Herdan. El seu potencial, tant en aplicacions lingüístiques (p. e., tecnologies de reconeixement de veu o sistemes automàtics d'anàlisi textual) com en altres àmbits de recerca molt diversos (p. e., comunicació animal i genòmica), tot just es comença a explotar.

Aquest nou projecte té la finalitat d'explorar per primera vegada les lleis lingüístiques en corpus orals del català, des del nivell subfonèmic fins a nivells superiors (fonemes, paraules i oracions). La idea principal és determinar si en el català se segueixen els patrons estadístics més coneguts (tant de llengües romàniques com d'altres), alguns plantejats com a universals, o si es dona alguna especificitat estadística pròpia. A aquest efecte,

es partirà de l'anàlisi de corpus escrits coneguts per després passar a l'estudi de corpus orals i determinar-ne les diferències, si n'hi ha.

Durant els primers mesos de treball, tot i que no s'ha pogut començar la recerca experimental sobre el català, s'han assolit alguns dels objectius inicials del projecte, així com d'altres no previstos:

— S'ha aconseguit el corpus oral Glissando (sota llicència Creative Commons), en català i castellà, i posteriorment s'ha posat en contacte un dels seus creadors, Juan Manuel Garrido (Universitat Nacional d'Educació a Distància) amb dos dels responsables de la creació d'un corpus oral del català, Lluís de Yzaguirre (Universitat Pompeu Fabra) i Nicolau Dols (Universitat de les Illes Balears), a fi que el Glissando es pugui integrar en aquesta futura base de dades de corpus orals del català.

— S'han desenvolupat els primers programes informàtics necessaris per a l'exploració estadística dels corpus i s'han posat a prova amb èxit en el corpus de

l'anglès americà Buckeye, en el qual es va inspirar, en part, Glissando.

— S'ha fet l'estudi teòric i experimental de l'anglès, s'han desenvolupat nous models teòrics i s'han presentat dues comunicacions en forma de pòster al congrés internacional *Interdisciplinary advances in statistical learning* (Sant Sebastià, 27-29 de juny de 2019).

— Es va enviar un article de recerca amb els models teòrics i l'anàlisi de l'anglès a la revista *Royal Society Open Science*, que s'ha publicat el 21 d'agost de 2019 (Ivan GONZÁLEZ TORRE, Bartolo LUQUE, Luca LACASA, Christopher T. KELLO i Antoni HERNÁNDEZ-FERNÁNDEZ (2019), «On the physical origin of linguistic laws and lognormality in speech», *Royal Society Open Science*, 6, 191023, disponible en línia a: <http://dx.doi.org/10.1098/rsos.191023>).

Així, doncs, els resultats són esperançadors per a continuar el projecte i iniciar l'anàlisi del corpus Glissando a la tardor.

Secció Filològica

1. *Programes normatius*

Actualització i difusió de la normativa lingüística en el projecte Optimot (Servei de consultes de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya)

Comissió d'Estandardització. Oficina d'Estandardització

Direcció: Isidor Marí i Mayans
(fins a l'abril de 2019)
Mila Segarra i Neira
(des de l'abril de 2019)

Descripció de les tasques del curs 2018-2019

L'Oficina duu a terme les tasques relacionades amb la participació de la Secció Filològica en el projecte del servei integrat de consultes Optimot, especialment el control de l'actualització i la difusió de la normativa lingüística per mitjà d'aquest servei. En aquest sentit, cal destacar especialment la supervisió de 187 fitxes de l'Optimot, entre fitxes de nova creació i versions de fitxes ja existents, la majoria de les quals relacionades amb la gramàtica normativa i la nova actualització del DIEC2.

A més, en relació amb el projecte de l'Optimot, també s'ha respost a 190 consultes adreçades al servei d'atenció personalitzada de l'Optimot que, per la

complexitat d'estudi que requerien, l'equip de lingüistes del nivell 1 de l'Optimot ha derivat a l'IEC. Finalment, s'han supervisat certes tasques derivades de la difusió pública de l'Optimot (en general, apunts al blog de l'Optimot que difonen novetats al cercador, o piulades i respostes a consultes a través de Twitter).

D'altra banda, fora del projecte de l'Optimot, l'Oficina també s'ocupa d'atendre les consultes lingüístiques que s'adrecen a l'IEC i altres peticions relacionades amb la normativa lingüística vigent. Pel que fa a aquesta tasca, s'han atès 216 consultes adreçades directament a l'Oficina, algunes de les quals han comportat un estudi per a valorar les repercussions en les obres normatives.

Finalment, cal tenir en compte que, en relació amb les consultes ateses en el marc del projecte de l'Optimot i amb les que s'han adreçat directament a l'IEC, l'Oficina va rebre l'encàrrec de dissenyar una base de dades que pugui contenir les consultes lingüístiques rebudes, perquè se'n pugui explotar la informació lingüística. Un cop s'ha enllestit el disseny d'aquesta base de dades, s'ha començat el buidatge de les consultes rebudes entre els anys 2017 i 2019.

Actualització periòdica del DIEC2

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

L'objectiu principal del projecte és actu-

alitzar periòdicament el DIEC2 en línia amb les modificacions aprovades per la Secció Filològica i procedents d'origens diversos.

Al llarg del curs 2018-2019, s'han recollit i classificat les propostes de modificació del DIEC2 rebudes a les Oficines Lexicogràfiques (OL). S'han redactat els informes corresponents a les propostes que ha d'estudiar la Comissió de Lexicografia (CL) i s'ha elaborat la llista de les modificacions aprovades per la CL que han de ser sotmeses al Ple de la Secció Filològica. Un cop aprovades pel Ple, aquestes modificacions s'han introduït a la base de dades del DIEC2 en línia (maig de 2018). Aquesta actualització del diccionari en línia incorpora quinze articles nous i prop de dues-centes modificacions, moltes de les quals són conseqüència de la inclusió al diccionari d'algunes de les novetats de la *Gramàtica de la llengua catalana*, publicada per l'IEC el 2017. Per tal que els usuaris del DIEC2 tinguin la relació exhaustiva dels canvis introduïts, les OL els han recollit en una llista que es pot consultar des de la pàgina web del diccionari.

Paral·lelament a les tasques d'actualització del DIEC2, les OL han seguit treballant, en col·laboració amb el Servei d'Informàtica, en el projecte de migració total de la base de dades del DIEC2 (BDOL, base de dades de les OL) a un entorn de base de dades relacional i desenvolupament web. Durant aquest curs

s'han fet proves sobre el funcionament de la nova base, s'ha fet el disseny de la fitxa tècnica dels articles i de la fitxa de remissions i s'ha comprovat que totes les informacions de la base de dades en AS/400 s'hagin migrat correctament a la nova estructura. Les OL també han participat en el disseny de la nova interfície de consulta del DIEC2 en línia.

Quant a la resolució de consultes, les OL n'han respost un total de 107, la majoria de caràcter lèxic i relacionades directament amb el DIEC2 i procedents de particulars i d'organismes diversos, com el TERMCAT, Enciclopèdia Catalana, l'IULA, la Fundació Gala-Salvador Dalí, l'Oficina d'Onomàstica, l'Oficina d'Assessorament Lingüístic o l'Acadèmia Europaea.

Diccionari manual de la llengua catalana. Segona edició

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

Projecte per a elaborar la segona edició del *Diccionari manual de la llengua catalana* de l'IEC (DM2), que parteix de la primera d'aquest mateix diccionari (DM1), publicada l'any 2001, i de la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC (DIEC2), publicat el març de 2007. La distribució de la informació en articles respon a criteris formals i les accepcions s'ordenen d'acord amb el criteri d'ús (de més usual a menys

usual). Les subentrades formen una secció a part dins dels articles i s'ordenen alfabèticament. Així mateix, als articles s'incorporen comentaris amb informacions de caràcter funcional, dialectal, sintàctic i morfològic per a orientar millor l'usuari.

Entre les actuacions dutes a terme al llarg d'aquest curs, destaquen el tractament de 4.125 entrades de la base de dades, de les quals 3.436 han generat un article del diccionari, mentre que 689 han estat desestimades; l'adequació d'articles redactats als canvis en la normativa introduïts per la *Gramàtica* de l'Institut, i la validació de dos-cents usos apareguts durant la redacció i no recollits explícitament en l'article corresponent del DIEC. Així mateix, s'ha fet un control de l'aplicació en el *Diccionari manual* de les esmenes introduïdes en l'actualització del DIEC de maig de 2018 i s'han revisat les accepcions verbals que formen part d'una alternança causativa.

Estudi de la variació i la prescripció en les orientacions normatives de la Secció Filològica

Comissió d'Estandardització. Oficina d'Estandardització

Direcció: Isidor Marí i Mayans
(fins a l'abril de 2019)
Mila Segarra i Neira
(des de l'abril de 2019)

Descripció de les tasques del curs 2018-2019

Entre els projectes prioritaris que té presents la Comissió d'Estandardització, hi ha la convocatòria d'un seminari en el qual siguin debatuts els criteris que convé seguir en la presentació de la variació i en la prescripció de les orientacions normatives. El projecte fou degudament presentat a diferents comissions de la Secció Filològica, en una reunió tinguda l'11 d'abril de 2019.

Amb l'objectiu d'obviar que el seminari derivi en dispersions conceptuals sobre nocions bàsiques tals com norma i estàndard lingüístics, la Comissió d'Estandardització s'ha dedicat, de manera prioritària durant el curs 2018-2019, a la redacció d'un document marc que provisionalment s'intitula «Criteris generals sobre la llengua normativa i la llengua estàndard», i el qual està previst que sigui aprovat pel plenari de la Secció Filològica, durant la pròxima reunió de setembre.

El document, que recull els criteris comuns en les orientacions normatives sobre la variació (dialectal i funcional) i l'àmbit d'aplicació de les diverses opcions (segons els gèneres, les característiques i l'abast de la comunicació), pretén construir un marc conceptual compartit amb altres institucions de tot el territori lingüístic, amb les quals la Comissió d'Estandardització té previst de dur a terme sessions d'estudi i planificació de la

llengua catalana i, en concret, de la seva dinàmica estandarditzadora.

D'altra banda, la Comissió d'Estandardització de la Secció Filològica també ha participat en la tasca de canalitzar les qüestions plantejades en la Comissió Mixta SF-AVL perquè posteriorment el Ple de la Secció Filològica adopti les decisions pertinents.

Finalment, arran de la dissolució del grup d'ortografia un cop presentada la nova *Ortografia catalana*, la Comissió d'Estandardització també ha assumit formalment les tasques que deriven d'aquesta obra normativa.

Gramàtica de la llengua catalana **(versió revisada en línia)**

Comissió de Gramàtica. Oficina de Gramàtica

Direcció: Manuel Pérez Saldanya
Gemma Rigau i Oliver

L'objectiu principal del projecte és difondre i fer accessible en xarxa la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC), mitjançant una plataforma de consulta amb un cercador integrant-la en el conjunt d'obres de l'Institut d'Estudis Catalans que estan disponibles en xarxa, esmenar-ne i actualitzar-ne el text vigent d'acord amb les novetats normatives introduïdes d'ençà de l'aparició de la GIEC i els treballs que s'han publicat sobre la GIEC o sobre aspectes tractats per la GIEC.

Descripció dels treballs ***del curs 2018-2019***

a) S'ha fet el seguiment de la recepció de la GIEC durant el bienni 2018-2019, que ha de servir per a la redacció de la memòria corresponent que s'ha de presentar a la Secció Filològica el primer trimestre del curs 2019-2020.

b) S'ha continuat la recopilació de propostes de possibles modificacions de la *Gramàtica de la llengua catalana* a partir de les consultes rebudes (internes i externes) i de l'anàlisi dels treballs apareguts sobre la GIEC o sobre aspectes tractats per la GIEC: principalment, les guies de Ginebra i Nogué, ressenyes de la GIEC i treballs de final de grau sobre la GIEC.

c) S'han sistematitzat, contrastat i valorat les propostes de modificació que afecten els capítols de fonètica i fonologia i de morfologia de la GIEC (capítols 1-12), i se n'ha elevat la proposta de resolució mitjançant el document «Propostes de modificació dels capítols de fonètica i fonologia i de morfologia de la GIEC» a la Comissió de Gramàtica, perquè dicta mini quines són les modificacions aplicables al text de la GIEC i poder-les sotmetre posteriorment a informació i sanció de la Secció Filològica.

d) S'ha completat la guia bibliogràfica de la GIEC, que s'ha concretat en l'elaboració dels documents «Memòria de l'elaboració del repertori bibliogràfic complementari de la *Gramàtica de la*

llengua catalana», «Repertori bibliogràfic de la *Gramàtica de la llengua catalana*» (amb més de tres mil referències bibliogràfiques) i «Bibliografia. Presentació» (amb prop de dues-centes referències de les fonts bibliogràfiques del repertori bibliogràfic), que ja ha estat validada per la Comissió de Gramàtica i la Secció Filològica, se n'ha fet la revisió lingüística i tipogràfica i se n'ha enllestit la versió per a la publicació en línia.

e) S'ha concorregut a la convocatòria d'ajuts de la Fundació PuntCat per a sufragar part de l'edició en línia de la GIEC, per a la qual ha calgut preparar la «Memòria del projecte d'edició en línia de la *Gramàtica de la llengua catalana*» d'acord amb les bases establertes. L'execució del projecte d'edició en línia està pendent de l'aprovació pressupostària.

Percentatge de feina feta en relació amb la totalitat del projecte

a) Feina enllestida:

- Confecció dels estudis tècnics de la plataforma informàtica de la versió en línia de la *Gramàtica* (2017).

- Elaboració de la guia bibliogràfica de la *Gramàtica* (2017-2019).

b) Feina en curs:

- Recopilació i estudi de propostes de possibles modificacions de la *Gramàtica* (2016-).

- Estudi de les novetats introduïdes per les gramàtiques essencial i bàsica (2016-).

- Avaluació i, segons el cas, aprovació de les propostes de modificacions de la *Gramàtica* (2019-).

c) Feina pendent:

- Desenvolupament de la plataforma informàtica de la versió en línia de la *Gramàtica*.

- Adaptació del text de la *Gramàtica* a la versió en línia.

- Actualització de la bibliografia entre la publicació en paper i la versió en línia (2016-2019).

- Publicació en línia.

Difusió dels treballs (publicacions, participació en congressos, etc.)

PÉREZ SALDANYA, Manuel (2018). «Gramàtica de la llengua catalana». Conferència a la Universitat de València (València, 4 desembre 2018).

— (2019). «La *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans». (Euskal Herriko Unibertsitatea, Vitòria-Gasteiz, 3 abril 2019).

PÉREZ SALDANYA, Manuel; RIGAU, Gemma (2018). «Estirant el fil de la sintaxi». Conferència en el V Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra» (Tarragona, Universitat Rovira i Virgili, 28-30 novembre 2018).

PRAT, Ester; RUFES, Xavier (2018). «La difusió de la normativa gramatical en els manuals del Principat fins al 1939». Comunicació en el V Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra» (Tarragona, Universi-

tat Rovira i Virgili, 28-30 novembre 2018).

- RIGAU, Gemma (2018). «Norma i descripció gramatical». Conferència en el [II] Simposi Pompeu Fabra (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 14-16 novembre 2018).
- (2019). «La *Gramàtica de la llengua catalana*: descripció y prescripció». Conferència presentada en la Jornada Acadèmica «Las gramáticas en el siglo XXI» (Euskaltzaindia, Sant Sebastià, 11 juliol 2019).
- ROFES, Xavier (2019). «La *Gramàtica de l'IEC*. Característiques generals». Comunicació en la Jornada Pedagògica Pompeu Fabra (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 19 març 2019).

Gramàtica Essencial de la Llengua Catalana

Comissió de Gramàtica

Directora: Maria Josep Cuenca
Ordinyana

L'objectiu del projecte és adaptar els continguts de la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC) amb la voluntat que la descripció i la normativa gramatical arribin a un públic més ampli. La *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC) és una versió reduïda de la GIEC adaptada per a ser consultada en línia (<https://geiec.iec.cat>). Conté explicacions organitzades al voltant de 245 quadres resum.

Com a element de suport, incorpora un glossari en línia amb 569 termes. A partir de la GEIEC, s'ha elaborat una gramàtica més breu, en paper, la *Gramàtica bàsica i d'ús* (GBU), obra de consulta pensada per a un usuari amb coneixements gramaticals generals que necessita resoldre dubtes en l'ús. L'accés a la informació té un suport important en el disseny de la maqueta i en la utilització de recursos gràfics diversos que, entre altres coses, donen informació rellevant sobre la valoració normativa d'un fenomen. La GBU i la GEIEC s'entenen com a obres relacionades i coherents entre si, així com amb la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC) i amb l'*Ortografia catalana* (OIEC), de les quals són versions progressivament més resumides.

Al llarg d'aquest curs, s'han aprovat les dues obres en el Ple de l'IEC (13 de setembre de 2018 i 13 de desembre de 2018, respectivament), s'ha millorat la plataforma de la GEIEC, que s'ha actualitzat al juliol de 2019, i s'ha tancat el procés d'aprovació, revisió i edició de la GBU. A més, s'ha completat l'enregistrament dels àudios que s'inseriran en la plataforma de la GEIEC i s'han preparat les pàgines de fitxers de so per a la GBU. S'han realitzat diverses accions de difusió, incloent-hi presentacions, conferències, cursos, articles en premsa especialitzada i un vídeo tutorial de la GEIEC disponible en línia.

Nomenclàtor Toponímic de les Illes Balears (NOTIB)

Comissió d'Onomàstica

Director: Joan Miralles i Monserrat

Durant el present curs, s'ha continuat la feina en el NOTIB, tant en la correcció dels errors com en les modificacions i/o addicions de materials. Es vol destacar les modificacions en la senyalització amb una P (pronúncia) dels topònims que ofereixen algun tret lingüístic especialment rellevant, i hem ressaltat 54 trets lingüístics presents en alguns dels 51.000 topònims de què consta el NOTIB.

D'altra banda, s'han introduït nous topònims, sobretot en els municipis d'Alcúdia, a Mallorca, i d'Alaior, a Menorca, amb alguns centenars de nous exemples i amb algunes modificacions en alguns dels topònims que ja figuren al NOTIB.

Pel que fa a la difusió dels resultats del projecte, està previst que es presenti, en el marc de la Diada de l'Onomàstica, la ponència «Entorn d'alguns trets lingüístics presents en els topònims del NOTIB», a càrrec d'un equip de toponimistes dirigit pel doctor Joan Miralles.

Nou Diccionari Normatiu de la Llengua Catalana

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

És un projecte destinat a la creació d'un nou diccionari normatiu d'acord amb els

principis de la lexicografia moderna i sense les limitacions de la tradició lexicogràfica catalana.

El març de 2019, la Comissió de Lexicografia (CL) va acordar crear, dins la mateixa Comissió, un grup de treball integrat per quatre membres que s'havia de dedicar exclusivament a elaborar el projecte del nou diccionari normatiu (objectius, estructura, etc.). Aquest grup, que adoptà el nom de Grup de Treball per al Nou Diccionari Normatiu, es reuní per primer cop el 12 de juny. La primera tasca que ha dut a terme ha estat la redacció del document «Fonaments del nou diccionari normatiu».

Projecte de base de dades lexicogràfica de la llengua de signes catalana

L'equip de treball el formen Eulàlia Ribera (coordinadora), Santiago Frigola (expert sord), Alexandra Navarrete (col·laboradora) i Aida Villacéjia (col·laboradora), sota la direcció de Josep Quer.

La finalitat del projecte és crear una base de dades lexicogràfica en format digital que centralitzi el coneixement existent sobre el lèxic de la llengua de signes catalana (LSC), a partir de l'estudi i el buidatge dels vocabularis i diccionaris existents, que tenen cobertures i enfocaments varis, així com del lèxic documentat en el corpus que es desenvolupa

lupa en paral·lel. L'objectiu últim és disposar de la descripció detallada de les unitats lèxiques de la LSC, també amb l'estudi del material contingut en el corpus. Amb això, es vol aconseguir una eina útil per a la consulta lingüística, per a la recerca i per a l'elaboració de materials lexicogràfics de LSC, incloent-hi el diccionari normatiu que caldrà elaborar més endavant.

Al llarg del curs 2018-2019, s'ha ampliat la llista de signes procedents del buidatge de noves obres lexicogràfiques i de la incorporació de noves gravacions revisades del corpus. També s'han establert els criteris tècnics lexicogràfics, basats en el percentatge d'aparició en el corpus i en les obres lexicogràfiques analitzades, que permetran configurar la llista dels signes que inicialment formaran part de la base de dades lexicogràfica. Així mateix, s'ha treballat en la instal·lació del programari informàtic de la plataforma SingBank, base de dades on s'introduiran els signes seleccionats, juntament amb tota la informació associada al signe.

Projecte de constitució del corpus de referència de la llengua de signes catalana

L'equip de treball el formen Gemma Barberà (coordinadora), Santiago Frigola (expert sord), Delfina Aliaga (anotadora), Xavi Álvarez (anotador) i Alexandra

Navarrete (revisora), sota la direcció de Josep Quer.

La finalitat del projecte és documentar l'estat actual de la llengua de signes catalana (LSC), mitjançant una mostra àmplia i representativa de diferents tipus de discurs signat per part de signants nadius de diferents localitats del territori català. Així mateix, també té per objecte elaborar una anotació neutra i descriptiva a partir del programa d'anotació multimodal ELAN. Amb això, es vol aconseguir una eina útil per a la consulta lingüística, per a la recerca i per a l'elaboració de materials lexicogràfics de LSC, incloent-hi la base de dades lexicogràfica que es desenvolupa en el projecte de l'IEC paral·lel.

Al llarg del curs 2018-2019, s'ha ampliat l'anotació descriptiva dels nous enregistraments amb el programa d'anotació multimodal ELAN i s'ha contactat amb les associacions de les terres de Tarragona (Cambrils) i de la Catalunya Central (Vic i Manresa). Tot i les dificultats, s'han concertat sessions de recollida de dades per a la tardor de 2019 (Cambrils) i primavera de 2020 (Catalunya Central). També s'han concretat els criteris d'anotació. Així mateix, s'ha treballat en la preparació i l'edició dels vídeos que apareixeran en breu en la publicació del mapa interactiu en línia.

Projectes de l'Oficina d'Onomàstica

Comissió d'Onomàstica

Director: Josep Moran i Ocerinjauregui

L'activitat principal de l'Oficina d'Onomàstica (OdO) és l'atenció i la resposta a les consultes onomàstiques, tant de toponímia com d'antroponímia, adreçades a l'IEC. Les consultes provenen dels centres de normalització lingüística del Consorci per a la Normalització Lingüística, de diversos departaments de la Generalitat de Catalunya (Territori i Sostenibilitat, Justícia, Medi Ambient, Cultura, Governació, etc.), dels serveis de llengua catalana dels ajuntaments i universitats, de diverses entitats públiques i privades (com associacions, editorials, i també molt sovint dels mitjans de comunicació) i de particulars. Així mateix, l'OdO s'ocupa de l'expedició de certificats per a la normalització de la grafia dels noms i, sobretot, dels cognoms catalans.

L'OdO participa en els projectes de la Comissió d'Onomàstica (CdO) de la Secció Filològica següents:

— L'aigua a Mollet: participació en l'estudi i la difusió, per mitjà de conferències, exposicions, publicacions i activitats, del patrimoni cultural, toponímic i històric relacionat amb la hidrografia de Mollet del Vallès.

— Nomenclátor Geográfico Básico de España: revisió del nom dels embassaments de Catalunya dins el marc de col·laboració amb la Comisión Especiali-

zada de Nombres Geográficos (CENG) del Consejo Superior Geográfico del Ministerio de Foment.

— Nomenclátor Mundial: establiment d'un corpus d'exònims oficial en català, basat en la revisió d'una base de dades de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC) d'uns 7.000 topònims per part de l'OdO i la CdO, en què s'ha analitzat i aprovat la toponímia d'Europa, d'Amèrica, d'Àsia i d'Oceania.

— Actualització del *Nomenclátor oficial de toponímia major de Catalunya* (2a ed., 2009), iniciada el 2015 i finalitzada l'octubre de 2018; aquesta actualització del *Nomenclátor oficial* ha estat aprovada pel Govern de la Generalitat de Catalunya, el 28 de maig de 2019.

A partir de la signatura del conveni de col·laboració entre l'IEC i la Societat d'Onomàstica, entitat adherida a l'IEC des del 18 de gener de 2016 (vegeu l'apartat «Convenis de col·laboració», del capítol v), l'OdO i la Societat d'Onomàstica han programat activitats conjuntes, com la participació de l'aleshores president de la Societat d'Onomàstica (SdO), Joan Tort, i del cap de l'OdO —i actualment vicepresident de la SdO— a la XXVIII Jornada d'Antroponímia i Toponímia de la Universitat de les Illes Balears, celebrada a Valldemossa el 5 d'octubre de 2018, amb la conferència conjunta «El futur de l'onomàstica. Algunes idees, constatacions, propostes i suggeriments per a una renovació creativa de l'activisme

onomàstic», en què la UIB reprenia una ja llarga trajectòria en la recerca i la difusió de l'onomàstica.

També en col·laboració amb la SdO, s'ha participat en la Jornada sobre la Toponímia a la Ribera d'Ebre (Tivissa i Miravet), el 16 de març de 2019, i en l'organització i la realització del 46è Col·loqui de la Societat d'Onomàstica «Llengua, dialecte i frontera al nord del país», a Perpinyà, del 30 de maig al 2 de juny de 2019.

Així mateix, des de l'OdO s'ha participat en altres projectes, activitats i tasques d'assessorament sobre onomàstica:

— Participació en el jurat del II Premi Ramon Amigó i Anglès sobre investigació en onomàstica convocat per la Universitat Rovira i Virgili (URV) i la Direcció General de Política Lingüística, que va guanyar el projecte sobre l'estudi de l'*Onomàstica del terme municipal de Torredembarra*, de Carme Miquel i Ramon Pere, i que es va lliurar l'11 de desembre de 2018 a Tarragona.

— Participació del cap de l'OdO en el V Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra», celebrat a la URV el 29 de novembre de 2018, amb la ponència «Pompeu Fabra i l'onomàstica».

— Participació del cap i de la tècnica de l'OdO en la Jornada d'Onomàstica Hispànica «Normalització i investigació», celebrada a la Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació de la Universitat de València, els dies 9 i 10 de maig de 2019.

— Participació del cap de l'OdO en el Congrés Internacional sobre Onomàstica per a celebrar el centenari de l'Euskaltzaindia, amb la conferència «El Institut d'Estudis Catalans y la normalización toponímica», a Vitòria, els dies 13 i 14 de juny de 2019.

— Col·laboració amb l'Autoritat del Transport Metropolità (ATM).

— Assessorament als Serveis Lingüístics de TV3.

— Assessorament a la Comissió de la Ponència de Nomenclator dels carrers de Barcelona.

— Publicació i assessorament a la realització de monografies onomàstiques. Durant aquest curs, s'ha portat a terme el procés de publicació del treball pòstum de Ramon Amigó i Anglès sobre l'*Onomàstica de l'antic terme de la Mussara* (que apareixerà el setembre de 2019) i s'ha continuat l'assessorament en les monografies onomàstiques *Toponímia de Capafonts*, de Jordi Fort i Joan Prats Sobrepera, i l'*Onomàstica de l'Espluga Calba*, de Rosa Maria Anglès.

Proposta de Transcripció del Xinès al Català

Comissió de Transcripció i Transliteració
 Director: Lluís B. Polanco i Roig

Després de la recepció, estudi i discussió de les propostes rebudes dels consultors externs durant el curs 2017-2018, els

membres del grup de treball inicial van revisar de nou el document i en van presentar la versió definitiva en el Ple de la Secció Filològica, que la va aprovar en la reunió extraordinària del 9 de març de 2018. Després d'una rigorosa adaptació, amb l'assessorament del Servei de Correcció de l'IEC, als criteris estilístics i tipogràfics de l'IEC, que ha obligat a una limitada però exigent revisió d'alguns punts (tant del cos del text com d'altres seccions: quadres, bibliografia, etc.), el document es va publicar en línia, en format PDF, el 2018.

Posteriorment, l'abril de 2019, se n'ha fet una versió nova en línia, però amb format d'impressió en paper, ajustat als criteris tipogràfics de l'IEC i dins les col·leccions de la Secció Filològica.

Proposta per a un Estàndard Oral de la Llengua Catalana. Lèxic

Comissió de Català Estàndard

Director: Joan Veny i Clar

Projecte iniciat l'any 1995 com una subcomissió de la Proposta per a un Estàndard Oral de la Llengua Catalana. Els membres de la Subcomissió de Lèxic de la Comissió d'Estàndard Oral són Francesc Ballone, Antoni Ferrando, Josep Gifreu, Josep Martines, Joan Miralles, Joan Peytaví, Ramon Sistac i Joan Veny, i en el passat en van formar part Aina Moll i Carles Miralles.

Al llarg del curs 2018-2019, s'ha enllestit la correcció i revisió de l'obra i s'ha dut a terme l'adequació del format per a la publicació en línia. El 9 d'abril de 2019 es va presentar públicament la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, III. Lèxic* (PEOLC-Lèxic); s'enllaça a l'apartat «Llengua» del web de l'IEC. Així mateix, l'Acadèmia Oberta als Escriptors, Traductors i Correctors en fa difusió al seu portal. La publicació genera valoracions i comentaris per part dels usuaris que la consulten; s'anoten i s'estudien les propostes de correcció rebudes. D'altra banda, arran de la publicació de les *Esmenes introduïdes en la versió en línia* del DIEC2 (maig de 2019), s'estudien i es preparen les esmenes que caldrà fer a la PEOLC-Lèxic per tal de posar d'acord les unitats lèxiques amb la normativa actualitzada. Amb la compilació de tot aquest material, s'està en disposició de fer una edició en paper de l'obra, així com una nova edició en línia.

Proposta sobre el Sistema de Transcripció del Grec Modern al Català

Comissió de Transcripció i Transliteració

Director: Lluís B. Polanco i Roig

Tal com ja es va indicar, el juny de 2018 es va reprendre el projecte de transcripció del grec modern (neogrec), iniciat per la

Comissió de Transcripció els anys 2008-2009 i interromput per diversos motius. Amb aquesta finalitat, es va constituir un grup de treball específic, format pels membres de la Comissió de Transcripció i Transliteració de la SF; la presidenta de la Societat Catalana d'Estudis Clàssics, filial de l'IEC, i dos representants de l'Associació Catalana de Neohellenistes. Al llarg del curs 2018-2019, s'ha anat revisant i debatent en profunditat, i a molt bon ritme, la redacció del document, a partir de la nova proposta dels ponents de l'Associació Catalana de Neohellenistes, amb l'objectiu d'adaptar-lo a les finalitats previstes, a les necessitats dels destinataris potencials i a les característiques dels documents de transcripció i transliteració aprovats per la Secció Filològica.

A hores d'ara, la Comissió de Transcripció i Transliteració ha enllestit la redacció inicial del document «Proposta sobre el sistema de transcripció del grec modern al català» i la Secció Filològica en gestiona la tramesa als consultors externs, per tal de rebre les seues observacions a principis del mes de novembre de 2019. La redacció final, prenent en consideració aquestes propostes, pot ser aprovada per la Comissió de Transcripció i Transliteració en les reunions del mes de novembre o desembre de 2019. D'acord amb aquesta previsió, la Secció Filològica podria prendre en consideració, revisar i aprovar definitivament el document a finals de 2019 o durant els primers mesos de 2020.

Proposta sobre el Sistema de Transcripció i Transliteració dels Noms Russos al Català

Comissió de Transcripció i Transliteració

Director: Lluís B. Polanco i Roig

El text aprovat per la Secció Filològica en la sessió del 13 de novembre de 2015 (que actualitzava l'aprovat inicialment el 14 d'octubre de 1994) es va publicar en línia, després de rebre nombroses esmenes, el juny de 2017. Al llarg del curs 2017-2018, es va treballar en unes últimes i mínimes adaptacions tipogràfiques als criteris de l'IEC, tant per a les edicions impreses com per a la versió del document en línia.

Durant aquest curs, el document ha aparegut finalment publicat en paper dins el volum v dels *Documents de la Secció Filològica*, editat a cura de Joan Martí i Castell.

2. Programes científics d'especial rellevància

Atles Lingüístic del Domini Català

Direcció: Joan Veny i Clar

Lídia Pons i Griera

Projecte de dialectologia catalana iniciat l'any 1964 a la Universitat de Barcelona i acollit i patrocinat per l'IEC des de 1989. Té com a objectiu posar a l'abast dels

investigadors i del públic en general un corpus de materials lingüístics recollits entre els anys 1964 i 1978, per mitjà d'enquestes realitzades a 190 localitats de tot el domini català.

Aquests materials es difonen en forma de llibre i, a mesura que es publiquen els volums, s'implementen en el portal del projecte, on figura també la relació d'activitats i d'altres publicacions que s'hi relacionen.

Durant aquest curs, s'ha treballat:

a) En dues de les tres línies de recerca iniciades en el marc del projecte (*Atlas lingüístic del domini català*, *Petit atlas lingüístic del domini català* i *Etnotextos*).

b) En la preparació d'un volum que edita les cròniques redactades pels investigadors durant l'etapa del treball de camp.

c) En la implementació al portal d'Internet dels volums publicats, per tal de fer-los accessibles a la consulta en línia.

A continuació, es concreten amb més detall les quatre actuacions que s'acaben d'esmentar:

Atlas lingüístic del domini català (ALDC)

Atlas descriptiu que recupera una part del patrimoni de la llengua oral de les dècades dels seixanta i setanta; presenta una radiografia de l'estat i la variació dialectal de la llengua catalana en aquella època.

Els resultats es publiquen classificats per volums temàtics.

Durant la darrera part de l'any 2018 es van completar els treballs de redacció i supervisió dels materials del novè i darrer volum, que va sortir a la llum a principis del mes d'abril de 2019. A més d'una breu introducció i d'una relació de les darreres publicacions i els darrers actes vinculats al projecte, el llibre consta de 200 mapes, de 72 llistes i d'uns índexs numèrics i alfabètics dels mapes i de les llistes, presentats en català, castellà, francès i italià:

VENY, Joan; PONS I GRIERA, Lúdia. *Atlas lingüístic del domini català*. Vol. 9: 19. *Morfologia verbal*; 20. *Sintaxi*; 21. *Fonosintaxi*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2018. 303 p. ISBN obra completa: 978-84-7283-720-1; ISBN vol. 9: 978-84-9965-444-7.

Des del segon trimestre de 2019 s'està treballant en un índex de formes lèxiques que agrupa les diferents formes fonètiques corresponents als resultats dels mapes i de les llistes dels nou volums publicats; estan en fase de supervisió els índexs del volum primer.

Petit atlas lingüístic del domini català (PALDC)

Atlas interpretatiu elaborat segons les dades de l'ALDC, seleccionades, comentades i presentades en mapes de síntesi de colors.

Durant el curs s'han acabat els treballs de redacció i preparació del volum 7,

lliurat a impremta durant el mes de juliol de 2019. El volum consta de 157 mapes, comentats des d'una perspectiva lingüística, a més d'una introducció, d'una relació de la bibliografia consultada, d'un índex dels mots comentats i d'un glossari de terminologia lingüística. Es complementa amb 31 fotografies que, a peu de pàgina, il·lustren els mapes referits als noms dels ocells.

Edició de les cròniques

Edició en un volum de nou dietaris amb les cròniques de les incidències diàries que escrivien els investigadors durant l'etapa de realització de les enquestes, entre 1964 i 1978.

Aquests dietaris s'han transcrit en un document de Word, de més de 400 pàgines en format convencional. Des de començament de 2019 s'estan ordenant i revisant les cròniques, per tal d'editar-les cronològicament, seguint les campanyes dels diferents equips d'investigadors.

La previsió és de lliurar a impremta aquests materials durant el darrer trimestre de 2019.

Consulta en línia

Durant el curs 2018-2019, s'ha obert al públic l'accés al volum 8 de l'ALDC i al volum 6 del PALDC.

També s'han implementat en el portal del projecte els materials del volum 9 de l'ALDC i una part important dels etnotextos publicats l'any 1998 (Joan VENY i Lúcia PONS I GRIERA, *Atlas lingüístic del*

domini català. Etnotextos del català oriental, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1998, 526 p. i casset amb 152 etnotextos enregistrats, ISBN 84-7283-435-2), però encara no són d'accés públic.

Diccionari Descriptiu de la Llengua Catalana

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

El projecte de redacció del *Diccionari descriptiu de la llengua catalana* (DDLC) és la segona fase del programa d'activitats Diccionari del Català Contemporani (DCC), iniciat l'any 1985. En aquesta segona fase s'ha completat la redacció d'un diccionari descriptiu basat en els recursos lingüístics —fonamentalment, CTILC i BDLex— constituïts en la primera fase del DCC.

El 27 de maig de 2019 fou presentada, en un acte institucional, l'aplicació d'accés per a la consulta del DDLC que ha substituït l'anterior, que es limitava a la consulta d'articles a partir del mot d'entrada. El DDLC, que ha estat concebut des dels seus inicis com un diccionari electrònic, té la forma d'una estructura de dades complexa, amb múltiples elements relacionats i caracteritzats formalment per determinades propietats. Mitjançant la nova aplicació de consulta, hom podrà accedir no només als articles a través dels seus mots d'entrada, sinó també a través dels diferents elements estructurals del

diccionari (patró sintàctic, definició, col·locacions, etc.).

3. *Programes científics de creació d'infraestructura lingüística per al desenvolupament de la normativa*

Continuació del Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana (CTILC2)

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

El projecte CTILC2 té com a objectius fonamentals l'actualització i la continuació del CTILC amb textos posteriors a 1988. S'articula en dues fases: una fase inicial, amb la finalitat d'establir tots els elements i protocols de treball necessaris per al desenvolupament del projecte, i una fase executiva, en què es desenvoluparà el corpus pròpiament dit. En el curs 2018-2019, ha continuat la fase executiva del projecte, iniciada a principis de 2018, que s'ha concretat en les accions següents:

— Continuació dels treballs de compleció quantitativa del CTILC, mitjançant la introducció, l'etiquetatge (lematització) i la incorporació progressiva dels textos etiquetats al CTILC. A finals del curs 2018-2019, el total de mots incorporats de nou al corpus és de 16.033.377. Això representa la compleció dels grups cronològics 1989-1993, 1994-1998 i 1999-2003, i d'una part del 2004-2008. Amb aquesta incorporació,

el CTILC té actualment una extensió global de 67.285.747 mots.

— Disseny i implementació, a partir de la interfície d'ús intern ja existent, d'una aplicació per a la consulta pública del CTILC, destinada a substituir les dues aplicacions (cerca bàsica i cerca avançada) actualment instal·lades al web de l'IEC. Aquesta línia de treball s'ha completat i s'ha presentat a la Comissió d'Infraestructura i Corpus de la Secció Filològica, que hi ha donat el vistiplau. La instal·lació en els servidors de l'IEC es produirà a principis del curs 2019-2020, un cop el Servei d'Informàtica hagi enllestit l'actualització de la infraestructura informàtica.

— Establiment de les previsions per a l'actualització permanent del CTILC (fase de manteniment), sobre els mateixos criteris de disseny i equilibri. Durant aquest curs, s'han portat a terme algunes accions preliminars per a l'establiment de les previsions de treball que implicarà aquesta tasca (obtenció de dades bibliogràfiques per a la selecció dels textos, estratègies per a la selecció de textos de publicació recent, etc.).

— Com a activitat complementària, preparació del corpus de diccionaris per al portal de Llengua de l'IEC.

Observatori de Neologia

Grup IULATERM (IULA-CER). Universitat Pompeu Fabra

Directora: Judit Freixa

Consell de Coordinació: M. Teresa Cabré (presidenta), Ona Domènech, Rosa Estopà i Mercè Lorente.

Equip de treball: actualment, l'Observatori és un col·lectiu de cinquanta persones.

Objectiu principal del projecte

L'Observatori de Neologia analitza el fenomen de l'aparició de neologismes en l'ús i té com a objectius generals:

— Disposar d'un corpus de neologia de gran difusió en català i en castellà, corresponent al buidatge de textos escrits i orals.

— Descriure i analitzar els recursos d'innovació lèxica amb treballs que realitza el grup i que es donen a conèixer amb diverses publicacions i amb la participació en conferències, ponències i comunicacions.

— Difondre periòdicament les noves creacions lèxiques en forma de llistes generals no publicades, a través de la Neolosfera (*Neolosfera. Cada dia una paraula nova*, <https://neolosfera.wordpress.com/>) i d'altres iniciatives.

— Contribuir a l'actualització del lèxic contingut en diccionaris de llengua general.

— Liderar l'intercanvi amb altres grups de treball i recerca en neologia.

— Promoure i organitzar activitats, reunions científiques i fòrums de reflexió a l'entorn de la neologia teòrica i descriptiva.

Descripció dels treballs del curs 2018-2019

a) Buidatge: l'any 2018 s'han recollit 4.473 neologismes procedents de textos catalans de premsa, revistes i programes de ràdio. En relació amb el buidatge, cal esmentar que l'Observatori continua coordinant la xarxa Neoxoc (xarxa d'observatoris de neologia catalans).

b) Projecte GARBELL: durant el primer any del projecte s'ha treballat en la conversió dels criteris identificats i aplicats manualment en el projecte NADIC cap a un conjunt de criteris potencialment automatitzables, i s'ha desenvolupat una primera versió de l'eina que treballa amb gairebé tots els criteris d'ús i amb dos criteris documentals. Durant l'any 2019 (amb una concessió de 6.000 euros), s'ha treballat sobretot en el desenvolupament informàtic: s'ha preparat una primera versió de la plataforma web, i s'avançarà en l'augment dels criteris documentals automàtics i en la creació dels camps per a poder aplicar els criteris lingüístics de manera assistida (però no automàtica).

c) Divulgació: Neolosfera i *Backup*: l'Observatori ha difós, durant el curs 2018-2019, més de dos-cents neologismes a la Neolosfera (<https://neolosfera.wordpress.com/>) i s'ha continuat elaborant el *Backup*, un butlletí electrònic que resumeix la feina feta a l'Observatori durant cada mes (<https://www.upf.edu/web/obneo/backup>).

d) «El neologisme de l'any»: el mes de gener de l'any 2019, es va donar a conèixer el neologisme de l'any 2018, que va ser la paraula *sororitat*. En aquesta cinquena edició de la campanya, llançada des de l'Observatori de Neologia i l'Institut d'Estudis Catalans, hi van participar més de 5.000 persones i va tenir un ressò mediàtic molt ampli.

e) Jornada sobre diccionarització: l'Institut d'Estudis Catalans va acollir, el 29 de març de 2018, una jornada sobre diccionarització organitzada per l'Observatori de Neologia de la Universitat Pompeu Fabra, en què van participar investigadors d'arreu del domini lingüístic, majoritàriament investigadors del projecte NADIC, que van tractar aspectes concrets de l'actualització lexicogràfica a partir de paraules noves documentades en l'ús.

Difusió dels treballs (publicacions, participació en congressos, etc.)

Els membres de l'Observatori de Neologia han fet difusió científica en forma de llibres i articles i amb la seva presència als principals congressos de l'àrea:

— XVI Simposio de la Red Iberoamericana de Terminología (RITerm) (Colòmbia, 23-26.10.2018);

— IV Congreso SICELE / I Encuentro de Observatorios Iberoamericanos de la Lengua (Argentina, 7.11.2018);

— XLVIII Simposio Internacional de la Sociedad Española de Lingüística (València, 30.1.2019);

— Globalex Workshop on Lexicography and Neologism - Dictionary Society of North America (Indiana, Estats Units, 8.5.2019).

Pla d'incorporació a la infraestructura de dades procedents de projectes de la Secció Filològica: portal de Recursos Lingüístics

Comissió d'Infraestructura i Corpus Lingüístics

Directora: M. Teresa Cabré

Objectiu principal del projecte

Difondre en línia els recursos de llengua elaborats pels projectes de la Secció Filològica que permeten aquesta opció i aplegar els recursos en línia de contingut lexicogràfic de projectes de l'IEC en una plataforma que en permeti la consulta i l'explotació textual.

Els objectius dels treballs fets fins ara han estat l'obertura de la consulta de la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* al web de recursos lingüístics de l'IEC (portal de Llengua); la incorporació de mostres de so de la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* al portal de Llengua, i la continuïtat de la incorporació de la Neoloteca i el Cercaterm al portal esmentat.

Al llarg d'aquest curs, s'han dut a terme els treballs de remodelació del portal de Llengua de la Secció Filològica.

Refranyer Aguiló

Director: Germà Colón Domènech

El *Refranyer Aguiló* és la col·lecció de parèmies (més de 40.000 fitxes) que Marià Aguiló i Fuster va recollir al llarg de la seva vida, en diferents indrets del domini lingüístic català o de les informacions que rebia de personalitats destacades.

La base de dades del *Refranyer* té com a camps obligatoris per a emplenar les pestanyes «Entrada» —en què figura el lema o la paraula clau del refrany— i «Refrany». Les pestanyes «Obra», «Autor», «Territori» i «Temàtica» poden estar omplertes o buides en funció de cada fitxa. La pestanya «Variants» pot recollir el refrany o refranys que continguin variacions dialectals, ortogràfiques o bé que siguin exactament iguals que el refrany d'entrada, però que apareguin documentats en una obra, autor o territori diferent. I la pestanya «Observacions» presenta informació relacionada amb la datació del refrany, comentaris explicatius de qui ha recollit el refrany o bé una nota del director del projecte.

En aquest curs, s'ha començat a introduir material nou a la base de dades, les fitxes de la lletra F (aquesta tasca ha estat condicionada a la disponibilitat horària de la tècnica que hi treballa, que durant quatre mesos ha estat destinada a un altre projecte).

Vocabulari de la Llengua Catalana Medieval de Lluís Faraudo de Saint-Germain

Director: Germà Colón Domènech

Projecte iniciat l'any 2000 que ha posat a l'abast del públic el *Vocabulari de la llengua catalana medieval*, un conjunt de fitxes fruit de les recerques de català antic que va dur a terme l'erudit Lluís Faraudo mitjançant el despullament de nombrosos textos medievals.

Al llarg del curs, s'ha fet la revisió i correcció dels lemes i de les definicions de la lletra A (aquesta tasca ha estat condicionada a la disponibilitat horària de la tècnica que hi treballa, que durant quatre mesos ha estat destinada a un altre projecte). Així mateix, s'ha treballat en la correcció final de la versió en línia del *Vocabulari* i en la selecció d'entrades de la base de dades, amb vista a publicar-ne un volum de paper (previst per a 2020), d'acord amb un criteri d'innovació i representativitat. La verificació de les entrades és una feina complexa, que requereix més temps del que inicialment s'havia previst.

4. *Programes científics autònoms*
(no són de suport als treballs
de normativa lingüística)

Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae

Director: Pere J. Quetglas i Nicolau

Coordinadores: Ana Gómez Rabal (CSIC)
i Mercè Puig Rodríguez-
Escalona (UB)

Equip de compilació, redacció i edició:
Maria Antònia Fornés (UB), Joan Maria
Jaime Moya (CSIC), Carlos Prieto Espi-
nosa (UB), Anahí Álvarez Aguado (UB) i
Rocío Extremera (UB)

Col·laborador: Salvador Iranzo Abe-
llán (UB)

El projecte *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae* (GMLC), sota els auspicis de la Unió Acadèmica Internacional, té la finalitat d'oferir als investigadors i al públic interessat un ampli diccionari en què són consignades críticament les innovacions lèxiques i semàntiques del llatí medieval de l'alta edat mitjana catalana (800-1131) i també el lèxic pertanyent a la mateixa llengua catalana d'aquest període. L'execució pràctica i material es porta a terme a la Institució Milà i Fontanals del Consell Superior d'Investigacions Científiques, i amb el suport de la Universitat de Barcelona.

El GMLC s'articula al voltant de dues línies de treball: d'una banda, la redacció dels articles que conformen el glossari i, de l'altra, la digitalització dels textos que serveixen com a punt de partida per a la redacció del *Glossarium* i la publicació digital d'aquests textos a través de la base de dades lèxica *Corpus Documentale Latinum Cataloniae* (CODOLCAT), de consulta pública i gratuïta.

Atenent a aquestes dues línies de treball, al llarg del curs 2018-2019, s'ha continuat amb la redacció d'entrades lexicogràfiques i amb la preparació de la publicació digital del GMLC, que està prevista per a 2020; alhora, s'ha ampliat i desenvolupat el CODOLCAT, mitjançant el tractament (nou procés de correcció, marcatge, etiquetatge i reedició, seguint uns criteris uniformes) de cartularis i textos que ja han estat digitalitzats. Així, el desembre de 2018 s'ha publicat la versió 7, amb la incorporació de 1.000 nous documents, i s'està treballant en la versió 8, prevista per al desembre de 2019.

Obres completes de Pompeu Fabra

Directors: Joan Solà i Cortassa (†)
i Jordi Mir i Parache

Les *Obres completes* de Pompeu Fabra són el resultat d'un projecte de recerca de l'IEC, la Generalitat de Catalunya i el Govern de les Illes Balears, fruit d'un conveni de col·laboració signat el 2002. Els nou volums que les formen recullen des de la bibliografia essencial de Fabra fins a escrits ignorats i fins i tot inèdits:

El primer volum inclou les tres primeres gramàtiques, de 1891, 1898 i 1912; el segon, les cinc gramàtiques publicades entre 1918 i 1946 i diversos cursos orals; el tercer, la gramàtica francesa de 1919 i l'anglesa de 1924, juntament amb articles tècnics publicats entre

1887 i 1926; el quart volum comprèn l'obra ortogràfica de Pompeu Fabra (el *Tractat d'ortografia*, de 1904; les *Normes ortogràfiques*, de 1913, i el *Diccionari ortogràfic*, de 1917-1937) i els manuals lingüístics publicats per l'editorial Barcino; el cinquè, el *Diccionari general de la llengua catalana*, de 1932; el sisè, les gramàtiques de 1918-1933, la gramàtica catalana de 1946 i la gramàtica pòstuma de 1956, a més de les traduccions teatrals; el setè inclou les *Converses filològiques*; el vuitè, l'*Epistolari de Fabra* i el *Curs de llengua catalana per correspondència*, i el novè ofereix textos i materials del lingüista trobats en diferents publicacions, una cronologia general de la seva vida i obra i una bibliografia sobre l'obra i la figura de Fabra.

Una vegades publicats els nou primers volums, el projecte ha continuat aquest curs amb l'elaboració del desè, que conté els índexs de les *Obres completes*, i la digitalització d'aquestes.

Elaboració del volum d'índexs de les Obres completes de Pompeu Fabra

Equip de treball: Jordi Mir, Mila Segarra, Lluís de Yzaguirre, Laura Farré, Mònica Montserrat, Ester Pedreño, Anna Pineda i Eulàlia Anna Salvat, i Josep Lluch (edicions Proa)

El projecte té per objectiu elaborar uns índexs globals de conceptes, noms propis i mots de les *Obres completes* de Pompeu

Fabra i editar-los en paper (volum x de la col·lecció).

Al llarg del curs 2018-2019, s'han millorat les aplicacions que les generen d'acord amb els requisits de l'editorial i s'està a punt de completar un procés de revisió minuciosa, per tal de resoldre les mancances detectades durant la validació de la consistència i la sistematicitat de les llistes.

Digitalització de les Obres completes de Pompeu Fabra

Equip de treball: M. Teresa Cabré, Lluís de Yzaguirre, Francesc Salvador, Santi Muxach, Ester Pedreño, Mercè Cabo i Montserrat Espinós (UPF), i el Servei Informàtic de la UPF

Aquest projecte, que s'inicià el 2017 i que va finalitzar el març de 2018, té per objectiu la creació d'un portal que permeti recuperar les pàgines que continguin un mot determinat per tal d'apropar-ne els continguts a qualsevol persona que els vulgui consultar. El portal Pompeu Fabra, consultable des de març de 2018, aplega les obres de Fabra escrites en català i en castellà —llevat de les lexicogràfiques— incloses en les *Obres completes* de Pompeu Fabra, a cura de Jordi Mir i Joan Solà (Barcelona, ECSA, Edicions 62; València, Edicions 3i4; Palma, Moll, 2005-2013). El portal fou presentat el 5 de març de 2018 a la Sala Pere i Joan Coromines de l'IEC, dins les activitats de celebració del

cent cinquantè aniversari del naixement de Pompeu Fabra (1868-1948). També es presentà, el dia 26 de març, a l'Institut Menorquí d'Estudis (Maó, Menorca).

Aquest curs s'ha treballat en la millora del cercador de continguts de les obres que conté el portal.

Publicació de l'obra gramatical d'Antoni Febrer i Cardona

Coordinadora: Maria Paredes Baulida

El Comitè d'Edició de la publicació de l'obra completa d'Antoni Febrer i Cardona ha estat format (2002-2018) per qui en va ser el director fins que traspassà, Jordi Carbonell (IEC), juntament amb Josep Miquel Vidal (IME) (†), Josefina Salord (IME), Àngel Mifsud (IME) (†), Josep Massot (IEC i PAMSA), Jordi Ginebra (URV), Joan R. Veny-Mesquida (UdL), Francesc Feliu (UdG) i Gemma Albiol (IME).

El projecte de publicació de l'obra completa d'Antoni Febrer i Cardona permet disposar d'edicions filològiques d'un dels autors més significatius de la Il·lustració en l'àmbit català. L'obra gramatical i la preceptiva poètica de Febrer i Cardona són publicades per l'IEC mitjançant un conveni amb l'Institut Menorquí d'Estudis (volums I-VI), i els volums restants (VII-XVIII), per Publicacions de l'Abadia de Montserrat i la Universitat de les Illes Balears. L'obra gramatical i lexico-

gràfica, així com la preceptiva poètica, es transcriu literalment a partir dels manuscrits de l'autor, a fi de respectar i transmetre fidelment les seves propostes ortogràfiques, lèxiques i sintàctiques pel que fa a la llengua escrita, i la prosòdia i la mètrica pel que fa a la preceptiva poètica.

S'han publicat les obres següents:

— *Diccionari menorquí, espanyol, francès i llatí* (edició de Jordi Carbonell i Maria Paredes);

— *Obres gramaticals I* (edició de Jordi Ginebra);

— *Preceptiva poètica* (edició de Joan Ramon Veny);

— *Obres gramaticals II* (edició de Francesc Feliu i Gemma Albiol).

Estan pendents de publicació:

— *Obres gramaticals III i IV*, corresponents a l'obra gramatical francesa de l'autor, compresa en els manuscrits intitolats *Principis generals de la llengua francesa* i *Principis generals i particulars de la llengua francesa*, ambdós datats el 1807.

L'Institut Menorquí d'Estudis (IME) i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, juntament amb la Universitat de les Illes Balears, editen les obres d'Antoni Febrer i Cardona que no són de temàtica lingüística. Fins ara, han publicat els títols següents:

— *Versions teatrals* (edició de Joan Mas i Maria Isabel Ripoll);

— *Poesies I. Gloses i cobles* (edició de Maria Paredes i Josefina Salord);

— *Obres didàctiques I. Exercici sobre la mitologia. Compendi de la filosofia moral. Les aventures d'Aristònou* (edició de Maria Paredes);

— *La creació del món. Oratori de Joseph Haydn* (edició de Maria Paredes; introducció de Xavier Dauí);

— *Obres didàctiques II. Mètode de cant* (edició i introducció de Xavier Dauí).

En la reunió de la Comissió de Publicacions de la Secció Filològica de l'IEC (30.4.2019) es decidí proposar a l'IME de publicar els textos corresponents a l'obra gramatical francesa (volums III i IV de les *Obres gramaticals* d'Antoni Febrer) en edició facsímil amb una introducció, a fi d'abaratir-ne els costos. L'Institut Menorquí d'Estudis, representat per Miguel Ángel Limón, president del Consell Científic; Xavier Patiño, cap de la Secció de Llengua i Literatura, i Josefina Salord, coordinadora científica i membre de l'IME en el comitè d'edició de l'obra completa d'Antoni Febrer i Cardona, valorà favorablement la proposta. La curadora dels volums III i IV de les *Obres gramaticals* d'Antoni Febrer és Maria Teresa García Castanyer (Departament de Llengües i Literatures Modernes de la Universitat de Barcelona).

Tal com estableix el conveni de col·laboració entre l'Institut d'Estudis Catalans i l'Institut Menorquí d'Estudis per a l'edició de l'obra gramatical d'Antoni Febrer i Cardona (de 16 de ju-

liol de 2002), correspon a les dues entitats acordar el pressupost corresponent a les despeses de digitalització dels manuscrits i de preparació de l'edició facsímil del text, impressió i pagament a la curadora dels volums.

5. *Altres programes científics*

Analitzador de la diccionariabilitat dels neologismes catalans

(GARBELL)

Directora: Judit Freixa Aymerich
 Ponent: Mercè Lorente i Casafont
 Col·laboradores: Elisenda Bernal, Rosa Estopà i Mercè Lorente (Observatori de Neologia del Grup IULATERM de la Universitat Pompeu Fabra)

Així com el projecte NADIC («Neologismes per a l'actualització del diccionari normatiu» PR2015-S04-FREIXA, 2015-2017) va tenir com a objectiu seleccionar i analitzar els neologismes dels diversos observatoris de neologia del territori català per oferir a la SF de l'IEC un corpus integrat per un miler de neologismes candidats a ser introduïts al diccionari normatiu acompanyats de diverses informacions lingüístiques i pragmàtiques, el projecte GARBELL (PR2015-S04-FREIXA) és una continuació (per això també l'anome-

nem NADIC2) que pretén construir una eina informàtica que valori el grau de diccionariabilitat dels neologismes amb l'automatització parcial dels criteris lingüístics, d'ús i documentals que es van aplicar manualment en el NADIC.

Durant l'any 2018, es va treballar en la conversió dels criteris identificats i aplicats manualment en el projecte NADIC cap a un conjunt de criteris potencialment automatitzables, i es va desenvolupar una primera versió de l'eina que treballa amb gairebé tots els criteris d'ús i amb dos criteris documentals. Durant l'any 2019, s'ha treballat sobretot en el desenvolupament informàtic: s'ha preparat una primera versió de la plataforma web, s'ha avançat en l'augment dels criteris documentals automàtics i s'han creat els camps per a poder aplicar els criteris lingüístics de manera assistida (però no automàtica).

A finals de 2019, s'espera poder tenir tancada la primera versió (interna) del GARBELL i també se'n preveu la difusió dels resultats amb una publicació en una revista d'impacte. L'objectiu per a l'any 2020 és elaborar el web públic del GARBELL i refinar els criteris ja automatitzats.

Constitució d'un corpus textual per a una gramàtica del català modern (GCM) (i III)

Director: Josep Martines Peres

Projecte iniciat el 2015 a fi de constituir un corpus textual per a una gramàtica del català modern. Es duu a terme dins un conveni de col·laboració amb la Universitat d'Alacant i, concretament, amb l'Institut Superior d'Investigació Cooperativa IVITRA (ISIC-IVITRA), que aporta el suport tècnic (instal·lacions, escàner, programari i maquinari) per al tractament dels textos i la constitució del corpus.

Es tracta d'un projecte amb un objectiu concret: enllestir la constitució d'un corpus textual del català de l'edat moderna suficientment representatiu quant al volum de materials i als àmbits territorial (variació dialectal), funcional (variació diafàsica o de registre) i temporal. A hores d'ara, es duu a terme la fase final de constitució d'aquest corpus dins l'actual període de recerca de tres anys; enguany, com s'havia previst, s'ha posat atenció en la compleció de la variació territorial, específicament amb textos del català nord-occidental i septentrional.

Al llarg del curs 2018-2019, s'han incorporat al corpus cinquanta textos. Així mateix, col·laboradors del projecte han presentat un bon nombre de ponències i comunicacions relacionades amb aquest en trobades científiques, nacionals i internacionals. Així, per exemple, i només quant a les organitzades directament, convé esmentar el congrés internacional *El coneixement compartit: entre la pragmàtica i la gramàtica* (Universitat d'Alacant, seu de la Nucia, Marina Baixa, 29

i 30 de maig de 2019) o el simposi internacional *Delits prohibits: sexe, erotisme, bellesa, estètica, gaudi, dret, pecat i prohibició. Un esguard segons els clàssics, l'etnopoètica, la història i la lingüística de corpus* (Universitat d'Alacant, seu de la Nucia, Marina Baixa, 17 i 18 de juny de 2019).

Corpus Oral de la Llengua Catalana

Director: Nicolau Dols i Salas

El projecte Corpus Oral de la Llengua Catalana, iniciat com a preprojecte el 2018, ha arribat aquest 2019 a superar les 300.000 paraules incorporades al corpus. En aquest moment, l'equip compta amb una plataforma de treball que integra l'aplicació TextGrids del programa d'anàlisi acústica Praat dins l'eina de cerca RETOC, dissenyada al Laboratori de Tecnologia Lingüística de la Universitat Pompeu Fabra.

Actualment, l'equip continua treballant en l'àmbit dels usos formals no espontanis, majorment generats pels mitjans de comunicació i, en concret, sobre els materials cedits per l'Ens Públic de Radiotelevisió de les Illes Balears. S'han fet gestions per aconseguir materials comparables procedents d'À Punt (Societat Anònima de Mitjans de Comunicació) per a l'anàlisi de mostres de procedència valenciana.

Pel que fa a la formació de personal investigador, en el si de l'equip s'ha

dirigit un treball de fi de grau de la Universitat de les Illes Balears. L'estudiant responsable ha fet una aplicació de la tecnologia desenvolupada per l'equip a mostres d'intervencions orals al Parlament de les Illes Balears, i n'ha cedit el material, que ha estat supervisat per l'equip investigador. Aquest subcorpus, anomenat IBParl, ha servit de banc de proves per al sistema d'etiquetatge del corpus.

Quant als objectius explicitats en la sol·licitud del projecte, s'han acomplert tots els previstos per a l'any 2019, excepte el referit a la primera fase de segmentació de la mostra del valencià, a causa dels ajustos que s'han hagut de fer per la diferència entre el finançament sol·licitat i el finançament obtingut. En l'àmbit del finançament, cal esmentar que el passat 27 de setembre, el Consell de Govern de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears va acordar la concessió d'una subvenció directa de 30.000 euros —a raó de 10.000 euros anuals— a l'IEC per al sosteniment d'aquest projecte.

El projecte, juntament amb els seus primers resultats, serà presentat el 20 de setembre de 2019, en una sessió de formació de la Secció Filològica, i el 22 de novembre serà presentat en una sessió de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes que s'ha de celebrar a la seu universitària de la Nucia, de la Universitat d'Alacant. Aquesta presentació coincidirà amb l'inici del període d'anàlisi de les mostres d'origen valencià.

**Cultura, memòria, llengua:
la construcció de la identitat
en els territoris fronterers
de la llengua catalana**

Director: Josep M. Nadal i Farreras

Projecte iniciat el gener de 2015, que té per objectiu principal analitzar com es representa el català a les dues bandes de la frontera administrativa catalana: la Franja (Catalunya/Aragó), la frontera del Sènia (Catalunya / País Valencià), la frontera de les Alberes (Catalunya/França) i el cas aïllat de Menorca. Amb això es vol conèixer fins a quin punt la frontera administrativa afecta la representació de la llengua i els sentiments i el comportament lingüístics.

**Guaita Terminològica: Extracció
de terminologia científica i tècnica de
corpus original en anglès i proposta
per a la cerca d'equivalents en català
(fins al desembre de 2018)**

Directora: M. Teresa Cabré i Castellví
Equip de recerca: Mercè Lorente (Secció Filològica), Salvador Alegret (Secció de Ciències i Tecnologia), Jaume Martí (Comissió de Terminologia Científica i Tècnica de l'IEC), Juana Torres (tècnica lingüística de la Secció Filològica) i M. Amor Montané (tècnica lingüística col·laboradora de la Secció Filològica)
Col·laboracions externes: Centre de Terminologia TERMCAT i Jordi Vivaldi

(Institut de Lingüística Aplicada - Universitat Pompeu Fabra, IULA-UPF)

A partir de 2019, aquest projecte es va incorporar a un altre de més envergadura, arran d'una proposta de la Secretaria Científica, que va motivar la unificació dels dos projectes sobre terminologia científicotècnica vigents a l'IEC. Per aquest motiu, Guaita Terminològica (de la Secció Filològica) i ExtractCiT (de la Secció de Ciències i Tecnologia) es van associar a un nou projecte conjunt: «Guaita Terminològica i ExtractCiT: Extracció de terminologia de corpus original en anglès i en català, i proposta de termes neològics per a la Comissió de Terminologia Científica i Tècnica de l'IEC».

A continuació, es descriuran les tasques que s'han dut a terme en cadascun dels projectes durant el curs 2018-2019 sota el nou apartat conjunt, que és el que està vigent actualment.

**Guaita Terminològica i ExtractCiT:
Extracció de terminologia de corpus
original en anglès i en català,
i proposta de termes neològics
per a la Comissió de Terminologia
Científica i Tècnica de l'IEC
(des del gener de 2019)**

Directora: M. Teresa Cabré i Castellví
Equip de recerca: Mercè Lorente (Secció Filològica), Salvador Alegret (Secció de Ciències i Tecnologia), Juana Torres (tèc-

nica lingüística de la Secció Filològica) i M. Amor Montané (tècnica lingüística col·laboradora de la Secció Filològica)
Col·laboracions externes: Centre de Terminologia TERMCAT, Jaume Martí (IULA-UPF) i Jordi Vivaldi (IULA-UPF)

Aquest projecte conjunt conserva l'especificitat dels projectes anteriors que el conformen (Guaita Terminològica i ExtractCiT) i dona continuïtat a les tasques previstes per a cadascun. Per aquest motiu, més endavant es presenten els resultats obtinguts durant el curs 2018-2019 de manera separada.

El projecte Guaita Terminològica té com a objectiu explorar manuals especialitzats en anglès de diferents períodes temporals, per extreure'n els termes nous, a fi de buscar-los un equivalent català adequat, i anticipar així la difusió del manlleu. També es proposa la verificació d'una metodologia per a la detecció de terminologia neològica.

L'ExtractCiT té com a finalitat l'extracció de terminologia de les revistes publicades a l'Hermetoteca Científica Catalana (HCC) i dona continuïtat al projecte «Portal CiT». Es concep com una eina que permetrà observar els termes en el seu context d'ús, procedent dels articles de les revistes.

La proposta d'unificació d'ambdós projectes també aporta una innovació relacionada amb la neologia terminològica en català. Es pretén analitzar la termi-

nologia catalana extreta de revistes especialitzades a través de l'ExtractCiT per a detectar-hi els termes neològics, seguint la metodologia del Guaita, basada en un criteri lexicogràfic. Els termes neològics es faran arribar a la Comissió de Terminologia Científica i Tècnica de l'IEC, perquè discuteixi si cal fer-los arribar a la Comissió Lexicogràfica de l'IEC, perquè en determini la possible incorporació al nou diccionari normatiu, o enviar-los al TERMCAT, perquè en realitzi una recerca puntual i els validi o proposi termes alternatius, els quals la Comissió de Terminologia, al seu torn, haurà de ratificar.

Durant el curs 2018-2019, s'han acomplert les tasques següents en relació amb el projecte Guaita Terminològica:

1. Obtenció de llistes bilingües anglès-català de termes a partir dels índexs analítics de les edicions antigues de manuals especialitzats. S'han recuperat vuit índexs analítics, entre anglès i català, s'han paralelitzat i s'han depurat, per a elaborar llistes bilingües que contenen termes exclusivament.

2. Obtenció de llistes de termes en anglès a partir dels índexs analítics de les edicions recents de manuals especialitzats. S'han digitalitzat quatre índexs analítics, s'han revisat els resultats del reconeixement òptic de caràcters (OCR) i s'han depurat, per a elaborar llistes de termes en anglès.

3. Comparació de llistes per a l'obtenció de candidats a termes neològics

en anglès. S'han comparat les llistes de termes en anglès dels quatre parells de manuals disponibles i se n'han extret els candidats, és a dir, termes que es documenten en les llistes recents, però no en les antigues.

4. Obtenció de llistes de termes en anglès a partir dels textos de les edicions antigues i recents dels manuals especialitzats. S'ha extret automàticament la terminologia del manual especialitzat d'economia amb l'extractor de termes de Terminus 2.0, tant de l'edició antiga (que es trobava en els arxius de l'IEC) com de l'edició recent (que s'ha comprat en paper i s'ha escanejat amb OCR). Està pendent la comparació per a l'obtenció de candidats a termes neològics. Es tracta d'una estratègia addicional que permetrà comparar els resultats terminològics obtinguts entre el buidatge dels índexs analítics i el buidatge dels textos, comprovar-ne les eventuais dissimilituds i valorar quina estratègia és més òptima.

5. Comprovació dels candidats neològics. S'utilitza el criteri lexicogràfic, a partir de la cerca dels candidats al Cercaterm del TERMCAT i a altres fonts (com ara diccionaris d'àmbits afins, corpus textuals dels manuals antics, diccionaris generals d'anglès...), per a comprovar si els candidats a termes neològics són efectivament termes nous en anglès. També es comprova la presència o absència de l'equivalent català. Actualment, aquesta tasca s'ha realitzat per a tres

àmbits: microbiologia, economia i bioquímica.

6. Vehiculació dels termes nous en anglès sense equivalent català cap a la Comissió de Terminologia Científica i Tècnica de l'IEC. S'estan preparant les llistes de termes nous en anglès, amb la inclusió d'almenys un context d'ús. Actualment, la llista de microbiologia està essent revisada per un expert i s'està preparant la llista de bioquímica, perquè també pugui ser revisada abans d'enviar-la a la Comissió.

7. Elaboració i publicació del lloc web del projecte Guaita Terminològica. Té com a objectiu difondre el projecte i els resultats que se'n derivin. El setembre de 2019 s'ha fet públic. Inclou la descripció actualitzada del projecte i del corpus de treball. Pel que fa a l'accés a la terminologia generada, actualment inclou el vocabulari bilingüe anglès-català i els neologismes en anglès de l'àmbit de la microbiologia. S'està treballant perquè gradualment s'hi incorporin la resta de terminologies. També s'hi enllaçaran les eventuais publicacions i presentacions relacionades amb el projecte.

Durant el curs 2018-2019, s'han acomplert les tasques següents en relació amb el projecte ExtractCiT:

1. Proposta de disseny de la interfície de consulta de l'ExtractCiT, que inclou els termes, els contextos d'ús i la resta d'informacions incloses en els extrems terminològics proporcionats pel grup

IULATERM (la categoria gramatical dels termes, el grau de terminologicitat, el número de la revista on apareixen i l'any de publicació, i un enllaç que permet consultar l'article on es documenten). S'incorporarà a l'actual portal CiT.

2. Revisió, per part d'experts, dels candidats a terme que va proporcionar IULATERM, per a confirmar-ne la pertinència. Actualment, s'han revisat els candidats de les revistes *Educació Químic*a, *EduQ* i *Revista de la Societat Catalana de Química*.

3. Adaptació dels extrems terminològics, proporcionats per IULATERM en format de full de càlcul, per a ajustar-los a l'estructura de les bases de dades amb què es treballa en el portal CiT i en la interfície dissenyada. Actualment, s'ha completat l'adaptació dels extrems terminològics de la revista *Educació Químic*a, *EduQ* i de la *Revista de la Societat Catalana de Química*.

4. Detecció de terminologia catalana nova. A partir de les llistes de termes revisades i validades, es detecten els termes nous en català procedents de les revistes científiques de l'IEC. Actualment, s'ha detectat la terminologia neològica d'*Educació Químic*a, *EduQ*.

5. Vehiculació de la terminologia nova cap a la Comissió de Terminologia Científica i Tècnica de l'IEC. Actualment, s'hi ha enviat la de l'àmbit de la química procedent de la revista *Educació Químic*a, *EduQ*.

6. Suport tecnològic per a l'actualització de diccionaris i per a l'edició d'altres obres terminològiques en línia, en el marc del portal CiT. S'ha donat suport a l'edició de la traducció catalana del *Gold book* de la IUPAC i a la incorporació al portal CiT de l'actualització del *Diccionari enciclopèdic de medicina* (realitzada pel TERMCAT).

La difusió del projecte i dels resultats es farà en congressos de referència en neologia, terminologia i lingüística de corpus, així com en revistes indexades internacionalment.

La gestió normativa en contextos politicoadministratius sociolingüísticament complexos

Director: Miquel Àngel Pradilla Cardona

Projecte iniciat el juny de 2017. Hi col·laboren: Isidor Marí i Mayans, de la Comissió d'Estandardització de la SF-IEC; Mila Segarra, de la Comissió d'Estandardització de la SF-IEC; Georg Kremnitz, de l'Institut de Romanística de Viena (professor emèrit); Jurgén Erfurt, de la Universitat de Frankfurt; Klaus Bochman, de la Universitat de Frankfurt (professor emèrit); Margarita Correia, de la Universitat de Coïmbra; Carla Amorós Negre, de la Universitat de Salamanca, i Joan Costa, de la Universitat Pompeu Fabra. Dirigeix el projecte Miquel Àngel Pradilla Cardo-

na, membre de la Secció Filològica de l'IEC, director de la Xarxa CRUSCAT i president de la Societat Catalana de Sociolingüística, professor del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili.

L'objectiu és aportar llum al debat que s'ha suscitat en el marc de la catalanofonia i avaluar diversos estudis de cas de gestions normatives en comunitats lingüístiques que comparteixen un tret en comú amb la catalana: l'escapçament administratiu de l'àmbit lingüístic. L'avaluació de les dinàmiques normatives seguides per les llengües elegides hauria de permetre substanciar l'estratègia més adequada perquè l'IEC participi en el nou horitzó des de la centralitat que li pertoca per prestigi i història.

Aquest projecte s'ocuparà, doncs, d'analitzar els casos de llengües com l'espanyol, el gallec, el neerlandès, el francès i l'alemany, casos que ocupen llengües de comunicació internacional plenament consolidades i casos de llengües de demografia més reduïda, amb problemes de funcionalitat i estatus de minorització.

Durant l'any 2019 es realitzaran dues estades universitàries: una a la Universitat de Sevilla i una altra a Portugal, on es visitaran diverses institucions de recerca a les universitats de Braga, de Coïmbra i de Porto.

L'estada a la Universitat de Sevilla (20, 21 i 22 de maig de 2019) s'ha fet

de la mà del Grupo de Investigación El Español Hablado en Andalucía (EHA/HUM 134), integrat en el Departamento de Lengua Española, Lingüística y Teoría de la Literatura. Sota els auspicis del grup de recerca esmentat, s'ha participat en un seminari sobre la normalització i la normativització de situacions lingüístiques en situació de pluricentrisme. L'estada ha propiciat contactes amb investigadors destacats en l'estudi de la presència i la percepció de la varietat andalusa en l'espanyol formal, com ara Francisco Narbona i Elena Méndez García de Paredes. Miquel Àngel Pradilla es va ocupar de presentar la nova conjuntura normativostandarditzadora de la llengua catalana a propòsit de la compleció normativa recent. Així mateix, està previst que l'equip de gestió lexicogràfica —en què participa Margarita Correira, investigadora que pronuncià una conferència en la reunió de la SF tinguda el 9 de març de 2018— faci una estada a Portugal, del 29 d'octubre al 4 de novembre de 2019, a les universitats de Braga i de Coïmbra, per a participar en diversos simposis sobre pluricentrisme.

En el marc del projecte, també s'ha assistit a dues trobades acadèmiques rellevants. La primera, a Girona (25-28 de juny de 2019), a l'XI Col·loqui Internacional «Problemes i mètodes d'història de la llengua: la llengua desitjada». La segona, a Lisboa (4 i 5 de juliol), al Simposio Internacional LAPI 2019. Les co-

municacions presentades (a càrrec de Miquel Àngel Pradilla, Carla Amorós i Joan Costa) es publicaran properament: «‘Compositionality’ in comparative standardology» i «Pluri-/policentrismo, composicionalidad y gestión de la variación lingüística».

Finalment, els dies 19-21 de setembre va tenir lloc una reunió-seminari a Santiago de Compostella, acollida per l’Instituto da Lingua Galega i la Real Academia Galega, en la qual es van posar les bases d’un futur projecte universitari en el marc de les convocatòries del Ministeri d’Educació i Ciència. S’intitularà «Estandardología comparada entre las lenguas de España: la gestión contemporánea de la normatividad».

Resten pendents de publicació dues ponències realitzades per membres de l’equip en el marc del V Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra» («Individuació *vs.* pluricentrisme: el cas gal·lec-portuguès-brasilera», de Miquel Àngel Pradilla, i «Presupuestos e implicaciones glotopolíticas de la normativización lingüística», de Klaus Bochmann).

En relació amb els resultats previstos, s’ha elaborat un primer informe sobre el cas de l’espanyol, com a llengua pluricèntrica. També s’està avançant en l’elaboració d’un corpus bibliogràfic, que serà tan exhaustiu com sigui possible.

6. *Projecte de connexió amb els col·lectius socials: l’Acadèmia Oberta*

L’Acadèmia Oberta als Ensenyants

Moderadora: Mercè Lorente

(fins a febrer de 2018)

Anna Bartra Kaufmann

(des de febrer de 2018)

Objectiu principal del projecte

L’objectiu principal de l’Acadèmia Oberta als Ensenyants (AOE) és dotar el col·lectiu d’ensenyants d’un espai on discutir els problemes lingüístics (en un sentit ampli, però bàsicament relacionats amb l’ensenyament de la llengua formal i normativa) amb què es troben en l’exercici de la seva professió i, alhora, facilitar-los el contacte amb la Secció Filològica de l’IEC.

Concretament,

a) que els ensenyants trobin en els materials de l’IEC no una feina afegida a les seves tasques habituals, sinó un ajut;

b) que tinguin un espai per a plantejar dubtes i fer consultes;

c) que tinguin la interlocució directa amb l’acadèmia i una interpretació institucional dels treballs normatius de l’IEC.

Descripció dels treballs

Al llarg d’aquest curs, s’han gestionat les inscripcions a l’AOE: dues altes des

del 7 de novembre de 2017, en total, 151 inscrits (20 als debats de primària, 131 als de secundària); s'ha celebrat una reunió amb Carles de Rosselló i Alba Conesa, del Consorci de Normalització Lingüística, per a parlar de possibles vies de col·laboració (17 d'octubre de 2018) i s'han fet arribar als inscrits a l'AOE les invitacions a la Festa «Fes-te de la llengua», a petició de l'Àrea de Visibilitat.

D'altra banda, cal destacar l'activitat de la plataforma: les entrades noves de la plataforma des del novembre de 2017 han estat vuit, en els apartats de notícies i activitats (3 al setembre, 4 a l'octubre, 1 al novembre).

Inici del replantejament de l'AOE

El març de 2019 es va fer una reunió, presidida per la presidenta de la Secció Filològica, M. Teresa Cabré, amb el coordinador de la Comissió de Relacions amb l'Exterior, Màrius Serra, i els coordinadors de l'Acadèmia Oberta als Mitjans de Comunicació, Oriol Camps, i de l'Acadèmia Oberta als Escriptors i Traductors, August Bové.

En aquesta reunió es van debatre diverses actuacions que podrien servir per a dinamitzar la plataforma i incentivar-ne l'ús per part del col·lectiu de professors, a més de les accions que duu a terme l'Àrea de Visibilitat i de les quals l'AOE fa difusió.

A més de la difusió periòdica d'activitats de la Secció Filològica o que hi

estiguin relacionades, es va proposar la creació d'un nou espai, el Blog Obert, per tal de fomentar l'interès dels docents en diversos aspectes de gramàtica i ortografia.

També va sorgir la necessitat de programar trobades presencials amb diversos sectors i col·lectius, tant per a presentar els materials normatius com per a debatre temes d'interès. Encara no s'han concretat, però caldria programar-les durant el tercer trimestre del curs 2018-2019, probablement un cop finalitzat el curs acadèmic. Més avall, en l'apartat d'actuacions previstes, se'n presenten algunes fórmules possibles.

Línies d'actuació que s'han iniciat

— Difusió de la *Gramàtica essencial*.

— Continuació de la difusió de materials de la Secció Filològica.

— Difusió d'activitats acadèmiques i institucionals.

— Reactivació dels debats sobre la nova normativa gramatical i ortogràfica.

Amb aquesta intenció s'ha obert una nova pestanya, que hem anomenat Blog Obert. Hi pengem unes fitxes breus que tracten una qüestió que, al nostre parer, presenta normalment dificultats per als estudiants (de secundària).

En primer lloc, s'hi planteja el problema; a continuació, es remet amb un enllaç a la secció o a l'apartat de la GEIEC en què s'hi dona la solució. Se suggereixen també les seccions de la GIEC en què es

pot ampliar la informació. En alguns casos, segons el tema, es pot remetre a alguna altra obra normativa (per ex., les fitxes de l'Optimot, articles d'Albert Jané, Joan Solà, entre d'altres).

Pretenem fer-ho amb una periodicitat aproximadament mensual. De moment, n'hi hem posat tres amb tres temes de sintaxi: els verbs lleugers o de suport, el gerundi de posterioritat i les oracions clivellades. Haurien de tractar també l'ortografia, la fonètica i la fonologia i la morfologia.

Els propers temes que s'hi podrien incloure són:

— «El català mira endavant» (les elisions sintàctiques i les anàfores).

— «El que tinc i el que no em cal» (els possessius): ús i abús.

— Elidir i apostrofar (*La Eva).

— «Allò que tal vegada es digué» (l'ús innecessari d'arcaïsmes).

— Els compostos i la [e] (superestructura/superstrat).

— «Aquesta sí que és bona» (ús anafòric dels demostratius).

— «El jardí dels lilàs» (combinacions de pronoms febles).

Sembla que les entrades han provocat un augment del nombre de visites a l'AOE, però cal dir que no n'hem tingut comentaris. Gràcies al suggeriment d'Oriol Camps, els coordinadors de les acadèmies obertes estem començant a familiaritzar-nos amb el Google Analytics. Esperem que aquesta eina ens permeti de veure l'efecte de les intervencions a la plataforma

i reorientar-les (vegeu l'apartat que hi ha a continuació, «Actuacions previstes fins a finals del curs 2018-2019»). La intenció de la coordinació de l'AOE seria promoure unes petites jornades presencials de debat sobre els temes del Blog Obert.

Actuacions previstes fins a finals del curs 2018-2019

— Continuació de les entrades al Blog Obert.

- Responsable: Coordinació. Seria desitjable poder comptar amb la col·laboració d'altres membres de la SF per a temes relacionats amb ortografia, lèxic, fonologia, etc.

- Difusió via xarxes socials per a incentivar-ne la consulta? Responsable: Coordinació i Difusió.

— Organització d'una jornada (sectorial) en què es presentarien la GEIEC i la GBU i es farien un parell de tallers pràctics sobre temes concrets.

— *Cafè amb bloc*. En relació amb el blog, es podrien fer tallers pràctics monogràfics breus per a grups reduïts. Podrien versar sobre els temes dels darrers posts del blog. En el taller, s'hi podrien proposar conjuntament propostes didàctiques, sempre relacionades amb la GEIEC i la GIEC.

- Responsable: Coordinació. Seria desitjable poder comptar puntualment amb la col·laboració d'altres membres de la SF.

— Noves entrades al Blog Obert.

— Trobades presencials amb ensenyants.

— Assistència a Jornades sobre Ensenyament Secundari de la UB (organitza: GELA).

— Contactes amb el Departament d'Educació, la DGPL i el CPNC.

L'Acadèmia Oberta als Escriptors, Traductors i Correctors

Moderador: August Bover Font

Creada l'any 2017, l'Acadèmia Oberta als Escriptors, Traductors i Correctors (AOETIC) té com a objectiu dotar el col·lectiu de professionals de la llengua (escriptors, traductors i correctors) d'un espai on discutir els problemes lingüístics amb què es troben en l'exercici de les seves professions i, alhora, facilitar-los el contacte amb la Secció Filològica de l'IEC.

Durant el curs 2018-2019, s'han fet 23 altes i actualment té 182 usuaris. Classificats segons la dedicació: 57 escriptors, 47 correctors i traductors, 44 tècnics lingüístics, 11 editors, 9 professors i, de 13, no ens en consta la dedicació.

Enguany, i d'acord amb Oriol Camps, moderador de l'Acadèmia Oberta als Mitjans de Comunicació (AOMC), s'ha iniciat l'intercanvi d'alguns debats entre aquestes dues acadèmies, per tal d'intentar dinamitzar la plataforma de l'AOETIC. Durant aquest període s'han traspassat tres debats de l'AOMC a l'AOETIC.

Durant aquest curs, hi ha hagut 26 entrades, repartides en els apartats següents: notícies (tretze entrades, generades per la moderació de l'AOETIC); lexicografia (set entrades); gramàtica (dues entrades); gramàtica, lexicografia i ortografia (una entrada); ortografia (una entrada); convencions gràfiques (una entrada), i onomàstica (una entrada).

A més d'aquestes entrades, s'ha actualitzat mensualment l'entrada «Represa de la secció “Paraula d'acadèmia”, a *El matí de Catalunya Ràdio*», amb enllaços a cada nou lliurament mensual.

L'Acadèmia Oberta als Mitjans de Comunicació

Moderador: Oriol Camps i Giralt

Membres

Entre el juny de 2018 i l'agost de 2019, l'Acadèmia Oberta als Mitjans de Comunicació (AOMC) ha guanyat sis membres i ha passat de 62 a 68. En el grup de Mitjans de Comunicació hi ha hagut dues baixes i quatre altes; s'hi han incorporat dos membres de la Secció Filològica, sense comptar amb Magí Camps, que n'ha esdevingut membre sense deixar de pertànyer al grup de Mitjans de Comunicació, i hi ha hagut una incorporació al grup de Divulgadors i Escriptors i una altra al d'Observadors.

Activitat

Durant aquests catorze mesos s'han publicat 35 entrades i 157 comentaris, amb una mitjana de 2-3 entrades per mes, excepte agost i abril, per vacances, compensades pels mesos següents. Moltes d'aquestes entrades tenen a veure amb l'actualitat: no cal dir-ho, les de la categoria «General», que són anuncis d'activitats de la Secció Filològica o de conferències i presentacions de llibres; però també moltes altres: «des-topall» (actualitat econòmica, juny 2018); «aforar» (actualitat jurídica, setembre 2018); «1 d'Octubre» (actualitat política, octubre 2018); «jupetí» i «armilles grogues» (política francesa, desembre 2018); «renuent», «guionet de prefixos amb sintagmes gramaticalitzats» (a propòsit del judici al Procés, març 2019), i, finalment, «a quantes ens convides?», a partir d'una falca radiofònica, i «una extrem o una extrema?», relacionada amb el futbol femení (juny 2018). Aquesta última s'ha emportat el rècord de comentaris: 23.

Altres entrades responen a qüestions més genèriques, no tan lligades a l'actualitat: «morgue», «guixeta», «tenir-ho magre», «fruits secs», «dièsel = gasoil», «El/La Vall d'Hebron»; a problemes d'escriptura, com «en forma de essa», «Almansor, Almansur, al-Mansur», o a inquietuds relacionades amb la manera com apareixen les qüestions sintàctiques al DIEC, com «mesurar trenta metres, transitiu», o «els usos dels verbs». Hi ha també una entrada que intenta donar

idees sobre les utilitats que es poden obtenir de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, III. Lèxic*, recentment publicada en línia (9.4.2019).

A partir de l'abril es va incorporar a l'Acadèmia Oberta als Mitjans de Comunicació l'eina Google Analytics, que permet observar l'activitat al web, encara que no impliqui intervencions escrites.

L'Acadèmia Oberta als Mitjans de Comunicació va ser present en l'acte d'obertura del curs de la Secció Filològica, amb un informe sobre els seus tres primers anys de funcionament. Al llarg del curs es va informar en portada del decés d'Aina Moll (9.2.2019), del nomenament de Mariàngela Vilallonga com a consellera de Cultura (27.3.2019) i de la concessió de la Creu de Sant Jordi a Joaquim Rafel i Gemma Rigau (2.5.2019), tots quatre membres de la Secció Filològica; es va anunciar la Festa «Fes-te de la llengua» 2018 (24.9.2018), es va invitar els membres del fòrum a provar la GEIEC (14.11.2018) i es va informar de la presentació d'aquesta obra (15.1.2019); dins l'apartat «Onomàstica», es van posar a disposició dels membres del fòrum els *Criteris* i els capítols d'*Europa, Estats Units, Centreamèrica i Sud-Amèrica* del *Nomenclàtor mundial* (20.3.2019); es va informar, amb l'enllaç corresponent, de la presentació del *Manual d'estil* en línia (27.3.2019); es va facilitar als membres de l'AOMC l'adreça web de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua*

catalana, III. *Lèxic* (27.3.2019) perquè hi poguessin accedir abans que el públic en general (9.4.2019); es va anunciar la Festa «Fes-te de la llengua» 2019 (14.5.2019), la presentació del *Diccionari descriptiu de la llengua catalana* (DDLC) (27.5.2019) i l'actualització del DIEC2 en línia (5.6.2019).

El 4 de juliol de 2019 es va celebrar la V Trobada de Membres del Fòrum, amb la participació de representants dels mitjans de comunicació i de la Secció Filològica, en què Josep Martines i Mercè Lorente van presentar l'organització renovada i els projectes de la Comissió de Lexicografia.

En conjunt, doncs, l'Acadèmia Oberta als Mitjans de Comunicació compleix la seva funció de mantenir obert el canal d'intercanvi d'idees, inquietuds i iniciatives entre la Secció Filològica i els lingüistes dels mitjans de comunicació.

7. *Projecte per a les accions* *de visibilitat de la Secció Filològica*

Àrea de Visibilitat de la Secció Filològica

President: Joaquim M. Puyal i Ortiga

Visibilització de la Secció Filològica

Amb l'objectiu d'augmentar i millorar la presència, als mitjans de comunicació i als aparadors socials, de la Secció Filològica i de les seves activitats, l'Àrea de Visibilitat

ha ideat, impulsat i organitzat la Festa «Fes-te de la llengua», de la qual ja s'han dut a terme dues edicions, i també ha desenvolupat la producció de l'espai «Paraula d'acadèmia», una secció fixa a *El matí de Catalunya Ràdio* engegada el curs anterior a iniciativa de l'Àrea de Visibilitat.

A part de coordinar les accions ordinàries (els projectes previstos), l'Àrea de Visibilitat també està atent als debats de l'esfera pública que sorgeixen espontàniament arran d'alguna polèmica relacionada amb la llengua i davant dels quals es pot considerar que la Secció Filològica no es pot mantenir aliena. La gestió d'aquesta possible reacció és crucial per a la imatge pública de la Secció Filològica, i per això l'Àrea de Visibilitat posa tots els seus recursos al seu servei en el moment que calgui alguna actuació.

I Festa «Fes-te de la llengua» ***(Reconeixement al professorat de català)***

Divendres 19 d'octubre de 2018, als jardins del Palau Robert (de 19.30 a 24 h).

Aquesta festa neix amb la voluntat de cohesionar els col·lectius que treballen per a difondre i consolidar la llengua catalana en els àmbits pedagògics, culturals, de mitjans de comunicació, socials, etc. La Festa «Fes-te de la llengua» també té l'objectiu d'encoratjar la seva tasca i contribuir a ampliar la difusió de la llengua catalana, i fer que aquests col·lectius se sentin més propers a la Secció

Filològica. En aquesta primera edició, el col·lectiu seleccionat van ser els professors de llengua i literatura catalanes d'ESO i batxillerat, així com els estudiants de filologia catalana d'arreu del territori. A més, a la festa, la llibreria de l'IEC hi va instal·lar una paradeta de llibres relacionats amb la llengua.

Hi van assistir al voltant de 400 persones (en total havíem rebut 539 inscripcions), entre les quals autoritats destacades com Josep Bargalló, conseller d'Ensenyament; Laura Borràs, consellera de Cultura, i Ester Franquesa, directora general de Política Lingüística.

En el recull de premsa que es va preparar i difondre en el seu moment, es va consignar l'impacte mediàtic següent: a *Els matins*, de TV3; *El matí de Catalunya Ràdio*, *Catalunya migdia* i *Catalunya vespre*, de Catalunya Ràdio; unitats mòbils per a fer connexions en directe des del Palau Robert al *Catalunya vespre* de Catalunya Ràdio i a les *Notícies vespre* de Betevé; *Via lliure*, de RAC1; *La Vanguardia*, i a Twitter (#festadelallengua).

II Festa «Fes-te de la llengua» (Una trobada d'alumnes d'ESO i professors de català)

Dissabte 18 de maig de 2019, claustre de l'IEC (d'11 a 13 h).

La segona festa continua amb la voluntat de cohesionar els col·lectius que treballen per a difondre i consolidar la llengua catalana en els àmbits pedagògics,

culturals, de mitjans de comunicació, socials, etc., i d'encoratjar la seva tasca i contribuir a ampliar la difusió de la llengua catalana, a més de fer que aquests col·lectius se sentin més propers a la Secció Filològica. En la segona edició, el col·lectiu seleccionat van ser els alumnes de primer i segon d'ESO i els seus professors de llengua i literatura catalanes, que van ser els protagonistes de la festa, perquè van poder pujar a l'escenari i parlar de les paraules que fan servir habitualment (que prèviament havien triat a classe).

Hi van assistir al voltant de 200 persones, la majoria alumnes d'ESO (de fet, és l'aforament màxim recomanat per al claustre), entre les quals hi havia autoritats destacades, com Mariàngela Vilallonga, consellera de Cultura, i Ester Franquesa, directora general de Política Lingüística.

En el recull de premsa que es va preparar i difondre en el seu moment, es va consignar l'impacte mediàtic següent: reportatge en profunditat a l'*Info K*, de TV3; connexions en directe amb una unitat mòbil d'*El suplement*, de Catalunya Ràdio; prèvia a *El matí de Catalunya Ràdio*; comentari a SER Catalunya; crònica d'Anna Ballbona al diari *Ara*; crònica al web de *La Vanguardia*, i notícia de la festa al web del diari *ABC*.

«Paraula d'acadèmia», a El matí de Catalunya Ràdio (amb Nicolau Dols)

El membre de la Secció Filològica Nicolau Dols ha continuat amb la secció mensual

«Paraula d'acadèmia», que regularment obre una finestra de la SF en un programa de màxima audiència. L'objectiu de l'espai és parlar de llengua des de múltiples vessants i aprofitar-ho per a explicar la tasca que duu a terme la SF. Així doncs, es comenten temes lingüístics d'interès general, es resolen dubtes de l'audiència i es difon l'activitat de la SF.

La col·laboradora de l'Àrea de Visibilitat Maria Rodríguez Mariné és l'encarregada del guió i la coordinació de l'espai. Aquest curs s'han fet els «Paraula d'acadèmia» següents:

- 18.10.2018: «És correcte dir *presumpte estafador*, *judicialitzar* o *interlocutòria*?»

Es parla del llenguatge periodístic i judicial. I també de què és el TERMCAT i el Cercaterm.

- 13.12.2018: «Nadal i altres festes»

El tema central és la fraseologia que acompanya les festes de Nadal i també el projecte de l'Atlas Lingüístic del Domini Català.

- 17.1.2019: «És injust carregar tota la responsabilitat del català sobre els parlants»

Es parla dels noms de persona i de tradicions diverses al voltant de l'antroponímia. També s'explica què és l'Oficina d'Onomàstica de l'IEC i els serveis que ofereix. I, finalment, també s'anuncia la presentació pública de la *Gramàtica essencial de la llengua catalana*.

- 29.3.2019: «Aspectes lingüístics al judici pel procés»

El tema central és la lingüística forense i es comenta l'informe de la membre de la SF i presidenta de la Comissió de Gramàtica adjuntat per una de les defenses al judici del Tribunal Suprem.

- 11.4.2019: «*Constipat*, *galipàndria*, *refredat*, *catarro*... Arriben els sinònims!»

Es parla dels diferents registres i del *Diccionari de sinònims* d'Albert Jané. Així mateix, es comenten totes les eines que estan a l'abast dels usuaris del DIEC2.

- 10.6.2019: «Que la RAE defineixi les dones com “el sexe dèbil” és una desgràcia moral»

S'enumeren els diferents tipus de diccionaris, es detalla l'actualització del DIEC2 i es parla del *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*.

- 11.7.2019: «Dels vells errors en l'ús dels pronoms febles al nou llenguatge del futbol femení»

Es resolen dubtes enviats per l'audiència i també es parla de les diferents eines lexicogràfiques que la SF posa a disposició del públic, com el DIEC2, el *Diccionari descriptiu de la llengua catalana* i el *Diccionari català-valencià-balear*.

Intervencions en activitats de la Secció Filològica

Presentació de la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC) (17 de gener de 2019); trobada de l'Acadèmia Ober-

ta als Mitjans de Comunicació (4 de juliol de 2019).

8. *Altres*

Laboratori de Fonètica

Director: Daniel Recasens
 Col·laboradores: Clara Rodríguez
 i Zoe Kotsoni

El Laboratori de Fonètica de l'Institut d'Estudis Catalans desenvolupa projectes de recerca de fonètica experimental des de 1990 ençà, sota la direcció del lingüista Daniel Recasens i la participació de personal contractat i becaris procedents dels camps de l'estadística.

S'ocupa de l'estudi de les característiques articulatòries i acústiques dels dialectes catalans, i de les tendències de canvi fonètic i fonològic en català antic i en català actual. També investiga els mecanismes de producció i coarticulació de vocals i consonants del català. Per a dur a terme la recerca, disposa d'un equipament per a l'enregistrament i l'anàlisi articulatòria i acústica de sons de parla (magnetòmetre, electropalatògraf, electroglotògraf i equip Kay Elemetrics), i també està equipat per a preparar tests de percepció i de temps de reacció per a l'avaluació de l'efectivitat de paràmetres acústics en la identificació de fonemes i sons.

Coordina un grup de recerca consolidat de la Generalitat de Catalunya, participa en altres projectes de recerca i

publica articles en llibres i en revistes de prestigi en el camp de la fonètica experimental, de la lingüística i de la filologia: *Diachronica*, *Estudis Romànics*, *Journal of the Acoustical Society of America*, *Journal of Phonetics*, *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, *Language and Speech*, *Phonetica* i *Speech Communication*.

Al llarg del curs s'han analitzat dades d'ultrasons corresponents a l'articulació de vocals, consonants i grups consonàntics del català i d'altres llengües. Els resultats d'aquesta anàlisi han estat publicats en dos llibres (vegeu les dues primeres referències, més avall, en la secció «Treballs publicats, en premsa i en preparació») i una comunicació oral que apareixerà en les actes del 19th International Congress of the Phonetic Sciences (Melbourne) (vegeu la tercera referència més avall, en la secció esmentada suara).

Aquestes mateixes dades articulatòries i d'altres recollides al llarg dels anys al laboratori han permès d'elaborar algunes publicacions sobre l'evolució històrica i alguns processos fonològics relatius al vocalisme i al consonantisme del català i d'altres llengües romàniques. Els treballs s'ocupen de l'evolució de la vocal neutra tònica, de la relació entre consonants africades i fricatives i dels grups de consonants, així com de la palatalització i assibilació de consonants velars i labials. Convé destacar, també, altres contribucions de caire més teòric influenciades pels resultats de recerques portades a terme al

laboratori, i els treballs d'anàlisi acústica de produccions vocàliques de parlants barcelonins en el marc de la tesi doctoral de l'alumna Zoe Kotsoni, que serà defensada a la Universitat Autònoma de Barcelona en els propers mesos.

Les tasques de recerca del laboratori s'han beneficiat de la concessió de finançament a través del Grup de Recerca Consolidat Grup de Fonètica Experimental 2017SGR34 de la Generalitat de Catalunya, gestionat per l'IEC i coordinat per Daniel Recasens. Entre les tasques del grup, convé remarcar l'organització del taller internacional «4th Workshop on Sound Change», que tindrà lloc a la Universitat de Salamanca el 18 d'octubre de 2019 (<https://diarium.usal.es/fsmiret/4th-workshop-on-sound-change-salamanca-spain-friday-october-18-2019/>).

Treballs publicats, en premsa i en preparació

- RECASENS, Daniel (2018). *The production of consonant clusters: Implications for phonology and sound change*. Berlín: De Gruyter. (Phonology and Phonetics)
- (2019). *Configuració lingüal de vocals, consonants i grups de consonants del català: Dades d'ultrasons*. Bellaterra: Universitat de Barcelona. Servei de Publicacions.
- (2019). «Stressed /e/ centralization into schwa and related mid vowel developments in Catalan and elsewhere in the Romania». *Transactions of the Philological Society* [en línia].

— (2019). «Tipología de mezcla de gestos articulatorios en fonética y fonología». *Loquens*, 6 (1).

RECASENS, Daniel; MIRA, Meritxell (2019). «Articulatory setting, articulatory symmetry and production mechanisms for a subset of consonant sequences in three Catalan dialects». A: GIBSON, M.; GIL, J. (ed.). *Romance phonetics and phonology*. Oxford: Oxford University Press, p. 146-159.

RECASENS, Daniel; RODRÍGUEZ, Clara (2019). «The effect of voicing on tongue configuration for unaspirated stop sequences». A: *Proceedings of the 19th International Congress of the Phonetic Sciences, Melbourne, Australia 2019*. Austràlia: Australasian Speech Science and Technology Association.

Treballs presentats per a publicació

- RECASENS, Daniel. «The phonetic characteristics of stressed schwa». *Journal of the International Phonetic Association*.
- «Diachronic aspects about stressed schwa». *Diachronica*.

Consell Supervisor del TERMCAT (Centre de Terminologia Catalana de la Generalitat de Catalunya)

El Consell Supervisor del TERMCAT és un òrgan permanent i col·legiat, que es reuneix periòdicament per a estudiar els

dossiers de normalització corresponents als casos terminològics que s'han de normalitzar, o per a aprovar els documents de criteris lingüístics aplicables al treball terminològic. Està constituït per membres de l'Institut d'Estudis Catalans, per membres del Centre de Terminologia TERMCAT i per experts externs designats conjuntament per l'Institut d'Estudis Catalans i el TERMCAT. La seva activitat principal és la normalització de la terminologia catalana i l'establiment de criteris lingüístics d'interès terminològic.

Director del Consell

Albert Jané i Riera (president, per l'IEC)

Equip de treball

Albert Jané i Riera (president, membre de la SF designat per l'IEC)

Jordi Bover Font (pel TERMCAT)

Josep M. Casasús i Guri (per la Secció Filològica)

Maria Josep Cuenca Ordinyana (assessora geolingüística, per la Secció Filològica)

Pere Montalat Buscató (per la Secció Filològica), des del novembre de 2018

Joan Nunes Alonso (assessor adscrit)

Joan Rebagliato i Font (pel TERMCAT)

Carles Riera i Fonts (assessor adscrit)

Carolina Santamaria i Jordà (per la Secció Filològica), fins al novembre de 2018

Ramon Sistac i Vicén (assessor geolingüístic, per la Secció Filològica)

Joan Veny i Clar (assessor geolingüístic, per la Secció Filològica)

Dolors Montes i Pérez (secretària, pel TERMCAT)

Descripció dels treballs duts a terme entre l'1 de setembre de 2018 i el 31 d'agost de 2019

— Normalització i difusió de 260 termes nous d'àmbits diversos (botànica, matemàtiques, astrofísica, sociologia i ioga, entre d'altres).

— Establiment d'un criteri per a la denominació catalana de termes de ioga, amb una proposta d'adaptació de formes d'origen sànscrit al català.

— Aplicació de la classificació de neologismes establerta al TERMCAT a tots els termes normalitzats. La classificació inclou el motiu de normalització, el tipus de denominació normalitzada i el tipus d'intervenció del Consell Supervisor.

Difusió dels treballs

Difusió dels termes aprovats a través del web del TERMCAT (Cercaterm, diccionari Neoloteca i altres diccionaris en línia, comentaris, etc.), de l'Optimot, de diferents portals terminològics (per exemple, el portal Terminologia Jurídica, el portal DEMCAT, etc.), de les xarxes socials i, properament, del DOGC.

9. *Revista*

Estudis Romànics (revista de l'IEC)

Director: Joan Veny i Clar

Es tracta d'una revista científica, oberta a la recerca internacional, que recull treballs de dimensió lingüística, filològica i literària sobre les llengües i literatures romàniques, amb una atenció particular a l'àmbit català. *Estudis Romànics* es distribueix als centres d'investigació i universitats d'Europa i Amèrica.

Al març de 2019 se n'ha publicat el volum XLI. La revista acull en aquest

número onze contribucions dins la secció «Articles» i setze dins la secció «Miscel·lània». Completen el volum les seccions de «Recensions» (40), «Llibres rebuts», «Crònica» (27) i «Necrologies» (11).

Actualment, s'està treballant en la preparació dels volums XLII (2020) i XLIII (2021).

Secció de Filosofia i Ciències Socials

Cartografia històrica dels Països Catalans. Cartografia militar de la Ciutat de Mallorca (segles XVI-XIX)

Director: Vicenç M. Rosselló i Verger

L'objectiu d'aquest projecte és establir línies de successió en les sèries cronològiques de plànols o mapes i demostrar com la geografia ha influït en el coneixement de zones urbanes. La defensa o poliorcètica n'és essencial. La Ciutat de Mallorca té l'executòria cartogràfica impresa més remota dels Països Catalans.

Durant el curs, s'han fet tasques de recerca arxivística, en particular a l'Arxiu Intermedi Militar de Balears, per tal d'extreure'n reproduccions detallades dels fons.

Catàleg dels manuscrits de la Biblioteca Diocesana del Seminari de Girona, VI i VII. Ms. 271-378

Director: Jaume de Puig i Oliver

El fons de la Biblioteca Diocesana del Seminari de Girona (BDSC) aplega uns 350 manuscrits. A part de manuscrits medievals, el fons gironí allotja manuscrits moderns de filosofia, teologia, dret i història, complementaris dels de la mateixa naturalesa que es conserven, per exemple, a la Biblioteca de Catalunya. Es tracta de manuscrits que aclareixen molts

aspectes de la vida social i política de l'època moderna. Així, per exemple, els manuscrits de filosofia, teologia i dret, amb un fons especial de manuscrits sobre medicina, dibuixen nòmines precises de professors de col·legis de jesuïtes, o d'altres ordes religiosos, de la Universitat de Cervera i d'algunes altres universitats catalanes anteriors al Decret de Nova Planta.

Aquest projecte, començat el 2012, vol completar la base de dades (en línia) *Manuscrits catalans de l'edat moderna* i estimular la recerca en fons semblants d'altres municipis.

En l'estudi de les obres que transmeten aquests manuscrits, hom esbrina si n'hi ha còpies en d'altres biblioteques catalanes, essencialment a la Biblioteca de Catalunya i a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, i en d'altres els fons manuscrits de les quals són coneguts per llurs catàlegs o per catàlegs que descriuen més d'un fons. En el curs d'aquest estudi, s'ha pogut conèixer l'autor d'alguns manuscrits de les biblioteques esmentades que es presenten com a anònims, gràcies al fet de ser esmentat en l'exemplar corresponent de Girona, i viceversa —de manera que és el coneixement de tot el fons en conjunt dels manuscrits moderns que hi surt guanyant—, i es recull una nòmina de creadors de les disciplines filosòfiques, teològiques, jurídiques i mèdiques a Catalunya en època moderna que fins ara no s'havia dreçat mai.

Aquest curs s'ha avançat en la preparació de la publicació del segon volum (manuscrits 51-100) del *Catàleg dels manuscrits de la Biblioteca Diocesana del Seminari de Girona*, que sortirà publicat en el núm. 32 d'*Arxiu de Textos Catalans Antics* (ATCA).

Catàleg històric general de la premsa en català

Director: Jaume Guillaumet Lloveras

Projecte destinat a l'elaboració d'un catàleg històric de totes les publicacions periòdiques en català, així com a l'estudi dels factors polítics, socials i culturals que hi intervenen, sobre la base dels criteris següents:

- la revisió crítica dels catàlegs històrics,
- l'actualització dels fons hemerogràfics i documentals,
- l'elaboració del catàleg històric general, així com de catàlegs especialitzats d'àmbits territorials i temàtics,
- les bases per a l'estudi i interpretació del procés d'aparició i desenvolupament de la premsa en català, en el context de l'evolució política, cultural i social i de l'evolució general del periodisme.

El projecte consta de tres parts: «L'eclosió de les publicacions (1810-1898)», realitzada i completada durant el trienni 2008-2011; «La renovació del

periodisme (1899-1939)», que comprèn tres fases, corresponents als períodes 1899-1909, 1910-1923 i 1924-1939, i «La prohibició i el ressorgiment (1939-1978)».

Al llarg del curs s'ha treballat per a completar la segona part, que va fins a 1939.

Cohesions i fractures a la Catalunya actual. Un informe sobre la realitat social i política de la Catalunya del segle XXI

Director: Salvador Cardús i Ros

Equip de recerca: Joaquim Arnau, Xavier Besalú, Maria Corominas, Andreu Domingo, Josep González-Agàpito, Guillem López-Casasnovas i Oriol Nelho, investigadors de la Secció de Filosofia i Ciències Socials (SFCS) de l'IEC; Isidor Marí, de la Secció Filològica de l'IEC, i Marc Guinjoan, de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Aquest programa de recerca, que s'inicia el 2018 i té una durada prevista de dos anys i mig, se centra en l'anàlisi dels canvis socials, la crisi econòmica i els esdeveniments polítics de l'inici del segle XXI. L'evolució de la situació a Catalunya, especialment entre 2006-2007 i 2017-2018, ha donat lloc a un debat públic que cal tractar més enllà de l'àmbit polític, i de manera rigorosa i objectiva, amb els millors experts de les diverses ciències socials conjuntament i interdisciplinària.

La SFCS vol realitzar un treball d'anàlisi que culminarà en un informe final que té com a objectiu donar una resposta raonada al desafiament que la recessió econòmica, els conflictes polítics i els canvis socials globals que s'han produït aquest principi de segle XXI han plantejat al que havia estat el principi fonamental del catalanisme del segle XX. És a dir, es tracta de revisar aquell «Catalunya, un sol poble», formulat amb diferents accents a principi dels anys 1960 per, entre d'altres, l'abat Aureli Escarré, Josep Benet o Paco Candel.

El 26 d'octubre de 2018, en el marc de les jornades *Eusko Ikaskuntza*, que tingueren lloc a Pamplona, Salvador Cardús va presentar la ponència relacionada amb aquest projecte «¿Qué significa y de qué depende la cohesión social en una sociedad abierta y plural? Unas notas sobre el caso catalán».

Diccionari històric de periodistes generalistes i especialitzats de l'àmbit dels territoris de llengua i cultura catalanes (quarta fase)

Director: Josep M. Casasús i Guri

Aquest projecte correspon a la quarta fase del programa de recerca que, també dirigit pel doctor Josep M. Casasús, s'ha portat a terme des de 2016 amb el suport de la Secció de Filosofia i Ciències Socials (SFCS), amb el títol «Bases d'un diccio-

nari de periodistes i articulistes, generalistes i especialitzats, en els territoris de llengua i cultura catalanes». Es tracta d'un estudi que avança en paral·lel amb el programa de recerca que dirigeix el doctor Jaume Guillaumet —«Catàleg històric general de la premsa en català»—, alhora que el complementa amb les aportacions dels investigadors d'altres àmbits territorials i culturals que col·laboren amb Josep M. Casasús: José Ignacio Armentia (Universitat del País Basc), Mercedes Roman (Universitat de Vigo), Fernando Martínez Vallvey (Universitat Pontifícia de Salamanca), Concha Edo (Universitat Complutense de Madrid) i Fernando López Pan (Universitat de Navarra). En el projecte també col·laboren els membres de la Secció Joan Egea, expert en dret, i Carles A. Gasòliba, economista, així com José María Murià, membre corresponent de la SFCS, i el professor Claudio Avendaño, ambdós especialistes en el periodisme català de l'exili i l'emigració, a Mèxic i Xile, respectivament.

Durant aquest curs s'ha treballat en la revisió i millora de les fases anteriors, així com en la preparació d'un primer índex, amb la finalitat d'encarregar a especialistes en cada època que elaborin una fitxa-article de cadascun dels periodistes que apareixen en el diccionari.

Diccionari Jurídic Català

Director: Josep Serrano Daura

Ponent: Joan Egea i Fernández

L'any 1996 es va començar a treballar en l'elaboració d'un diccionari jurídic català, segons un projecte inicialment promogut per la Fundació Callís, i, des de 1999, amb la participació de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans. Amb el nom de *Diccionari jurídic* des de 2013, l'obra recull els termes que formen part de les diverses disciplines del dret (dret públic, dret civil, dret penal, dret processal, dret canònic, dret ambiental, dret mercantil...) i també de la història del dret, ressenyes de juristes eminents ja traspassats i conceptes jurídics de diverses branques amb una definició breu.

Al llarg del curs s'ha treballat en tasques de revisió, actualització i ampliació de l'obra, la qual es pot consultar en línia al web de l'IEC.

Documentació arnaldiana conservada a l'Arxiu de la Catedral de València

Director: Jaume Mensa i Valls

L'objectiu d'aquest projecte és elaborar el diplomatarí d'Arnau de Vilanova, és a dir, fer una edició crítica de tota la documentació conservada sobre el metge i pensador català de l'Arxiu de la Catedral de València.

Durant aquest curs s'ha treballat en la transcripció de trenta-tres documents datats entre els anys 1279 i 1322

i conservats en pergamins a l'Arxiu Capitular de València, així com en l'anàlisi crítica de la documentació, la qual ha estat facilitada en format CD per l'Arxiu.

El paisatge de les pinedes mediterrànies

Director: Josep Maria Panareda Clopés

És pretén dur a terme un estudi global del paisatge de les pinedes mediterrànies, un dels conjunts del paisatge forestal més complexos i variats. Per això, s'ha elaborat un resum ampli de les característiques ecològiques i s'ha estudiat la dinàmica de les plantacions i l'evolució de les pinedes en funció de les estratègies d'aprofitament.

La part essencial de la recerca se centra en l'estudi del paisatge actual de les pinedes, condicionat per la valoració baixa dels productes forestals, per les plagues i els incendis. En general, es constata l'evolució de les pinedes mediterrànies cap a un bosc d'alzines, i no rarament de roures, fora de les àrees més seques, on el pi blanc es manté amb força.

L'objectiu d'aquest projecte és fer una anàlisi, sistematitzar i publicar com són els boscos des d'una perspectiva global, com a recurs des de perspectives múltiples, com a paisatge, comunitat vegetal, aprofitament forestal, espai de lleure i de salut i com a part essencial dels cicles biogeoquímics.

Fem l'Escola Plurilingüe (FEP)

Director: Martí Teixidó i Planas
 Ponent: Josep González-Agàpito
 i Granell

Programa de recerca que té com a finalitat estendre l'ensenyament plurilingüe a través d'un aprenentatge integrat que activi la transferència entre el català i el castellà, desenvolupi la capacitat d'intercomprensió entre les llengües romàniques i garanteixi l'aprenentatge de la llengua anglesa.

Aquest curs s'ha treballat en la fase d'innovació —en la qual estan actius tretze grups de treball distribuïts en xarxes territorials i institucionals—, amb els objectius de, entre d'altres, comparar resultats entre grups que han adoptat el model d'escola plurilingüe i grups que segueixen l'ensenyament convencional, i confrontar el plantejament i les accions del professorat pel que fa a l'ensenyament de llengües.

Fenomenologia del món social i polític

Directora: Marta Jorba i Grau
 Ponent: Salvi Turró i Tomàs

Aquest projecte se centra en l'estudi fenomenològic de l'àmbit social i polític, en què la intencionalitat col·lectiva i la naturalesa dels grups i altres ens socials en formen pilars fonamentals. Es tracta d'una investigació interdisciplinària entre

la filosofia i les ciències socials, una intersecció fructífera per a la comprensió del món social i polític. En particular, el projecte se centra en tres grans àmbits: l'espai publicopolític i la comunitat: com es construeix l'espai públic des de les experiències individuals i col·lectives que s'hi donen? Què és la política des d'una perspectiva fenomenològica?; les relacions econòmiques i monetàries: quines són les estructures de la realitat econòmica, monetària i dels bancs des d'un punt de vista fenomenològic?, i les desigualtats socials: quines eines aporta la fenomenologia per a entendre la precarietat, l'exclusió i les discriminacions per raó de gènere, raça, capacitat o edat?

Resultats

La celebració a l'IEC, el novembre de 2018, de les jornades *Fenomenologia del món social i polític* ha donat lloc a la preparació d'un volum especial amb el mateix nom, editat per Marta Jorba i Pau Pedragosa, que actualment està sota consideració per a publicació a *Enrahonar*, revista internacional de la raó teòrica i pràctica de la Universitat Autònoma de Barcelona.

In lumine sapientia. El procés d'urbanització a Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears a la llum de la imatge satel·litària nocturna de la Terra

Director: Oriol Neflo i Colom

Aquest projecte de recerca es proposa estudiar l'evolució del procés d'urbanització a Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears en el període 1992-2017, tot utilitzant una font relativament innovadora: la imatge satel·litària nocturna de la Terra. Així, a partir de les imatges de la National Oceanic and Atmospheric Administration dels Estats Units, s'analitza l'evolució dels l·lindars d'il·luminació urbana (valors de píxel 53 i superiors) en l'àmbit d'estudi. S'identifiquen, així mateix, les àrees de foscor o les zones relativament desproveïdes de centres emissors de lluminositat perceptibles des de l'espai.

Els antecedents del projecte són l'estudi «El procés d'urbanització» al Principat de Catalunya, que forma part de l'obra *Raó de Catalunya. La societat catalana al segle XXI*, impulsat per l'Institut d'Estudis Catalans i dirigit per Salvador Giner i Oriol Homs, i el projecte «La llum de la ciutat. L'evolució del procés d'urbanització d'Espanya a partir de la imatge nocturna de la Terra», realitzat pel Grup d'Estudis sobre Energia, Territori i Societat de la Universitat Autònoma de Barcelona (GURB). Aquesta recerca va ser dirigida per Oriol Nello durant els anys 2014-2016 i ha rebut el suport del programa Retos de la Sociedad, del Ministeri d'Economia i Competitivitat del Govern espanyol.

Des del punt de vista acadèmic, l'interès de recerca és triple, ja que el pro-

jecte permet: establir l'abast de la lluminositat urbana i la seva evolució en el darrer quart de segle, definir quina és la relació entre l'abast de la lluminositat urbana i el sòl artificialitzat i identificar l'eficiència lumínica dels desenvolupaments urbans en relació amb el creixement, la població, la renda, la freqüentació turística, les àrees protegides i altres variables.

Els resultats obtinguts des de l'inici del projecte són els següents:

1. La utilitat de la font. S'ha constatat que la imatge satel·litària nocturna resulta una font de gran utilitat per a l'estudi de l'evolució dels usos del sòl i del procés d'urbanització.

2. El l·lindar de lluminositat urbana. S'ha determinat l'abast de lluminositat urbana per al període 1992-2012 i s'ha estudiat l'evolució de la superfície de lluminositat urbana per períodes quinquennals. S'ha establert, així mateix, un nou l·lindar de lluminositat urbana per al període 2012-2017 i, en aquest cas, se n'ha pogut estudiar l'evolució estacional-temporal. Aquestes dades han permès conèixer l'abast d'allò que podrien considerar-se els usos urbans més intensos del territori i la seva evolució en els darrers vint-i-cinc anys.

3. La relació entre lluminositat i sòl artificialitzat. S'ha analitzat la relació entre les cobertes de sòl a Catalunya i la lluminositat captada per la imatge satel·litària per a l'any 2012. Així mateix, s'han estudiat els usos dels espais que no pre-

senten intensitats de lluminositat urbana, o «espais de foscor», cosa que ha permès constatar que els usos urbans s'estenen fins i tot en els espais que presenten nivells de lluminositat baixos.

4. Les intensitats espacials i estacionals dels usos urbans. S'ha estudiat la intensitat dels usos urbans del territori a escala comarcal, de corona urbana, de país i de conjunt de l'àmbit estudiat, tant en termes de superfície com de lluminositat mitjana, seguint la concepció segons la qual la urbanització és un procés que abraça la totalitat del territori i que es distingeix segons diverses intensitats. També s'han mesurat les variacions temporal-estacional de la lluminositat en relació amb els usos estacionals de l'espai i les aplicacions relatives a la distribució dels recursos i les dotacions d'equipaments i infraestructures.

5. L'eficiència en la lluminositat. S'ha identificat l'eficiència lumínica dels desenvolupaments urbans en relació amb el creixement del nombre d'habitants a cada una de les poblacions dels Països Catalans, s'han assajat avaluacions de l'eficiència lumínica en relació amb les variacions temporals-estacionals de l'ocupació a les Illes Balears i s'ha estudiat la relació entre la lluminositat urbana i les infraestructures per al conjunt de l'àmbit, amb especial referència a les infraestructures ferroviàries del corredor mediterrani.

Innovació en els projectes professionals de dones i homes joves en el medi rural. Una perspectiva de gènere sobre el desenvolupament rural en la Catalunya postcrisi

Directora: Maria Dolors Garcia Ramon

El projecte, que se centra en el caràcter innovador dels projectes professionals de dones i homes joves rurals en la Catalunya rural postcrisi, té per objecte analitzar les noves realitats socioespacials generades després de la crisi en els espais rurals catalans, i se centra en els nous actors i processos des d'una perspectiva de gènere i interseccional. En concret, s'examina el col·lectiu de persones joves, homes i dones, professionals que tornen al camp i/o generen activitats innovadores en aquest entorn.

Des de 2007, la crisi econòmica i financera ha impactat en els espais rurals en la mesura que ho ha fet a tot el territori català. Però en aquest context també s'ha produït un retorn al medi rural per part de dones i homes adults joves que s'hi han instal·lat decisivament per a emprendre-hi un projecte professional propi. Aquest procés no és exclusiu del món rural català —les zones millor comunicades o que permeten el *commuting* ('mobilitat pendular')—, sinó que també és observable en àrees rurals espanyoles i europees en les mateixes condicions. Aquest creixement residencial i turístic mostra nous processos de ruralització que

indiquen, inevitablement, noves relacions de poder entre homes i dones.

Els resultats mostren que els processos de canvi no són lineals i que les desigualtats prenen noves formes o sorgeixen nous mecanismes de poder. Els rols i les relacions de gènere són importants per a definir el present i el futur de les àrees rurals perquè, depenent de les noves formes que prenguin aquestes relacions de poder, asseguraran o no la presència, sobretot de dones joves, en el territori rural català.

L'estudi de la identitat personal amb la tècnica de la graella.
Creació d'una aplicació informàtica en accés obert, en línia i en català, per a investigadors i professionals
Director: Guillem Feixas i Viaplana

Nascuda dins de l'àmbit de l'estudi de la personalitat i la psicologia clínica, la tècnica de la graella ha esdevingut un instrument, a cavall entre els mètodes quantitativs i els qualitativs, que permet un estudi molt detallat i sistemàtic de la construcció que fa una persona de si mateixa i dels altres, espai on se situa la identitat personal. Aquesta tècnica també ha estat emprada en molts àmbits de les ciències socials, com en el camp de l'educació, l'estudi de mercats i la comunicació.

Com a resultat del projecte, s'ha elaborat una aplicació web d'accés lliure

per a la utilització de la tècnica de la graella.

La geografia a Catalunya vista des de la Societat Catalana de Geografia

Director: Enric Bertran González
Ponent: Maria Dolors Garcia Ramon

L'objectiu fonamental d'aquesta recerca memorial, basada en fonts orals i documentals, és oferir una visió del desenvolupament i la institucionalització de la geografia a Catalunya a través de la Societat Catalana de Geografia (SCG), en el context científic, social i polític en què s'ha emmarcat la seva trajectòria, des de la fundació, el 1935, fins a l'actualitat. Per això, es plantegen els objectius procedimentals següents:

— Fer un recull documental exhaustiu de tot allò que tracti de la història de la SCG: llibres, articles i revistes, convencionals i telemàtics; fotografies, actes, fulletons, etc., amb una especial atenció a l'*Obrador Obert* (butlletí digital de la SCG), i crear un fons digital de la SCG de fotografies, actes de la Junta de Govern i altra documentació rellevant.

— Fer una mirada analítica a l'activitat desenvolupada al llarg de més de vuitanta anys, en què la SCG ha mirat de dinamitzar la geografia a Catalunya (promovent el debat i, molt modestament, la recerca) i ser lloc de trobada de perso-

nes amb gran diversitat de perfils professionals però amb un interès compartit per la geografia.

— Fer un repàs de les diverses etapes d'aquesta trajectòria, adreçant un esguard especial a l'empremta deixada per les successives presidències i els seus equips de govern, a les relacions institucionals, a la selecció de temes tractats i no tractats a la tribuna de la SCG, en funció del moment científic i polític.

— Escatir els motius que van dur a la creació d'una nova filial de l'IEC durant l'Espanya republicana, en uns moments en què l'escola geogràfica francesa tenia gran influència a Catalunya. Analitzar l'etapa de postguerra en què la Societat sobreviu clandestinament, força al marge de la universitat.

— Estudiar com la SCG va esdevenir un lloc de trobada interdisciplinària, amb plantejaments teòrics diversos (geografies quantitativa, crítica, radical...), de la mà del professorat universitari durant els darrers temps del franquisme i l'adveniment de la democràcia.

— Adreçar una mirada analítica als darrers decennis, en què la SCG s'ha consolidat plenament com una institució acadèmica, dedicada a la divulgació científica, ensems que ha guanyat en presència arreu, tant en l'àmbit nacional com internacional.

Al llarg d'aquest curs, s'ha treballat en l'aplec de documents relacionats amb la història de la SCG i en les explora-

cions de la majoria de fons personals dipositats en arxius.

**Les bases socials
de l'independentisme a Catalunya,
Flandes i Escòcia a la darrerïa
del segle xx i principis del XXI**

Direcció: Salvador Giner de San Julián
Montserrat Guibernau
i Berdun

El projecte, iniciat el 2018, té per objecte l'anàlisi i la interpretació de dades en tres nacions europees que demanen llur independència política: Catalunya, Escòcia i Flandes.

Durant aquest curs, s'ha continuat amb la compilació de documents i la realització d'entrevistes a acadèmics dels tres països.

**Models del dret i la filosofia política
catalanes: semàntica de les doctrines
juridicopolítiques del pactisme
en les seves diferents fases**

Directors: Pompeu Casanovas Romeu
Josep Monserrat i Molas
Ponent: Josep Olesti i Vila

El projecte pretén estudiar les bases de la filosofia política i jurídica catalana, seguint els resultats dels projectes anteriors, en què es van preparar les bases estructurals i de disseminació, es van perfilar

les hipòtesis de partida i es van identificar els problemes que calia superar, com, per exemple, la digitalització dels textos escollits.

El treball que s'ha dut a terme al llarg d'aquest curs s'ha dividit en dues parts:

— La recerca de punts rellevants de la literatura i filosofia política catalanes en la modernitat (especialment els segles XIX i XX).

— La identificació dels conceptes originaris continguts en el dret públic català medieval i selecció dels textos bàsics. És un programa de gran abast (des del segle XI), però amb punts molt específics de desenvolupament.

Publicació

CASANOVAS, Pompeu; CORRETCER, Montserrat; SALVADOR, Vicent (ed.). *The rise of Catalan identity: Social commitment and political engagement in the Twentieth Century*. Basilea: Springer, 2019. 289 p. ISBN 978-3-030-18143-7.

Programa de cooperació transfronterera Espanya-França-Andorra per a la digitalització de Catalunya carolíngia

Direcció: Martina Camiade
Jaume de Puig i Oliver

El programa, que continua i completa un programa anterior de l'IEC, Catalunya

Carolíngia, té per objecte la preparació del projecte transfronterer CATCAR, que consisteix en la digitalització dels volums de l'obra *Catalunya carolíngia*, d'una banda, i en la difusió i pedagogia dels resultats, de l'altra.

Repensar l'escola per a una societat en transformació. L'Escola de Mestres Rosa Sensat (1990-2018)

Director: Josep González-Agàpito
i Granell

Aquest projecte correspon a la tercera i darrera fase del programa «Repensar l'escola per a una societat en transformació», una aproximació als problemes, reptes i constants de Rosa Sensat, des de la seva fundació fins als nostres dies.

Durant aquest curs s'ha continuat treballant en l'anàlisi documental de les fonts escrites —tant documentació arxivística seleccionada en la primera fase com sobre l'hemeroteca— i s'han realitzat entrevistes als actors principals que en diferents moments i àmbits han tingut responsabilitats en l'entitat. Els eixos del treball han estat: la formació del magisteri i el professorat i la seva transformació i evolució; la defensa de l'escola pública i laica, el model de Rosa Sensat; l'escola catalana: accions i dificultats per a assolir-la en el context de les dues onades d'immigració (tractament de llengües i model plurilingües); l'Escola d'Estiu com

a eina de formació pedagògica i de reflexió social; la projecció de Rosa Sensat a la catalanofonia i en l'àmbit internacional; l'impuls als moviments de renovació pedagògica; les principals aportacions a la didàctica i a la innovació educativa; fites

i personatges que han marcat l'evolució; l'impuls d'una nova mirada a la infància: l'educació infantil a Rosa Sensat; la difusió dels coneixements i la recerca, i replantejar-se Rosa Sensat per a les noves coordenades de l'educació.

Presidència

Aula Carles Riba

Director: Josep Murgadas i Barceló

L'any 1969, amb motiu de la commemoració dels deu anys de la mort de Carles Riba, l'aleshores Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona (UB) va tenir la iniciativa d'homenatjar el mestre i de publicar una miscel·lània amb el títol *In memoriam Carles Riba*, que no es va editar fins anys més tard, el 1973. L'experiència de col·laboració dels diferents departaments i particularment dels estudiosos de grec i català es va fer fructífera i va néixer la idea de crear una Aula, llavors pensada com d'expansió de la universitat cap a la ciutadania, dedicada a temàtiques vinculades amb la cultura grega i la literatura catalana, presentada sota el record del gran humanista.

En aquells primers anys de la dècada dels setanta, es va constituir l'Aula Carles Riba, que van dirigir, de primer, els professors doctor Josep Alsina i doctor Antoni Comas. Més endavant, el doctor Carles Miralles va substituir el doctor Josep Alsina, com a representant del Departament de Grec.

El gener de 1996, un grup de professors de filologia catalana i de filologia grega de la Universitat de Barcelona, que feia temps que treballaven en unes directrius properes a les de l'antiga Aula Carles Riba, van reprendre'n la tasca i els objec-

tius, i el desembre de 1998 en van recuperar el nom. L'Aula va ser reconeguda per la Comissió de Recerca de la Divisió primera de la Universitat de Barcelona el maig de 1999 i va esdevenir Grup de Recerca Consolidat de la Generalitat de Catalunya el 2005.

L'any 2012 es va establir un conveni entre la Universitat de Barcelona i l'Institut d'Estudis Catalans pel qual ambdues institucions col·laborarien per impulsar l'Aula Carles Riba.

Després de la mort de Carles Miralles († 2015), la direcció va anar a càrrec de Montserrat Jufresa, catedràtica de la UB i presidenta de la Societat Catalana d'Estudis Clàssics (SCEC) de l'IEC, i l'any 2019, després de la jubilació de la doctora Jufresa de la UB i també del relleu en el càrrec de presidenta de la SCEC, n'ha pres la direcció Josep Murgadas, filòleg i traductor.

Durant els darrers anys, l'Aula ha mantingut una activitat de recerca i d'investigació que s'ha plasmat en diverses sessions de treball entre els seus membres, l'organització anual de jornades i simposis, i diverses publicacions.

Durant el curs 2018-2019 es van organitzar les jornades *L'epístola literària des de l'antiguitat clàssica fins al segle XX* (14 i 15 de febrer de 2019). Entre les diverses modalitats literàries conreades des de l'antiguitat, l'epístola ha estat una de les més versàtils. En trobem en l'època clàssica, tant en la literatura grega com

en la llatina, en l'edat mitjana i el Renaixement, en el Barroc i la Il·lustració, fins a arribar als segles XIX i XX i, encara, al XXI. L'epístola ha servit com a vehicle d'expressió i per a l'assaig històric o filosòfic, altres vegades ha adoptat la forma de poema versificat, i fins i tot el seu desenvolupament narratiu ha permès la creació de les novel·les anomenades justament *epistolars*. Les jornades organitzades per l'Aula Carles Riba s'inscrivieren en una de les seves línies d'investigació: la dedicada a la pervivència i la transformació dels gèneres antics en els temps moderns. Després de tractar de l'èpica, dels idil·lis i de la tragèdia, aquesta vegada va ser l'epístola l'objecte d'estudi triat. Les diferents intervencions van ser una aproximació a la presència d'aquesta modalitat literària en les lletres catalanes.

Les ciutats mediterrànies: els factors de desenvolupament i de progrés.

Ciutat i articulació territorial

Directors: Flocel Sabaté i Curull
Josep Guitart i Duran

Programa de recerca que participa del projecte de la Unió Acadèmica Internacional (UAI) «The Mediterranean towns: items for development. Diachronic, transversal and multidisciplinary analysis / Les villes méditerranéennes: les facteurs de développement. Analyse diachronique, transversale et multidisciplinaire». Aquest

marc internacional impulsa diverses línies d'actuació, entre les quals estructurar una recerca en l'àmbit europeu mitjançant sis eixos: ciutat i articulació política i territorial; morfologia urbana i identitat social; mobilitat i desplaçament de persones; dinàmiques econòmiques; relacions culturals, religioses i diplomàtiques, i relacions energètiques i canvi climàtic.

L'objectiu principal del programa és assolir una visió diacrònica de les regions i els països de la Mediterrània, partint del cas català i comparant-lo amb tot el conjunt.

Durant el curs 2018-2019, s'ha acabat de preparar el III Seminari Internacional «Ciutats mediterrànies: mobilitat i desplaçament de persones», que tindrà lloc a la seu de l'IEC el febrer de 2020, organitzat per l'IEC i l'Institut Europeu de la Mediterrània, sota els auspicis de la UAI, amb el comitè científic següent: Xavier Aragall (IEMed), Maria Eugènia Cadeddu (CNR), Josep Canals (MedCities), Àngel Casals (UB), Andreu Domingo (IEC), Josep Guitart (IEC), Oriol NeHo (IEC), Antoni Riera (IEC), Flocel Sabaté (IEC), Roser Salicrú (IEC) i Joan Sanmartí (IEC). La introducció al programa és el text següent: «La Mediterrània ha estat sempre un mar de persones i de ciutats. Cal conèixer aquesta dinàmica que s'ha anat adaptant al llarg dels segles a fi d'afrontar adientment els reptes presents. El moviment i el desplaçament de persones a la Mediterrània han estat un

tret característic de la zona, renovat permanentment al llarg de tota la història. Sens dubte, confrontar, en les ribes mediterrànies, l'envigoriment urbà de la protohistòria, els intercanvis del món clàssic, les confrontacions medievals, la mobilitat moderna i les problemàtiques actuals aportarà nova llum de conjunt. La present trobada vol, així, contribuir a assentar Barcelona com a seu de la reflexió sobre la Mediterrània. Es pretén resseguir el fil històric de la mobilitat i el desplaçament de persones a les ciutats mediterrànies, mitjançant la reunió d'especialistes internacionals destacats i, tot seguit, centrar-se en les taules rodones en què debatre obertament sobre les greus problemàtiques humanes que reclamen amb urgència la nostra atenció i la nostra actuació.

Registre i inventari dels vitralls catalans

Directores: Sílvia Cañellas Martínez
Núria Gil Farré

Coordinador: Antoni Vila Delclòs

Programa iniciat l'any 2009 i finançat per la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya, té la finalitat de contribuir a la protecció del patrimoni històric de Catalunya en l'àmbit dels vitralls. Els objectius principals són inventariar els vitralls religiosos i civils dels estils i èpoques del període comprès entre el segle XVII i el primer quart del segle XX; es-

tablir un ordre d'actuació segons l'estat de conservació i valor històric; registrar les peces d'interès històric o artístic per evitar-ne la comercialització i exportació, i crear una base de dades amb les informacions i imatges de cada vitrall i amb el seu estudi. Els inventaris dels vitralls de les províncies de Barcelona i de Girona ja estan acabats, i s'està treballant en els de Tarragona i Lleida.

El curs 2018-2019 ha servit per a preparar el 30è Col·loqui Internacional del Corpus Vitrearum i l'11è Fòrum Científic per la Conservació dels Vitralls, que han de tenir lloc a l'IEC el juliol de l'any 2020.

El 30è Col·loqui del Corpus Vitrearum estarà dedicat a l'estudi del rol que diferents agents han tingut en la confecció dels vitralls. Qui és l'autor de la peça final? Quines van ser les influències dels vitralls medievals i què ens poden dir del seu creador? Sovint hem vist les influències d'altres manifestacions artístiques en els vitralls, però com han influït els vitralls en altres disciplines? Hem de considerar la repetició de dissenys al segle XIX com a sèrie o com a nova tècnica representativa d'aquest període? Quina formació han tingut els diferents agents que intervenen en la construcció d'un vitrall?

El tema d'aquest Fòrum se centrarà en la preservació de la «identitat» del vitrall històric en el procés de conservació/restauració. La recerca d'un equilibri entre els valors encarnats en aquestes peces és una qüestió de gran importància

per a la correcta conservació d'aquest fràgil patrimoni. Aquest Fòrum oferirà la possibilitat de reflexionar sobre aquest tema complex i aportar-hi noves solucions.

Les respostes que donem als problemes que envolten la conservació i la preservació de la identitat original de la peça són factors clau en la creació de plans de conservació, que poden assegurar la correcta transferència de la peça a les generacions futures. Com s'ha de combinar la conservació del vitrall amb respecte a tots els materials històrics que l'envolten? Fins on podem arribar sense alterar la integritat de la peça? Com fer que les alteracions en la superfície o l'estructura de l'obra respectin la seva antiguitat i originalitat? En quina etapa o nivell de qualitat, la intervenció obté un valor històric?

Xarxa CRUSCAT. Coneixements, representacions i usos del català

Director: Miquel Àngel Pradilla
Cardona

Consell Consultiu: F. Xavier Vila

i Moreno

Joaquim Torres i Pla

Brauli Montoya Abat

La Xarxa CRUSCAT, creada el 14 d'octubre de 2003, és una xarxa científica dependent de la Presidència de l'Institut d'Estudis Catalans que aplega diversos centres i grups de recerca que treballen sobre la situació i l'evolució del català arreu dels Països Catalans. L'objecte d'estudi principal són els usos, els coneixements i les representacions de la llengua. Per a una informació més detallada, vegeu l'apartat d'aquesta xarxa en el capítol VII, «Assessorament, promoció i difusió de la recerca».